

VERZOEND.

(ZIE DE PLAAT).

De vrede is weér geteekend,
De harmonie hersteld,
De schuld wordt niet gerekend,
Alleen 't berouw geteld.

Eén kus wordt slechts gegeven,
Een, die van liefde spreekt,
Waardoor vaak in het leven
Het hardste harte breekt.

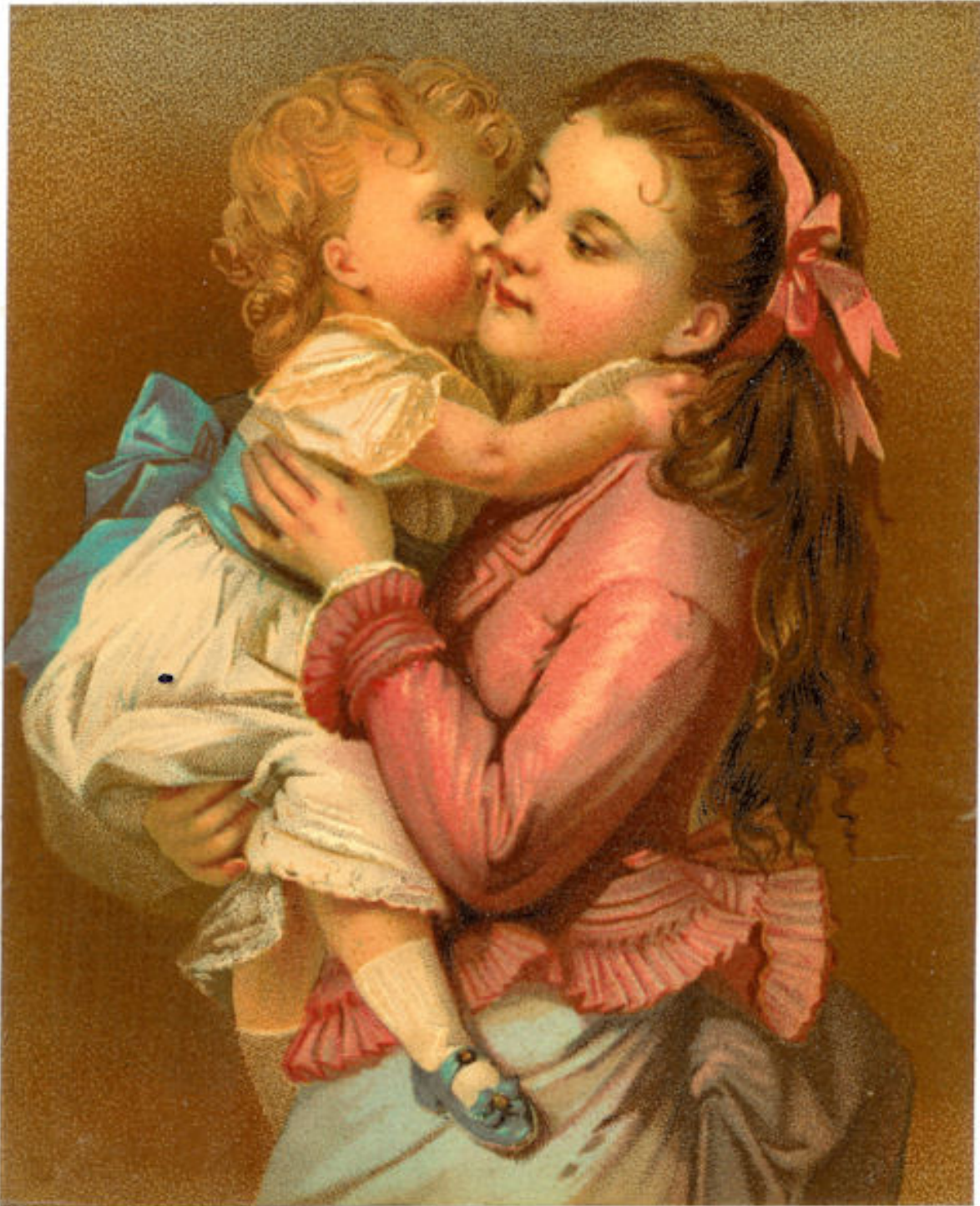
Het kwade wordt vergeten,
Men denkt er zelfs niet aan;
Want waar dit wordt verweten,
Is 't met 't berouw gedaan.

Slechts liefde leert vergeven
Niet eens, maar honderdvond,
Het kwaad, door ons bedreven,
Indien 't ons slechts berouwt.

De liefde leert verdragen,
Verdragen met geduld,
En zal niet angstig vragen:
Aan wien de meeste schuld?

Wees daarom tot vergeven
Ten allen tijd bereid,
't Geeft waarde aan uw leven
Voor tijd en eeuwigheid.

T. K.

VERZOEND.

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

I.

Een romeinsche veldheer voor Keizer Diocletianus.

Op een helderen lentemorgen, het was omstreeks midden Maart van het jaar 303 na Christus, toen balsemieke geuren reeds de lucht vervulden, reden twee heeren langs den beroemden Appiusweg naar de wereldstad Rome. Het uiterlijk voorkomen van beiden was wel geschikt om de opmerksaamheid der voorbijgangers te trekken. De oudste, een groote, krachtige man, wiens edel ros sierlijk opgetuigd was, droeg de wapenrusting van een romeinschen hoofdman: een bronzen harnas en rijglaarzen, die ter helft van het been reikten. Op zijn rug droeg hij een rond schild, aan zijne zijde een kort, recht zwaard, op zijn hoofd een schitterenden helm met een paardeharen pluim. Het gebruiende gezicht van den statigen krijgsman verried, dat hij in onderscheidene landen en onder verschillend klimaat aan de brandende zonnestralen blootgesteld was geweest; wanneer hij nu en dan zijn helm even oplichtte, ten einde zich wat te verkoelen, ontdekte men de heldere kleur van zijn huid op zijn hoog voorhoofd. Zijne korte lokken vertoonden reeds menigen zilveren draad, maar de adelaarsblik van den vijftienveertigjarigen man was nochtans onverzwakt gebleven en zijne gespierde ledematen, alsmede zijne trotsche, moedige houding teekenden, dat hij nog in het bezit van zijne volle mannelijke kracht verkeerde.

De jongste ruiter was in menig opzicht het tegenbeeld van den oudsten, niet enkel door zijne slanke, sierlijke gestalte, zijne prachtige, donkere oogen en zijne lange golvende lokken, maar ook wat zijn kleeding betrof. Hij droeg een sneeuw-witte toga met een schitterenden, scharlakenrooden zoom en daarover een aan den hals met een haak vastgemaakten mantel. Inplaats van een helm droeg hij een zachten viltten hoed, veel gelijkende op het hoofddeksel, dat nu nog in zwang is bij het Italiaansche landvolk, en aan zijne voeten rijgschoenen of sandalen. Inplaats van een zwaard hing aan zijne zijde een metalen koker voor zijn rieten pen en papyrusrol. De in jeugdige, bloeiende schoonheid stralende jongeling telde oogenschijnlijk niet meer dan twintig jaren. Hij was een Griek, Isidorus genaamd en secretaris van zijn begeleider Flaccus Sertorius, een hoofdman van het twaalfde legioen, en met zijn heer op de terugreis van Albano, werwaarts hij door zijne regeering gezonden was voor staatszaken.

»Het nieuwe keizerlijke edict,» begon Sertorius, terwijl hij zich vriendelijk tot zijn secretaris wendde, »zal ons beiden waarschijnlijk binnenkort volop werk te doen geven.»

»Gij schijnt geheel te vergeten, hooge heer,» antwoordde Isidorus, het hoofd buigende. »dat uw onderdanige secretaris niet evenals gij in het bezit van de middelen is om de staatswetenschappen te leeren.»

»O, gij Grieken leert alles,» antwoordde de Romein met een spotachtigen lach. »Daarvoor staat gij bekend!»

»Wij trachten, onzen meesters nuttig te zijn,» antwoordde de jongeling beleefd. »Leergierigheid schijnen wij wel van onze vaderen geërfd te hebben; van de vroegste tijden af was toch de voorliefde van mijn Atheensche voorvaderen om iets nieuws te hooren en te leeren, spreekwoordelijk.»

»Juist: nieuwe zeden en gebruiken, nieuwe godsdiensten,» bevestigde de Romein. »En verdraagt uw eigen naam niet, dat gij een aanhanger zijt van den nieuwopgekomen dienst van Isis?»

»Ditmaal is uw oordeel niet volkomen juist,» antwoordde de jongeling. »Mijn vader Appollodorus was een priester te Phebus en noemde mij evenals zichzelf naar den zonnegod, in wiens dienst hij stond. Maar daar ik aan het keizerlijk hof de vereering van Isis in hoog aanzien vond, heb ik naam en kleur veranderd en mij aan de zijde der overheerschende partij geschaard. Wie in Rome is, moet Romein zijn.»

»Ja, evenals die verdorven Romeinen, welke de oude goden verlaten, onder welke het rijk groot en deugdzaam en sterk was,» antwoordde de krijgsman met een heftige beweging der hand. »Hoe meer goden er zijn, des te slechter wordt de wereld. Maar dit nieuwe edict zal weinig onslag maken.»

»Gij bedoelt met de christenen?» vroeg de scherpzinnige Griek. »Een heillooze sekte voorwaar, die verdient te vuur en te zwaard van den aardbodem verdelgd te worden.»

»Ik weet weinig van hen,» zei Sertorius, »behalve dit dat hun getal sedert eenigen tijd zeer is toegenomen. Zelfs onder het leger en in het paleis zijn er eenigen, die de schandelijke leer van den christengod zijn toegedaan.»

»Er wordt gemompeld, dat zelfs de keizerinnen Prisca en Valeria door deze verderfelijke pestilentie zijn aangetast,» voegde de jongeling er aan toe. »Dit is tenminste zeker, dat beiden niet evenals vroeger aan de openbare offerfeesten deelnemen. Overigens vindt de booze sekte hare aanhangers grootendeels onder de slaven en het gemeene gepeupel van Rome.»

»Ik zou wel eens willen weten wat zij aan-

baden,» zeide de hoofdman. »Zij schijnen noch tempels noch altaren noch offers te hebben.»

»Zij hebben afschuwelijke gewoonten en gebruiken,» beweerde de Griek, zich in stilte verheugende, dat hij de nieuwsgierigheid van zijn meester door de mededeeling van de algemeen verspreide lasteringen tegen de christenen, zou kunnen bevredigen. »Zooals verteld wordt, bidden zij een uit lagen stand geboren mensch aan, die wegens een oproer gekruisigd werd. Een onzer schrijvers, de geleerde Lucianus, beweert, dat hunne leer door een kleinen jood met een krommen neus, Paulus genaamd, naar Rome overgebracht is, dien de goddelijke Nero bij de Ostia-poort heeft laten onthoofden. Zij hebben vele eigenaardige gebruiken. Vooral hunne begrafenisplechtigheden zijn zeer verschillend van die der Grieken en Romeinen. Inplaats van hunne lijken op den houtstapel te verbranden, begraven zij hunne dooden onder vele geheimzinnige plechtigheden in onderaardsche gewelven of kamers. Zij zijn besliste godloochenaars en weigeren niet alleen de goden te aanbidden, maar zijn evenmin te bewegen ook maar een korreltje wierook of een bloemkrans op hun altaar te leggen, of het beeld van een god in hunne woningen te hebben. Het moet een slecht, gevaarlijk volk zijn, waarvan gezegd wordt, dat het in zijne geheime onderaardsche vergaderingen gruwelijke zwelgpactijen houdt, waarbij men het vleesch eet van een kind, dat tot dat doel geslacht is. *)

»Zie,» ging de spraakzame berichtgever voort, terwijl hij op een lage, door boomen bijna geheel verborgen tuindeur in de nabijheid wees, »daar is de ingang tot een van hunne verborgen crypten, (grotten) waar zij, omringd door het gebeente hunner dooden, zich vereenigen tot hunne gruwzame feesten. Een slecht, laf, ellendig volk, dat niet waard is te leven.»

»Allemaal zijn het geen lafaards, dat kan ik

*) Al deze gruweldaden en nog ergere zijn den eersten christenen door de heidensche schrijvers ten laste gelegd geworden. De viering van het heilig Avondmaal in de nachtelijke vergaderingen gaf aanleiding tot de vreeselijke lasteringen betreffende hunne zwelgerijen.

gestuigen," antwoordde Sertorius. »In mijn eigen compagnie had ik een soldaat — hij heette Lannus — die, zooals zijne kameraden zeiden, een christen was. Hij was de dapperste en beste man in het legioen. Ik heb aan hem de redding van mijn leven te danken. Toen eens in Libië, terwijl ik mijn paard uit een rivier liet drinken, een kolossale leeuw uit een bosch op mij lossprong, wierp Lannus zich tusschen mij en het gevaarlijke roofdier. Ofschoon in de klauwen van den leeuw, deed de dappere jongen geen kreet van smart hooren. Laat hij gelooven wat hij wil, dat is mijn zaak niet. Ik heb een afkeer van het bloedig handwerk, om evenals bloedhonden eerlijke lieden te vervolgen, omdat zij hunne eigene goden aanbidden. Maar het keizerlijk edict: »De christelijke godsdienst moet overal uitgeroeid worden", is om zoo te zeggen als met de punt van een dolk geschreven."

»En met volle recht," zei de Griek. »Zij zijn gevaarlijke oproermakers, vijanden van Cesar en Rome."

»Een romeinsch krijgsmansman heeft niet nodig door een hongerigen Griekeling! (een spotnaam om de vreemdelingen aan te duiden, welke zich in den dienst van aanzienlijke Romeinen zochten in te dringen en hun vertrouwen trachten te winnen) over zijne plichten jegens het vaderland onderwezen te worden," antwoordde de trotsche Romein op hoogmoedigen toon.

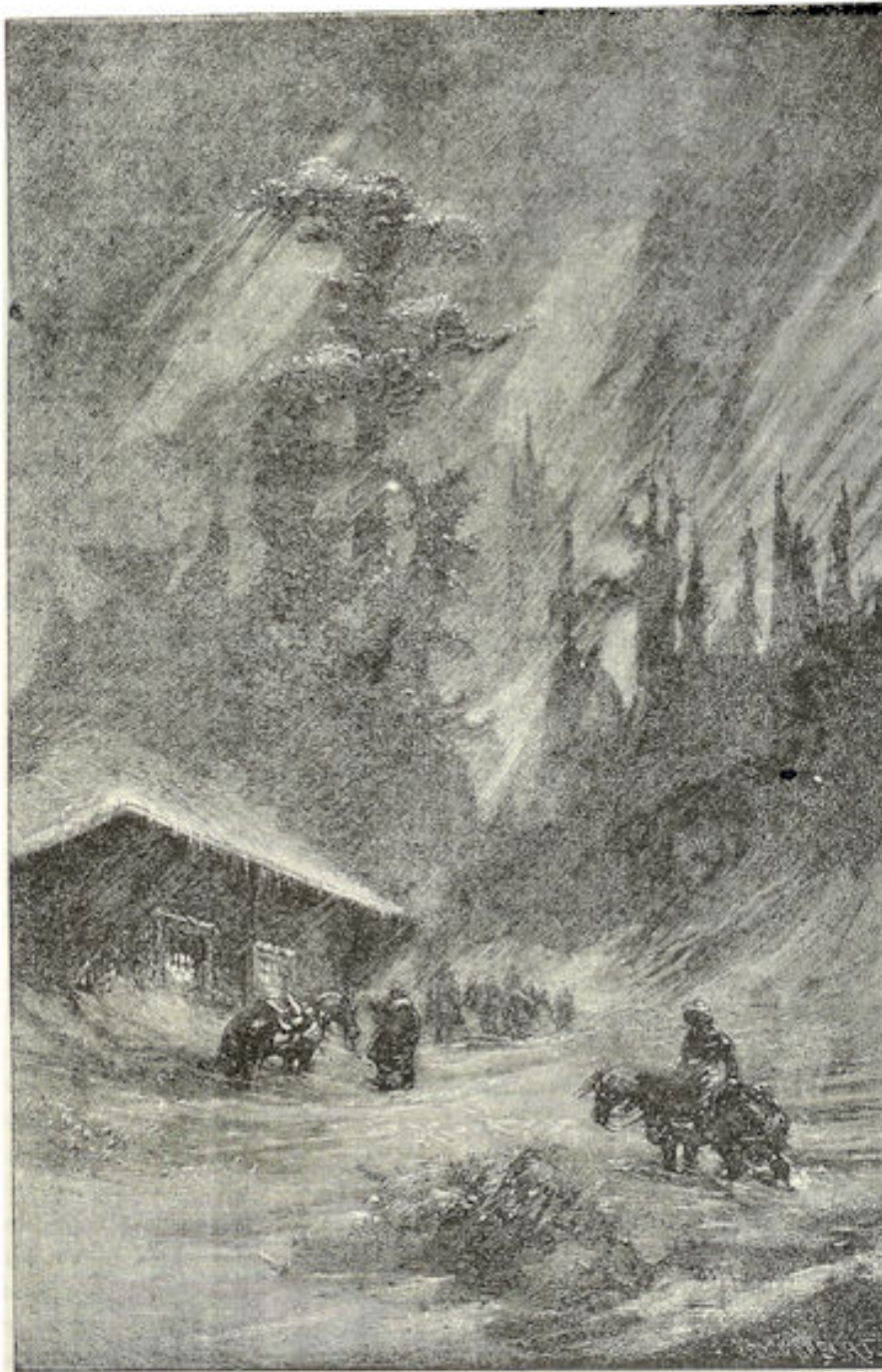
»Voorzeker niet, edele heer, gij hebt altijd gelijk," antwoordde de ontstelde Griek, oogen-schijnlijk wel onderdanig, maar een opmerkzamen beschouwer zou voorzeker niet de wraakzuchtige blik ontgaan zijn, dien hij op zijn eergierigen meester wierp.

Na dit zoo onverkwikkelijk eindigend gesprek reden beiden zwijgend verder. Tegen den middag werd het verkeer op den Appischen militairen weg (in het Latijn Via Appia) drukker. Deze »koningin der wegen", 313 voor Christus door den romeinschen censor Appius Claudius Cæus aangelegd, liep over een lengte van driehonderd mijlen rechttoe rechtaan, bergop, bergaf, van Rome zuidwaarts naar Capua en Brindisi (Brun-

dusium). Ofschoon reeds toentertijd zeshonderd jaren oud, was de voor het grootste deel uit nauwkeurig in elkander gevoegde lavasteenen gebouwde weg nog even sterk als hij van het begin geweest was, ja, ondanks de verwoestingen, welke in den loop der eeuwen Gothen en Vandalen, tijd, oorlog en overstromingen aangericht hebben, laat zich nog uit de aanzienlijke overblijfsels derzelve de voortreffelijke bouwkunst en de duurzaamheid der breede bazaltplaten kennen. De appische weg liep door de Campagna di Roma, in den bloeitijd van het romeinsche rijk als één groote, vruchtbare tuin met talrijke villa's en landgoederen, een paradijs gelijk, thans een woeste, onbewoonde, ongezonde streek. Ook de vele kostbare grafmonumenten van Rome's aanzienlijkste pretors, proconsuls en senators, welke vroeger de Campagna sierden, zijn nu bijna allen van lieverlede ruïnen geworden en liggen daar als zoovele angespoelde wrakken op de groote vlakte. Eén monument is echter niet door den tand des tijds vernield, dat is de reusachtige, door meer dan honderd bogen ondersteunde waterleiding, die, ofschoon reeds 146 jaren v. C. gebouwd, tot op den huidigen dag, dus reeds sedert ongeveer tweeduizend jaren, Rome met het zuiverste, kostbaarste water van het verwijderde Albaansche gebergte ruimschoots voorziet, dus met hetzelfde water, waaraan Horatius en Cicero zich verkwikt hebben.

Hoe dichters onze reizigers bij de poorten der stad kwamen, des te moeilijker werd het, zich een weg te banen door het dichte gedrang. Het was een bont gewemel zoowel van kostbare equipages van allerlei soort en van draagstoelen, waarin zich voornamen Romeinen naar hunne villa's buiten de stadsmuren lieten dragen om daar de koelte te genieten, als van landlieden, wier ezels beladen waren met vruchten en groenten, ja zelfs met sneeuw van den verwijderden Soracte, die evenals zulks nog heden ten dage in Italië plaats vindt, door stroommatten tegen de hitte beschermd wordt.

Eindelijk hadden de ruiters de stad bereikt en draafden door een moderne voorstad naar het op den 160 voet hoogen palatijnschen heuvel ge-

legen keizerlijk paleis. Dit gebouw, in dien tijd als residentie van de beheerschers der wereld, het tooneel van onbeschrijfelijke pracht en heerlijkheid, is nu nog slechts een massa van pijn-

hoopen, die door honderden reizigers met weemoed en ernst beschouwd worden. In de feestzalen en kamers eener lange rij van keizers, van welke nu menige kunstenaar, die deze plaats bezoekt,

zich een schets teekent, misschien wel die van een verweerde frescoschildering of een zuilengang, die op het punt staat ineen te storten, heerschte toen eene grootsche bedrijvigheid, een bont leven en gewoel. Marmeren zuilengangen strekten zich onafzienbaar uit over verscheidene akkers land, klaterende springfontein en verspreidden een aangename koelte; oranjeboomen en magnolia's bloeiden op de open pleinen en vullden de lucht met hunne welriekende geuren.

De ruiters stegen op het buitenste plein van hunne paarden, die zij aan een stalknecht overgaven, en begaven zich toen beiden in een marmeren bad, om de sporen hunner reis uit te wisschen, eer zij voor den keizer verschenen. Nadat zij hun toilet gemaakt hadden, betraden zij het binnenplein. De schildwacht in zijn schitterende uniform, die bij het portaal van het paleis stond, liet op eerbiedige wijze den bekenden keizerlijken officier passeeren, maar maakte een beweging, alsof hij den jongen Griek den toegang wilde beletten. Sertorius, dit bemerkende, sprak, den soldaat een teeken gevende om den Griek te laten voorbijgaan: »Als *regel* volkomen juist, Max, maar dezen keer is het mis. Hij vergezelt mij voor staatszaken naar den keizer.»

Twee ictoren in witte tunica's met een scharlakenrooden zoom, elk een bundel roeden dragende, waaruit een zilveren bijl te voorschijn kwam, geleidden den hoofdman in de keizerlijke audiëntie-zaal, terwijl de secretaris in een woonvertrek wachten moest. Nadat de ictoren een zwaar, met goud gestikt gordijn op zij geschoven hadden, stond Sertorius voor den »heer der wereld," den man, wien goddelijke eer bewezen werd, die het leven van millicenen in zijne hand had, ja wiens despotieke wil, zonder enig onderzoek of eenigen wettelijken vorm, door *een* woord van zijn mond ook den machtigste kon doen vallen of ten doode overleveren.

Wij willen een oogenblik den man nader beschouwen, die toen den keizerstroon te Rome innam, die zich voor een god op aarde hield, dezen Cajus Aurelius Valerius Diocletianus, wiens naam duizendvoudig met afschuw en vervloeking

genoemd is geworden. Uit ouders van geringe afkomst, als slaaf, of zooals sommigen meenen, als zoon van een vrijgelatene in Dalmatië geboren, had hij in den krijgsveld dien weten op te klimmen, en was in het jaar 234 te Chalcedon door het leger tot romeinsch keizer uitgeroepen geworden. Later werd Galerius zijn medebestuurder en schoon-zoon.

Daar zit Diocletianus op zijn elpenbeenen, met een purperen kussen bedekten troon; naast hem staat een tafel met een kostbaar mozaïek blad; zijn gedrongen, sterke gestalte is gekleed in een ruim geplooide, met rood afgezette toga. Zijne grove trekken verraden weliswaar genoeg zijn lage afkomst en nog meer zijn gemeen karakter, maar de veeljarige uitoefening van zijn despotieken wil heeft op zijn wezen het stempel van hoogmoed en heerschzucht gedrukt. Hij is nu in zijn achtenvijftigste levensjaar, maar ziet er veel ouder uit. Hij is juist bezig een secretaris iets te dicteeren, toen de beide ictoren met gebogen hoofd en de handen voor de oogen, zooals men pleegt te doen om zich voor den glans der middagzon te beschutten, de zaal binnentraden.

»Wanneer het uwe goddelijke majesteit behaagt," spreekt een der bedienden, »de hoofdman, dien gij ter audiëntie ontboden hebt, wacht op uw keizerlijk bevel.»

»Alleronderdanigst tot dienst van mijn keizerlijken gebied," zeide Sertorius met een diepe buiging van zijn ongedekt hoofd. Helm en zwaard had hij in de voorkamer moeten achterlaten.

»Flaccus Sertorius, ik heb gehoord, dat gij een bekwaam, dapper soldaat zijt, en daarbij even bedreven in staatszaken als in de krijgskunst. Zulke mannen heb ik juist noodig om mijne plannen hier in Rome uit te voeren, ving de keizer aan, en op den aanwezigen secretaris wijzende, ging hij voort: »Vitalius, mijn schrijver, stel een decreet op, dat tot aan de uiterste grenzen van het rijk verbreed moet worden. Het is gericht tegen het verpestende atheïsme van de vervloekte christensecte, die als kikvorschengebroom door het gansche rijk vermeerderd. Het steeds toenemend afschuwelijk bijgeloof moet overal uitge-

roeid en de vereering der goden bevorderd worden. Zelfs hier in Rome wordt men door deze sekte achtervolgd, ja men wil, dat zij zelfs den brand in mijn paleis aangestoken heeft. Nu, reinig deze stad als met een bezem des toorns. Spaar ouden noch jongen, hoog- noch laaggeplaatsten. Zuiver ook dit mijn paleis, en pas op, dat gij niet door misgrepen uw eigen leven verbeurt. Dit zegel zal uwe volmacht bekrachtigen."

Dit gezegd hebbende, geraakte de onnensch in zulk een woede, dat de blauwroode aderen op zijn voorhoofd zwollen; bevend van toorn wierp hij den secretaris zijn zegelring toe, om daarmede op de geschreven volmacht het keizerlijk zegel te drukken.

"Mijn keizerlijke gebied er moge mij nog eene opmerking veroorloven," sprak de hoofdman, diep buigende. "Ik ben een ruwe krijgsman en versta de kunst niet om voor mijn keizer te spreken, maar ik heb in Iberië, in Gallië, in Dacië, in Pannonië en Libië op het slagveld voor u gestreden en ben bereid, op uw wenk overal tegen uwe vijanden te velde te trekken. Maar van het strafgericht over deze stad zou ik gaarne ontheven zijn. Enkel bij geruchten, die men in den regel weinig geloof kan schenken, weet ik iets van deze sekte; bovendien zijn mij eenigen van hen bekend, die zich als dappere krijgslieden in den dienst van uw keizerlijk leger gedragen hebben. Velen zijn bovendien zwakke grijsaards of onschul-

dige vrouwen en kinderen. Ik bid u daarom mij liever op het slagveld tegen de barbaarsche Daciërs te zenden dan tegen dezen."

"Ik heb wel geweten, dat gij een dapper man zijt!" riep de keizer, donkerrood van toorn. "maar juist zulke heb ik noodig. Doe uw plicht en zorg er voor, dat deze misdadigers hun verdiende loon ontvangen. Is het niet genoeg, dat zij algemeen gehaat zijn, deze opruiers, deze vijanden der goden en van den staat?"

"Ik ben ook een aanbidder der goden," antwoordde de onverschrokken krijgsman, "en zal niet in gebreke blijven, mijn keizerlijken meester, den staat en den hooger en machten de schuldige trouw te bewijzen."

Na deze verzekering werd hij ontslagen en schreed achterwaarts, met het gezicht naar den keizer gekeerd, de audiëntiezaal uit. De in het voorvertrek wachtende jonge Griek, wien het verstoorde gezicht en de afgetrokkenheid van zijn meester opviel, maakte de juiste gevolgtrekking, dat aan deze een onaangename taak was opgedragen. Maar hoe het gevoel van den man, den soldaat, ook tegen de hem opgedragen taak in verzet kwam, als romeinsch krijgsman aan onvoorwaardelijke gehoorzaamheid gewoon, had hij bijna werktuigelijk het hem zoo tegenstaande ambt aangenomen. Terwijl hij mismoedig den weg naar zijne woning inslaat, wenden wij ons naar een ander deel van het keizerlijk paleis. *(Wordt vervolgd).*

DE SNEEUW.

(Bij de plaat op bladz. 9 en 13).

Van welk een weldadigen invloed is de sneeuw, op het aardrijk. Zacht dalen de vlokken neer en spreiden een dik kleed over de aarde, waar de koude en vorst niet doorheen dringen, zoodat de planten daaronder wel beschut en bewaard blijven, om bij den glans der eerste vriendelijke lentezon

weder krachtig het hoofd op te beuren. Heeft het u nooit getroffen, dat die fijne, teere plantjes niet in het minst beschadigd worden door de groote massa sneeuw, die hen bedekt? Ja, zegt ge, maar die witte vlokken vallen ook zacht als dons neder en drukken niet zwaar. Dat is ook

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

II.

Keizerin en Slavin.

Er behoort geen geringe mate van verbeeldingskracht toe zich van de ruïnen op den palatijn-schen heuvel te verplaatsen in de vroegere prachtige gebouwen en tuinen, in het uitgestrekte paleis met zijne onbeschrijflijke heerlijkheden met zijne grootsche kunstschaten, zijne talrijke groote en kleine vertrekken. maar daar een poging in geen geval schaden kan, willen wij die gerust wagen. Wij treden dan in den geest de privaat-vertrekken van de eerste dames der keizerlijke familie binnen, en wel allereerst een ruime kamer met een overheerlijk schoonen marmeren mozaïek-vloer. Ook de wanden zijn, waar de frescoschilderingen stukadoorwerk niet noodzakelijk maakten, van marmer. (Onderscheidene merkwaardige fresco's zouden wij overigens na verloop van zoovele eeuwen nu nog, niet in de verbeelding, maar in de werkelijkheid kunnen zien, bijv. in de eetzaal glazen vazen met bekoorlijke vruchten, zoo goed onderhouden, alsof zij eerst voor eenige maanden geschilderd waren geworden). Een kleine fontein verspreidt een aangename koelte. Door de met slingerplanten en zeldzame buitenlandsche gewassen omranke vensters genieten wij een heerlijk uitzicht op een tuin, waarin tusschen donkergroene cypresen en steeneiken de sneeuw witte standbeelden des te meer schitteren. Wij zien in deze kamer onderscheidene busten en beelden der keizerlijke familie,

maar zoeken vergeefs naar beelden van goden of tafreelen uit de godenleer, die niet alleen toentertijd tempels, altaren en paleizen versierden, maar ook nog in onzen tijd in groot aantal als de uitgezochte kunstproducten der oude Grieken en Romeinen de beroemdste museums van Europa versieren en met recht algemeene bewondering verdienen. Maar zooals gezegd is, in dit vrouwenvertrek zoeken wij vergeefs een beeld; hier en daar getuigt veeleer een ledige nis, dat er vroeger daar wel een gestaan heeft en nu juist niet toevallig verdwenen is. De zachte zetels, de met elpenbeen ingelegde tafels van kostbaar hout, de kunstig bewerkte bronzen en zilveren kandelaars en lampen, evenals de menigvuldige sieraden doen ons evenwel geen oogenblik vergeten, waar wij ons bevinden.

Omringd door al deze weelde, zat eens op een elpenbeenen stoel eene dame in den bloei harer jeugd, met koninklijke waardigheid en van wonderbare schoonheid. Zij droeg een toga van het fijnste witte linnen met een purperrooden rand, die in breede plooiën tot op de met sandalen bekleede voeten ahang. Daarover was met eenigen zwier een safraankleurige sluier van het fijnste weefsel geslagen. Zij hield een zilveren spiegel in de hand, waarin zij van tijd tot tijd vluchtige blikken wierp, terwijl een schoone slavin met donkere oogen, welke kort te voren met veel zorg het lange, krullende haar harer meesteres geborsteld en gevlochten had, nog eenige kleine veranderingen in den haartooi aanbracht.

De jonge meesteres was niemand anders dan de beminlijke keizerin Valeria, dochter van den machtigen Diocletianus en keizerin Prisca, en gemalin van Galerius Cesar, medekeizer haars vaders. Ach, wie zou het de schoone, beminlijke dame, nu door zoo menige romeinsche vrouw benijd, aanzeggen, dat zij over weinige jaren het voorwerp van het diepste medelijden zou zijn!

»Nu, Callirrhoë, zeide de keizerin met een flauwen glimlach, »nu is het goed!» »Neem dezen hoofdband weg,» ging zij voort, hare dienaars een met goud gestikten band toereikende. »Gij weet, dat ik geen vriendin ben van een hoog kapsel, hoezeer dat ook tegenwoordig in den smaak valt.»

»Mijne hooge gebiedster heeft die niet noodig,» antwoordde de slavin met zachte stem, in fraai, zuiver Grieksch. »Wat een uwer eigen dichters gezegd heeft: »Zonder tooi het best getooid,» past volkomen op u.»

»Vleister,» antwoordde de keizerin, terwijl zij hare dienaars met haar waaier van struisveeren vriendelijk op de hand tikte; »gij zoudt mij bijna ijdel maken!»

»Iemand als gij, mijne goede meesteres?» antwoordde de slavin, terwijl zij met innigheid de hand harer meesteres kuste. »Neen, dat zou niet mogelijk zijn!»

»Weet gij wel, Callirrhoë,» ging de jonge keizerin voort met een onbeschrijflijk liefdevollen blik en een gullen lach, »dat ik u een verrassing bereid heb? Zooals gij weet, wordt vandaag een feestmaaltijd gegeven ter eere van mijn geboortedag. Maar ik heb een grootere vreugde dan die, welke het feestmaal mij verschaffen kan. Ik schenk u heden uwe vrijheid. Van nu af aan zijt gij geen slavin meer, maar de vrijgelatene van keizerin Valeria. Zie hier de papieren uwer vrijlating.» Met deze woorden haalde zij uit den gordel van haar kleed een rol te voorschijn en reikte die haar gewezen slavin over.

»Dierbare gebiedster!» riep het verraste meisje uit, terwijl zij zich op den marmeren vloer wierp, om de voeten harer geliefde weldoenster te kussen. Zij wilde verder spreken, maar tranen verstikten hare stem.

»Wat, schreit gij?» vroegde Valeria. »Maakt mijn geschenk u bedroefd?»

»Neen, het zijn tranen van vreugde,» antwoordde het overgelukkige meisje, lachend en schreiend. »Niet, dat ik niet langer meer in uw dienst zou willen verkeerren, o neen, nooit, nooit zou ik u willen verlaten. Maar het is voor mij zulk een vreugde, dat de dochter mijns vaders u voortaan niet meer als een slavin maar als een vrijgelatene zal mogen dienen!»

»Het zou mij zeer spijten, als ik u moest missen,» zei hare meesteres nadenkend. »Als ik had kunnen denken, dat gij mij zoudt verlaten, zou ik haast berouw krijgen, u de vrijheid geschonken te hebben. Geloof mij, Callirrhoë, ik heb trouwe vriendinnen noodig, en ik weet, dat gij dat steeds voor mij blijven zult.»

»Wat? Ik, zoo even nog een arme slavin, een vriendin van de schoonste en meest benijdenswaardige vrouw in geheel Rome? Neen, gij schertst. Maar geloof mij, ik ben en blijf met hart en ziel en lichaam uwe onderdanigste dienaars,» riep de vrijgelatene vol geestdrift uit.

»Ik geloof u, mijn kind,» antwoordde de keizerin teeder. »Maar zeg mij, waarom spreekt gij op zoo droefgeestigen toon van uw vader? Was hij ook een vrijgelatene?»

»Neen, mijn hooge gebiedster, hij was een vrij geborene. Noch hij noch zijne voorvaderen stonden ooit in dienstbaarheid van menschen,» zei het schoone meisje met een uitdrukking van rechtmatigen trots op het door hare aderen stroomende bloed eener vrijgeborene.

»Vergeef mij, kind, als ik een teere plek in uw herinnering aangeraakt heb,» antwoordde Valeria op zachten toon. »Misschien kan ik in staat zijn de wond te heelen. Zooals men zegt, vermag geld zeer veel.»

»In dit geval, dierbare meesteres, is het helaas machteloos,» antwoordde het meisje droevig. »Maar wanneer het u behaagt, de geschiedenis van een slavin te vernemen, ben ik bereid ze u te vertellen. Hoe zou ik voor u een geheim kunnen hebben!»

»Ik heb u nooit voor iets anders gehouden, meisje. Mijn dienaar kocht u op de slavenmarkt.

licht en duisternis, liefde en haat plaats in het binnenste van den knaap. Hij vergat eindelijk, dat deze jongens hem schuwden en verachtten, maar was geheel verbluft door de gedachte, dat een man, die hem zooveel beter voorkwam als alle andere menschen, hem bij de hand wilde nemen, die nog niet veel schooner was geworden van 't pompwater, en dat hij onderweg ook zoo vriendelijk met hem spreken wilde.

»Nu, Hans,» zei de leeraar, die de beweging van den knaap bemerkte, »je zoudt je vader willen helpen; welnu, wij gaan naar het huis van onzen hemelschen Vader, je vader, jij en ik zijn Zijne kinderen. Hij alleen kan je vader helpen, en jou, dat je hem helpt.»

»Naar grootvader?» riep Hans, vol verbazing.

»Nee, naar onzen Vader, die in den hemel woont. Hij zal heden in Zijn huis zijn. Luister naar 't gebed, en als je voor gevangenen hoort bidden, bid dan mede voor je vader, en God zal u verhooren.»

Hans was te onwetend, om dat alles te verstaan, maar hij nam zich vast voor, stil te zijn, en was schrander genoeg om van anderen af te kijken, wat hij doen moest. Hij luisterde langen tijd met gespannen aandacht; maar toen er niets kwam, dat in 't bijzonder zijn vader betrof, werd hij onopmerkzaam en verwonderde zich, waar God toch wel was, misschien in een van die hooge stoelen, waarin hij niet kon kijken. Een pak was van zijn hart, toen de godsdienstoefening geëindigd was. De heer Desmond ging naar zijne woning terug, en aan 't laatste pad, dat hij langs moest, zag hij Hans onder de haag zitten.

»Ik heb niets van den almachtigen God in de kerk gezien,» zei de knaap. »Zoo kon ik hem ook niet bidden, mijn vader te helpen.»

»God is een Geest,» zei de leeraar verwonderd. »Wij kunnen Hem niet zien, maar Hij was er en is ook hier.»

Hans keek scherp in 't rond en vraagde: »Hoe weet gij, dat Hij hier is, zonder dat gij Hem ziet?»

»Omdat Hij het mij gezegd heeft.»

»Ik wenschte, dat ik van Hem kon vragen, mijn vader vrij te maken,» zei Hans vurig.

GOUD EN SIEUW. — XVII.

»Hij kan ons hier zien. Kniel maar neder en smeeek Hem eerst: Heer, leer mij bidden!»

»Maar ik heb wat anders noodig,» zei Hans ongeduldig. »Gij zegt, dat ik zou vernemen, hoe ik mijn vader helpen kon.»

»Ja, God zal u dat laten zien, als gij eerst geleerd hebt, Hem te bidden.»

»Is God hier?» vraagde hij ernstig.

»Hij is werkelijk hier,» antwoordde de leeraar bewogen.

»Dan zal ik Hem bidden. Wat moet ik zeggen?»

»Ik bid U, almachtige God, help mijn armen vader!»

»Maar is het niet beter, als gij Hem bidt?»

De leeraar knielde met het kind op deze eenzame plaats neder, en bad voor hem en zijn vader, dat God hunne oogen mocht verlichten en hun kracht geven tot een beter leven, en Hans zag aan 't gelaat van den biddende, dat God daar werkelijk zijn moest. Maar toen de heer Desmond hem vriendelijk gezegd had, dat hij dien avond bij hem moest komen en nu huiswaarts ging, kwam er weder een ontevreden twijfel in de arme onwetende ziel van het kind. Ik kan God niet zien. Hoe kan hij nu weten, dat God er is. Hij is er thans niet. Misschien is alles slechts eene nietsbeduidende belofte.

Nu viel een duistere nacht weer over hem. Toen hij met den leeraar gekniel had, was hij zeer dicht bij het horloge en den ketting geweest. Zou het niet de beste weg zijn, om zijn vader te helpen, als hij dat kostbare horloge met den ketting kon stelen? Dan was er gewis genoeg in de dievenkas, waarvan Steven hem gesproken had, om zijn vader vóór zijn tijd de vrijheid te geven. Dan was hij weder vrij en had niets meer van zijn grootvader, zijne grootmoeder en de verachting van zijne makkers te verdragen. Maar de goede heer Desmond? Als het maar niet zoo zwaar ware, goed te zijn, en als de ketting maar niet zoo schoon schitterde!

Zoo woedde de strijd in het hart van het kind. En alsof de verleider het geweten had, zoo moest de arme jongen juist, toen hij onder den denneboom kroop, om nog meer na te denken, daar den voddeneraper vinden.

»Wat brengt u vandaag hier?» vroegde Hans.
»Misschien was ik ook in de kerk; wat ben je vroom geworden,» spotte Steven.

Hans was zeer beleedigd, maar weldra deelde hij zijn boezen makker mede, dat hij waarschijnlijk dezen nacht nog zou wegloopen, en niet met ledige handen, liet hij doorschemeren. Nu hoorde de voddenraper, door groote beloften, dat 't dievenkomplot zeker, als de som maar groot genoeg was, zijn vader kon bevrijden, Hans' plan van den horlogediefstal uit, moedigde hem ertoe aan en beloofde, dat hij met zijne kar in de nabijheid op hem zou wachten, en dat zij dan dadelijk naar Berlijn konden vluchten. Zoo zaten zij hunne

plannen voor de toekomst te bespreken, tot de tijd kwam, dat de leeraar Hans verwachtte.

Er is eene straat in de naastbijzijnde stad, waar op Zondag niets van rust en sabbathsheiliging te bemerken is. Daar zijn vele kramen open, om gestolen voorwerpen te koopen en te verkoopen, ook schoenen, laarzen, kleederen, die onder vuilnishooopen opgezocht en door bedrog weer wat opgeflikt waren. Hier had Hans zijne eerste opvoeding ontvangen, van hier had zijn vader hem weldra op zijne rooftochten meegenomen; is het wonder, dat hij nu weder heel opgeruimd dat zondige leven tegemoet zag en niet sidderde, zijn weldoener te bestelen! *(Slot volgt).*

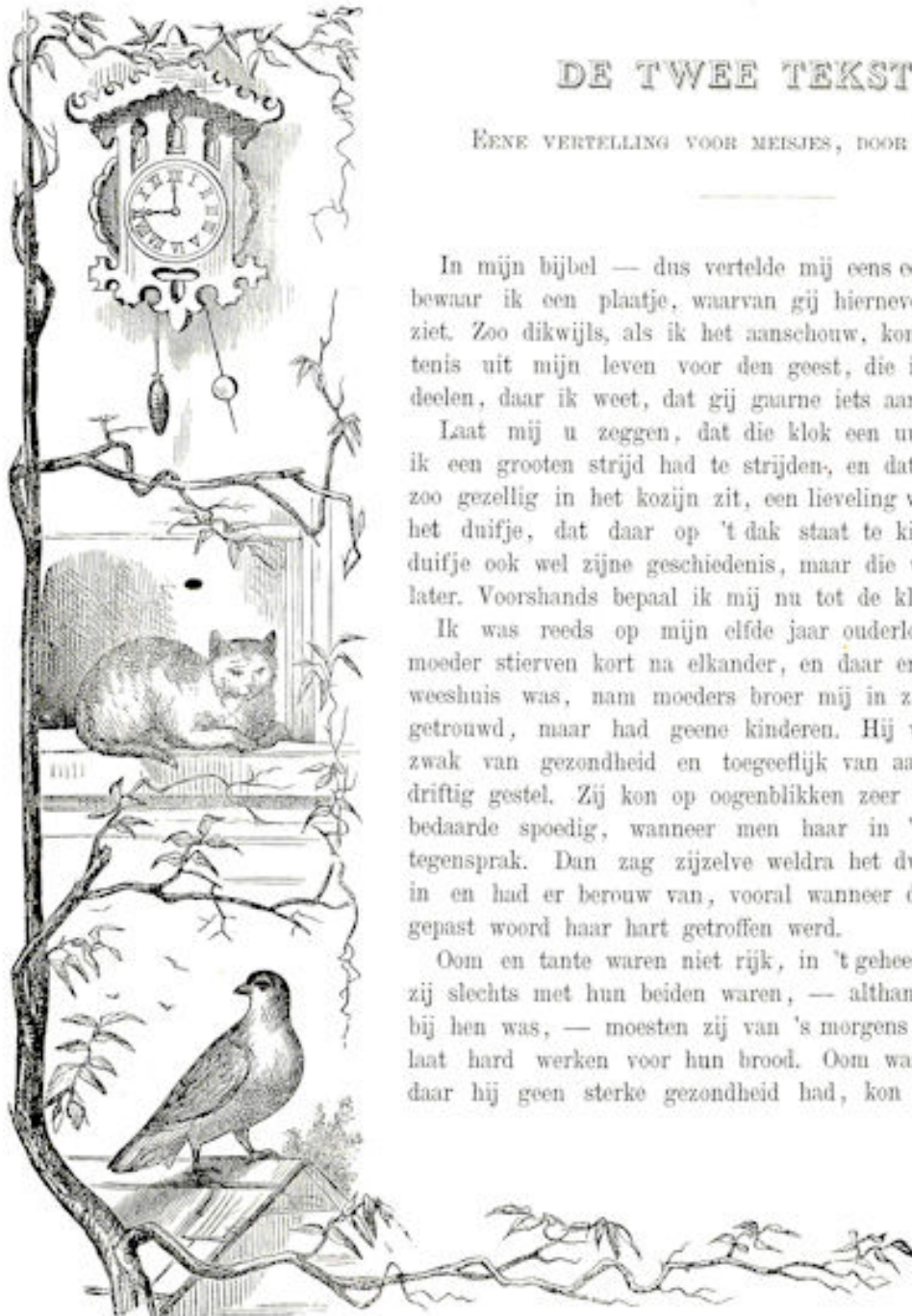

DE HEKS VAN OUDEWATER.

't Was koud in het voorjaar van 1644. Scherp blies de wind uit het Noordoosten en gierde over de kale akkers en weiden. Het vroom, dat het kraakte. De sloten waren met ijs bedekt en ook de rivier lag dicht. De scheepvaart was sinds eenige weken gestremd en de trekschuit, die dagelijks van Utrecht naar Oudewater voer, had den dienst gestaakt. Dit is dan ook zeker de oorzaak, dat wij in den kouden morgen van den 22^{en} Februari een tweetal reizigers in de oude Bisschopsstad zien plaats nemen in een bolderwagen om zich naar het genoemde stadje aan den Rijn te laten brengen. De eene is een man van ongeveer zestigjarigen leeftijd, de andere een meisje van misschien ruim twintig jaren. De man, die een deftig voorkomen en een goedhartig gezicht heeft, richt nu en dan een vraag tot den wel wat norsch uitzienenden voerman, die echter al die vragen beantwoordt met een schouderophalen; zij worden hem blijkbaar gedaan in een taal, die hij niet verstaat. Hij werpt een vragenden blik naar het meisje, als wil hij haar verzoeken, het ge-

vraagde voor hem in verstaanbare taal te vertolken, maar deze kan het niet of voelt er blijkbaar geen lust toe. Zij schijnt geheel in gedachten verdiept te zijn. Toch dwalen hare oogen daarvoor te onrustig in het rond, en hoe meer zij het doel der reis naderen, hoe meer een zekere angst haar schijnt aan te grijpen. 't Is dan ook niet enkel de koude, die haar lichaam doet beven en hare tanden klapperen, haar doodsbleek gelaat teekent den grootsten angst.

Wie zouden zij zijn? Zouden het vluchtelingen wezen, om des geloofs wille van huis en hof verdreven, en wanen zij zich nog niet veilig, maar door booze vijanden achtervolgd? Neen, Godlof, de vervolging in deze landen heeft opgehouden; wel is de vrede nog niet gesloten, die aan den langdurigen oorlog met het trotsche Spanje een einde maakt, maar sinds lang heerscht in de Nederlanden gewetensvrijheid en kan ieder God dienen naar de behoeften van zijn hart. En toch is het meisje, dat wij daar zien, een vervolgdde, een gejaagde, een wreed verdrukte. Hoe jong zij

DE TWEE TEKSTEN.

EENE VERTELLING VOOR MEISJES, DOOR E. GERDES.

In mijn bijbel — dus vertelde mij eens eene oude vriendin — bewaar ik een plaatje, waarvan gij hiernevens eene afbeelding ziet. Zoo dikwijls, als ik het aanschouw, komt mij eene gebeurtenis uit mijn leven voor den geest, die ik u wel wil mededeelen, daar ik weet, dat gij gaarne iets aan kinderen vertelt.

Laat mij u zeggen, dat die klok een uur aanwijst, waarin ik een grooten strijd had te strijden, en dat de poes, die daar zoo gezellig in het kozijn zit, een lieveling van mij was, evenals het duifje, dat daar op 't dak staat te kijken. Nu heeft dit duifje ook wel zijne geschiedenis, maar die vertel ik u wellicht later. Voorshands bepaal ik mij nu tot de klok en de poes.

Ik was reeds op mijn elfde jaar ouderloos. Mijn vader en moeder stierven kort na elkander, en daar er in ons stadje geen weeshuis was, nam moeders broer mij in zijn huis. Oom was getrouwd, maar had geene kinderen. Hij was een goed man, zwak van gezondheid en toegeeflijk van aard. Tante had een driftig gestel. Zij kon op oogenblikken zeer boos worden, maar bedaarde spoedig, wanneer men haar in 't begin slechts niet tegensprak. Dan zag zijzelve weldra het dwaze van haar drift in en had er berouw van, vooral wanneer door 't een of ander gepast woord haar hart getroffen werd.

Oom en tante waren niet rijk, in 't geheel niet, en ofschoon zij slechts met hun beiden waren, — althans toen ik nog niet bij hen was, — moesten zij van 's morgens vroeg tot 's avonds laat hard werken voor hun brood. Oom was boekbinder, maar daar hij geen sterke gezondheid had, kon hij niet veel doen, en zoo tante niet eenig geld had verdiend met in huis sijn goed te strijken, dan hadden zij zeker geen lepeltje suiker in

de thee kunnen genieten. Voor zoover ik mij herinneren kan, had ik het goed bij oom en tante. Zij zorgden, dat ik ter school ging, en zonden mij reeds vroeg naar de katechisatie bij dominé.

Nu zou ik u veel kunnen vertellen van het huiselijk leven van oom en tante, maar daar mij dit dan te ver zou leiden, zal ik liever blijven bij de gebeurtenis, die betrekking heeft op de klok en de poes.

Gij moet weten, dat er een groote brand in ons stadje had plaats gehad, waarbij vele menschen alles verloren hadden en arm geworden waren. Nu werden er wel gelden voor die ongelukkigen ingezameld, maar deze waren niet toereikend, om in aller behoeften te voorzien, zoodat zich dan ook eenige personen verbonden, om nog iets meer voor die armen te doen. Ook dominé had een plan, en op een dag, toen wij met ons tien meisjes bij hem ter katechisatie waren, zei hij, toen wij op het punt stonden weer naar huis te gaan, ongeveer het volgende tot ons:

»Hoort eens, meisjes, gij moet ook iets doen om den nood dier arme menschen te verlichten. De Heer gebiedt, dat wij weldadig zijn. De Heiland zegt: »De armen hebt gij altijd met u,» en bedoelde daarmede, dat men hun van 't geen wij hebben, moeten mededeelen. Dat is den Heere aangenaam, en zoo wij dit doen, rust er een zegen op. De Heere Jezus beschouwt alles wat den armen gedaan is, als Hemzelve geschied. Nu zijn er onder de gezinnen, die door den brand alles verloren hebben, twee die vele kinderen hebben, en nu heb ik gedacht, dat gij eens te zamen wat wegleggen moest, om die armen kleiden te kleeden en hun te hulp te komen. Wie geen geld heeft, kan iets maken. Sommigen van u kunnen haken en breien, denk ik, en als ieder van u nu iets ging maken en dit mij bracht, dan ken ik wel een paar dames, die dat willen koopen of verkoopen, en de opbrengst daarvan aan mij ter hand stellen, waarna ik het aan de arme ouders zal brengen. Hoe denkt gij daarover?»

Nu, wij vonden dat allen heerlijk en beloofden ons best te zullen doen.

»Heel goed,» vervolgde dominé. »Naar ik meen,

zult gij wel in veertien dagen ieder iets klaar hebben, en zoo ja, brengt het mij dan gezamenlijk van daag over veertien dagen, 's middags te 12 ure hier in de consistoriekamer. Wilt gij dat doen?»

Wij beloofden dit.

»Maar,» ging dominé voort, »nu heb ik nog één verzoek. Gij moet op een papiertje of een kaartje een tekst schrijven en dien tekst met een speld vaststeken op het handwerkje, dat gij mij zult brengen. Dat heeft ook zijn nuttigheid, en wie weet of zulk een tekst niet een goeden dienst verricht.»

Daarop gingen wij naar huis, en onderweg overleiden wij, meisjes, te zamen wat wij maken zouden. Nu waren er sommigen, die geen tijd hadden om aan een handwerkje te beginnen, daar zij moeder in de huishouding moesten helpen, maar dan zouden zij iets van hare spaarpenningen afzonderen en dit dominé op den bepaalden tijd brengen. Ik had geen spaarpenningen, maar toen ik aan oom en tante vertelde wat dominé gezegd had, zei tante dadelijk:

»Wel, dan moet je maar dadelijk aan een wiegekleedje beginnen. Je kunt immers goed haken.»

»En ik,» zei oom, »heb er nog wel wat voor over, om het haakkatoen te koopen. Ik had er al lang over nagedacht om ook iets voor die arme menschen te doen, maar . . . ik kon het geld nog niet missen.»

Ik maakte de opmerking, dat ik in zoo korten tijd geen wiegekleedje zou kunnen haken, want ik moest tweemaal daags naar school, tweemaal in de week naar de katechisatie en 's avonds vroeg naar bed.

»O,» zei tante haastig, »dan moet je 's morgens maar een paar uren vroeger opstaan. Wanneer men iets voor armen wil doen, dan moeten wij ons eenige zelfopoffering getroosten . . . Kom aan, krijg je haakpenntje en begin maar dadelijk.»

In haar haast vergat tante, dat ik nog geen haakkatoen en geen patroon had, maar een-twee-drie sloeg tante haar omslagdoek om, nam 't geld en ging met mij naar een winkel, waar ik katoen en ook een mooi patroontje kreeg.

Nu zette ik mij aan 't werk, en voordat er veertien dagen verlopen waren, had ik mijn wiegekleedje kant en klaar.

Toen de dag gekomen was, dat ik naar de consistoriekamer zou gaan, om mijne kleine offerande aan dominé te brengen, zat oom druk aan 't inbinden van boeken en tante had het haastig met strijken. Ik had mijn wiegekleedje netjes in een papier gewikkeld en reeds mijn hoed opgezet om heen te gaan, daar de klok juist half 12 sloeg. Op het punt zijnde van heen te gaan, zette tante het strijkijzer op den drievoet en zei:

»Daar valt mij wat in, Suze. Wanneer je naar de consistoriekamer gaat, moet je de Bakkersloot langs, niet waar? Welnu, dan moet je 't jong van de kat meenemen; en 't in de sloot gooien en verdrinken.»

Ik schrikte, toen ik dit hoorde, want vooreerst hield ik dol veel van de poes, en ten anderen vond ik 't verschrikkelijk een arm dier te verdrinken. Misschien — ik herinner het mij niet goed meer — zei ik iets, dat tante boos maakte, althans tante werd driftig en in haar drift sprak zij alles behalve vriendelijk. Oom, ik kon het aan zijn gezicht zien — was ook getroffen door hare woorden, maar daar hij zijn vrouw kende, zweeg hij.

»Wat!» voer tante uit. »Wat, wil je nog praten van de kat te behouden? Ik dank je voor zulke opvreTERS en melkkliekers. De oude kat had twee jongen: een heb ik er aan den melkboer gegeven en de andere heb ik haar voor tijdverdrijf nog wat gelaten, maar voordat ze grooter wordt, moet ze mijn huis uit. Er zijn al katten genoeg in de buurt. Laat je huilen maar na, want 't helpt je toch niet. Kijk . . . ik zal het je gemakkelijk maken.»

Nu haalde tante uit een kast een oude strooien kabas, die van binnen gevoerd was en waarvan de voering een hand breed boven de kabas uitstak en met een schuif tot een zak gebonden was.

»Zie,» vervolgde tante, »in die kabas zal ik de kleine kat stoppen en haal de schuif toe, zoodat ze er niet uit kan. Wanneer je nu op de brug staat van de Bakkersloot, dan maak je eenvoudig de schuif los, schud de kabas uit en dan valt de kat vanzelf in 't water . . .»

»En . . . verdrinkt!» viel ik haar schreiende in de rede.

»Natuurlijk!» zei tante. »En wat zou dat? We hebben al beestengoed genoeg in de wereld . . . Komaan, geen wissewasjes! Je bent klaar en dus kun je heengaan.»

Tante ging even de kamer uit, haalde het kleine poesje, stopte dit in de kabas, deed de schuif dicht, hing mij den mand aan den arm, schoof mij de kamer uit en . . . het volgende oogenblik stond ik op straat.

—

II.

De straat, waar oom en tante woonden, was in een drukke buurt, en daar er ieder oogenblik menschen voorbijgingen en ik mij schaamde mij met behuilde wangen te vertoonen, liep ik door tot bij een weg, waar het veel stiller was. Hier bleef ik een oogenblik staan, om na te denken wat ik doen moest. Ik vond het verschrikkelijk het kleine poesje te moeten verdrinken en wreed van tante. Nooit zou 't mij in de gedachte gekomen zijn een onschuldig beest op deze wijze van het leven te berooven. Ik begreep niet hoe tante, die anders zoo goedig van aard was, zoo iets had kunnen bedenken.

Maar wat te doen?

Ik mocht niet ongehoorzaam zijn. Toen mijne lieve moeder stierf en ik bij haar sterfbed stond, greep zij mijne hand en fluisterde mij toe: »Lieve Suze, wees gehoorzaam. Doe alles wat oom en tante u zeggen, en in al uwe nooden wend u tot God om bijstand. Hij zal geen arm weesje verlaten.» God heeft deze woorden mij diep in 't hart gedrukt. Ik ben dan ook altijd gehoorzaam geweest, hoewel het mij dikwijls zeer moeilijk viel. Vooral nu. Ik vroeg mijzelve wel tien malen: Wat moet ik doen?

Juist sloeg de klok $\frac{1}{4}$ voor 12 en durfde ik niet langer hier te blijven, want 't werd tijd, dat ik naar de Consistoriekamer ging. Maar ik had nog geen besluit genomen. Zou ik toch 't katje verdrinken? Ik opende de kabas, keek eens naar

binnen en... daar lag poesje zoo stil, alsof zij bij hare moeder in de mand rustte. Dit te zien en te denken, dat ik 't lieve dier in 't water zou gooien, kwam mij onmogelijk voor.

Eensklaps viel mij de tekst in, dien ik gisteren avond op een papiertje geschreven en dit op het wiegekleedje gespeld had. Die tekst, gekozen met het oog op de menschen, die alles door den brand verloren hadden, luidde: »Hij hoort hun geroep en verlost hen." Psalm 145 vs. 19. Eigenlijk had ik twee teksten geschreven en wilde ze allebei op het wiegekleedje vaststeken, maar door den haast, waarmede ik uit de kamer werd geschoven, had ik het papiertje op tafel laten liggen. Die andere tekst luidde: »Barmhartig en genadig is de Heere." Psalm 103 vs. 8.

In mijne gedachten hield ik mij met den eersten bezig, en daar ik niet wist wat te doen, vouwde ik stil de handen en bad tot God om uitkomst. Ik smeekte, dat de Heere mocht maken, dat poesje niet verdrongen werd en — vooral dat ik het niet behoefde te doen. Toen ik dit gebeden had, was het mij alsof God mijn geroep had gehoord en mij te hulp zou komen in dezen strijd.

Langzaam ging ik nu voort, en bijna had ik reeds de brug bereikt bij de Bakkersloot, toen ik iemand zag aankomen.

't Was dominé.

»Wel Suze," zei dominé, als altijd even vriendelijk, »tref ik je hier? Je gaat zeker naar de Consistoriekamer, om je offerande voor de armen te brengen. Dat is lief van je.... Maar wat zie ik? Heb je daar twee dingen te dragen? Kom je met twee geschenken? Nu, daar zullen de armen blij over zijn en de Engelen in den hemel zich verheugen.... Kom, geef mij maar 't eene. Dat zal ik dan voor je dragen."

En voor dat ik nog een woord kon spreken, had dominé reeds zachtjes de kabas uit mijn arm gehaald en nam ze nu zelf in de hand.

Zoo liepen wij voort, en dominé was zoo lief en hartelijk, en vertelde mij zooveel, dat wij over de brug en weldra in de Consistoriekamer waren, voor dat ik nog geheel tot bezinning was gekomen.

Maar gij begrijpt wel, dat ik blijde was, toen

wij de Bakkersloot voorbij waren. Ik zei niets, dacht aan niets en wilde stilletjes afwachten wat verder gebeuren zou.

De meisjes waren reeds allen in de Consistoriekamer. Ieder had wat meegebracht en lei dit op de tafel. Juist, toen wij hiermede bezig waren, kwamen er twee dames, door dominé uitgenoodigd, om ons werk te beoordeelen en te schatten. Het scheen, dat zij zeer tevreden waren, en toen een van haar mijn wiegekleedje losmaakte en bezag, meende zij, dat 't zeker wel drie gulden zou opbrengen. Zij vonden ook mijn tekst zeer gepast. De andere meisjes werden ook geprezen, en de dames waren zoo in haar schik, dat zij ons verzochten mede te gaan naar hare woning, waar wij op eenige versnapering zouden onthaald worden. Nu, geen van ons onttrok er zich aan. Wij gingen allen mede en ik verzeker u, dat wij lekkertjes gesmuld hebben, en ten slotte zongen:

O Jezus, troost in alle leed,
Getrouwe Vriend der armen!
Al wat Gij hier aan menschen deelt,
Was eindeloos erbarmen.
Voor ons zelfs gaafte Ge U in den dood,
Wat moeten wij dan in den nood
Niet graag aan armen geven?

Nadat dominé gedankt had, gingen wij naar huis.... Maar nu kwam de benauwdheid voor tante in mij op. Alsof ik lood in mijne schoenen had, ging ik den weg terug. Ik moest gedurig mijzelve vragen: »Wat zal ik zeggen, als tante mij vraagt: of ik 't poesje heb verdrongen?" 't Spreekt vanzelf, dat ik de waarheid zou zeggen, maar o, dan vreesde ik, dat tante mij in hare drift bij den arm zou nemen, 't huis uitzetten en.... wie weet wat nog meer!

Daar kwam nog iets bij.

Tante zou zeker vragen: Waar is de kabas?

Ik schrikte hevig, toen ik daaraan dacht. Ik had de geheele kabas vergeten. Waar was zij gebleven? Zij moest zeker nog in de consistoriekamer staan of liggen, want ik had gezien, dat dominé ze ergens in een hoekje had neergelegd. Maar door de drukte van de meisjes en vooral toen de dames kwamen, had ik in 't geheel niet meer aan poes en de kabas gedacht.

VERZOEND.

(ZIE DE PLAAT).

De vrede is weér geteekend,
De harmonie hersteld,
De schuld wordt niet gerekend,
Alleen 't berouw geteld.

Eén kus wordt slechts gegeven,
Een, die van liefde spreekt,
Waardoor vaak in het leven
Het hardste harte breekt.

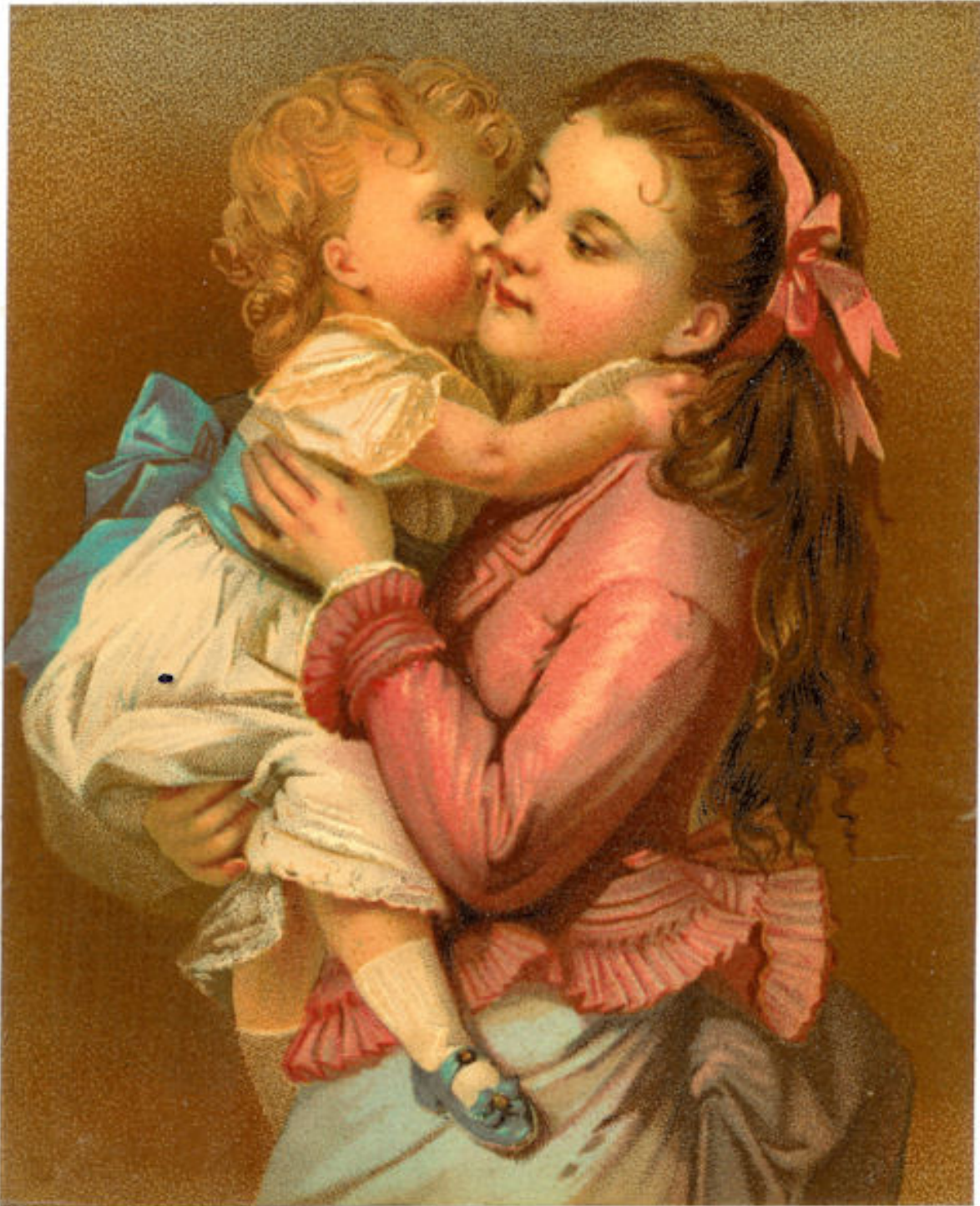
Het kwade wordt vergeten,
Men denkt er zelfs niet aan;
Want waar dit wordt verweten,
Is 't met 't berouw gedaan.

Slechts liefde leert vergeven
Niet eens, maar honderdvond,
Het kwaad, door ons bedreven,
Indien 't ons slechts berouwt.

De liefde leert verdragen,
Verdragen met geduld,
En zal niet angstig vragen:
Aan wien de meeste schuld?

Wees daarom tot vergeven
Ten allen tijd bereid,
't Geeft waarde aan uw leven
Voor tijd en eeuwigheid.

T. K.

VERZOEND.

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

I.

Een romeinsche veldheer voor Keizer Diocletianus.

Op een helderen lentemorgen, het was omstreeks midden Maart van het jaar 303 na Christus, toen balsemieke geuren reeds de lucht vervulden, reden twee heeren langs den beroemden Appiusweg naar de wereldstad Rome. Het uiterlijk voorkomen van beiden was wel geschikt om de opmerksaamheid der voorbijgangers te trekken. De oudste, een groote, krachtige man, wiens edel ros sierlijk opgetuigd was, droeg de wapenrusting van een romeinschen hoofdman: een bronzen harnas en rijglaarzen, die ter helft van het been reikten. Op zijn rug droeg hij een rond schild, aan zijne zijde een kort, recht zwaard, op zijn hoofd een schitterenden helm met een paardeharen pluim. Het gebruinte gezicht van den statigen krijgsman verried, dat hij in onderscheidene landen en onder verschillend klimaat aan de brandende zonnestralen blootgesteld was geweest; wanneer hij nu en dan zijn helm even oplichtte, ten einde zich wat te verkoelen, ontdekte men de heldere kleur van zijn huid op zijn hoog voorhoofd. Zijne korte lokken vertoonden reeds menigen zilveren draad, maar de adelaarsblik van den vijfenveertigjarigen man was nochtans onverzwakt gebleven en zijne gespierde ledematen, alsmede zijne trotsche, moedige houding teekenden, dat hij nog in het bezit van zijne volle mannelijke kracht verkeerde.

De jongste ruiter was in menig opzicht het tegenbeeld van den oudsten, niet enkel door zijne slanke, sierlijke gestalte, zijne prachtige, donkere oogen en zijne lange golvende lokken, maar ook wat zijn kleeding betrof. Hij droeg een sneeuw-witte toga met een schitterenden, scharlakenrooden zoom en daarover een aan den hals met een haak vastgemaakten mantel. Inplaats van een helm droeg hij een zachten vilten hoed, veel gelijkende op het hoofddeksel, dat nu nog in zwang is bij het Italiaansche landvolk, en aan zijne voeten rijgschoenen of sandalen. Inplaats van een zwaard hing aan zijne zijde een metalen koker voor zijn rieten pen en papyrusrol. De in jeugdige, bloeiende schoonheid stralende jongeling telde oogenschijnlijk niet meer dan twintig jaren. Hij was een Griek, Isidorus genaamd en secretaris van zijn begeleider Flaccus Sertorius, een hoofdman van het twaalfde legioen, en met zijn heer op de terugreis van Albano, werwaarts hij door zijne regeering gezonden was voor staatszaken.

»Het nieuwe keizerlijke edict,» begon Sertorius, terwijl hij zich vriendelijk tot zijn secretaris wendde, »zal ons beiden waarschijnlijk binnenkort volop werk te doen geven.»

»Gij schijnt geheel te vergeten, hooge heer,» antwoordde Isidorus, het hoofd buigende. »dat uw onderdanige secretaris niet evenals gij in het bezit van de middelen is om de staatswetenschappen te leeren.»

»O, gij Grieken leert alles,» antwoordde de Romein met een spotachtigen lach. »Daarvoor staat gij bekend!»

»Wij trachten, onzen meesters nuttig te zijn,» antwoordde de jongeling beleefd. »Leergierigheid schijnen wij wel van onze vaderen geërfd te hebben; van de vroegste tijden af was toch de voorliefde van mijn Atheensche voorvaderen om iets nieuws te hooren en te leeren, spreekwoordelijk.»

»Juist: nieuwe zeden en gebruiken, nieuwe godsdiensten,» bevestigde de Romein. »En verdraagt uw eigen naam niet, dat gij een aanhanger zijt van den nieuwopgekomen dienst van Isis?»

»Ditmaal is uw oordeel niet volkomen juist,» antwoordde de jongeling. »Mijn vader Appollodorus was een priester te Phebus en noemde mij evenals zichzelf naar den zonnegod, in wiens dienst hij stond. Maar daar ik aan het keizerlijk hof de vereering van Isis in hoog aanzien vond, heb ik naam en kleur veranderd en mij aan de zijde der overheerschende partij geschaard. Wie in Rome is, moet Romein zijn.»

»Ja, evenals die verdorven Romeinen, welke de oude goden verlaten, onder welke het rijk groot en deugdzaam en sterk was,» antwoordde de krijgsmans met een heftige beweging der hand. »Hoe meer goden er zijn, des te slechter wordt de wereld. Maar dit nieuwe edict zal weinig onslag maken.»

»Gij bedoelt met de christenen?» vroeg de scherpzinnige Griek. »Een heillooze sekte voorwaar, die verdient te vuur en te zwaard van den aardbodem verdelgd te worden.»

»Ik weet weinig van hen,» zei Sertorius, »behalve dit dat hun getal sedert eenigen tijd zeer is toegenomen. Zelfs onder het leger en in het paleis zijn er eenigen, die de schandelijke leer van den christengod zijn toegedaan.»

»Er wordt gemompeld, dat zelfs de keizerinnen Prisca en Valeria door deze verderfelijke pestilentie zijn aangetast,» voegde de jongeling er aan toe. »Dit is tenminste zeker, dat beiden niet evenals vroeger aan de openbare offerfeesten deelnemen. Overigens vindt de booze sekte hare aanhangers grootendeels onder de slaven en het gemeene gepeupel van Rome.»

»Ik zou wel eens willen weten wat zij aan-

baden,» zeide de hoofdman. »Zij schijnen noch tempels noch altaren noch offers te hebben.»

»Zij hebben afschuwelijke gewoonten en gebruiken,» beweerde de Griek, zich in stilte verheugende, dat hij de nieuwsgierigheid van zijn meester door de mededeeling van de algemeen verspreide lasteringen tegen de christenen, zou kunnen bevredigen. »Zooals verteld wordt, bidden zij een uit lagen stand geboren mensch aan, die wegens een oproer gekruisigd werd. Een onzer schrijvers, de geleerde Lucianus, beweert, dat hunne leer door een kleinen jood met een krommen neus, Paulus genaamd, naar Rome overgebracht is, dien de goddelijke Nero bij de Ostia-poort heeft laten onthoofden. Zij hebben vele eigenaardige gebruiken. Vooral hunne begrafenisplechtigheden zijn zeer verschillend van die der Grieken en Romeinen. Inplaats van hunne lijken op den houtstapel te verbranden, begraven zij hunne dooden onder vele geheimzinnige plechtigheden in onderaardsche gewelven of kamers. Zij zijn besliste godloochenaars en weigeren niet alleen de goden te aanbidden, maar zijn evenmin te bewegen ook maar een korreltje wierook of een bloemkrans op hun altaar te leggen, of het beeld van een god in hunne woningen te hebben. Het moet een slecht, gevaarlijk volk zijn, waarvan gezegd wordt, dat het in zijne geheime onderaardsche vergaderingen gruwelijke zwelgpertijen houdt, waarbij men het vleesch eet van een kind, dat tot dat doel geslacht is. *)

»Zie,» ging de spraakzame berichtgever voort, terwijl hij op een lage, door boomen bijna geheel verborgen tuindeur in de nabijheid wees, »daar is de ingang tot een van hunne verborgen crypten, (grotten) waar zij, omringd door het gebeente hunner dooden, zich vereenigen tot hunne gruwzame feesten. Een slecht, laf, ellendig volk, dat niet waard is te leven.»

»Allemaal zijn het geen lafaards, dat kan ik

*) Al deze gruweldaden en nog ergere zijn den eersten christenen door de heidensche schrijvers ten laste gelegd geworden. De viering van het heilig Avondmaal in de nachtelijke vergaderingen gaf aanleiding tot de vreeselijke lasteringen betreffende hunne zwelgerijen.

gestuigen," antwoordde Sertorius. »In mijn eigen compagnie had ik een soldaat — hij heette Lannus — die, zooals zijne kameraden zeiden, een christen was. Hij was de dapperste en beste man in het legioen. Ik heb aan hem de redding van mijn leven te danken. Toen eens in Libië, terwijl ik mijn paard uit een rivier liet drinken, een kolossale leeuw uit een bosch op mij lossprong, wierp Lannus zich tusschen mij en het gevaarlijke roofdier. Ofschoon in de klauwen van den leeuw, deed de dappere jongen geen kreet van smart hooren. Laat hij gelooven wat hij wil, dat is mijn zaak niet. Ik heb een afkeer van het bloedig handwerk, om evenals bloedhonden eerlijke lieden te vervolgen, omdat zij hunne eigene goden aanbidden. Maar het keizerlijk edict: »De christelijke godsdienst moet overal uitgeroeid worden", is om zoo te zeggen als met de punt van een dolk geschreven."

»En met volle recht," zei de Griek. »Zij zijn gevaarlijke oproermakers, vijanden van Cesar en Rome."

»Een romeinsch krijgsmansman heeft niet nodig door een hongerigen Griekeling! (een spotnaam om de vreemdelingen aan te duiden, welke zich in den dienst van aanzienlijke Romeinen zochten in te dringen en hun vertrouwen trachten te winnen) over zijne plichten jegens het vaderland onderwezen te worden," antwoordde de trotsche Romein op hoogmoedigen toon.

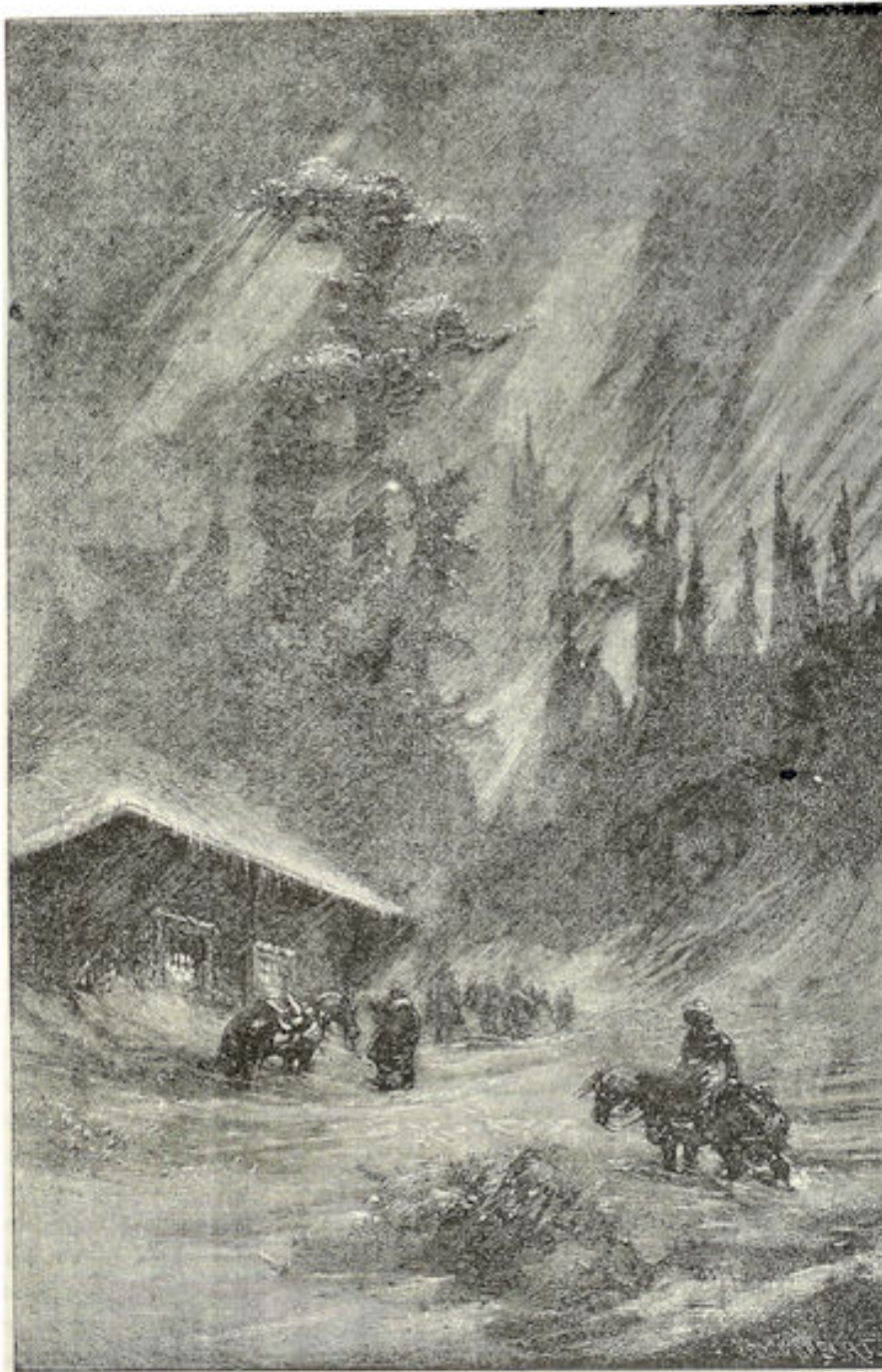
»Voorzeker niet, edele heer, gij hebt altijd gelijk," antwoordde de ontstelde Griek, oogen-schijnlijk wel onderdanig, maar een opmerkzamen beschouwer zou voorzeker niet de wraakzuchtige blik ontgaan zijn, dien hij op zijn eergierigen meester wierp.

Na dit zoo onverkwikkelijk eindigend gesprek reden beiden zwijgend verder. Tegen den middag werd het verkeer op den Appischen militairen weg (in het Latijn Via Appia) drukker. Deze »koningin der wegen", 313 voor Christus door den romeinschen censor Appius Claudius Cæus aangelegd, liep over een lengte van driehonderd mijlen rechttoe rechtaan, bergop, bergaf, van Rome zuidwaarts naar Capua en Brindisi (Brun-

dusium). Ofschoon reeds toentertijd zeshonderd jaren oud, was de voor het grootste deel uit nauwkeurig in elkander gevoegde lavasteenen gebouwde weg nog even sterk als hij van het begin geweest was, ja, ondanks de verwoestingen, welke in den loop der eeuwen Gothen en Vandalen, tijd, oorlog en overstromingen aangericht hebben, laat zich nog uit de aanzienlijke overblijfsels derzelve de voortreffelijke bouwkunst en de duurzaamheid der breede bazaltplaten kennen. De appische weg liep door de Campagna di Roma, in den bloeitijd van het romeinsche rijk als één groote, vruchtbare tuin met talrijke villa's en landgoederen, een paradijs gelijk, thans een woeste, onbewoonde, ongezonde streek. Ook de vele kostbare grafmonumenten van Rome's aanzienlijkste pretors, proconsuls en senators, welke vroeger de Campagna sierden, zijn nu bijna allen van lieverlede ruïnen geworden en liggen daar als zoovele angespoelde wrakken op de groote vlakke. Eén monument is echter niet door den tand des tijds vernield, dat is de reusachtige, door meer dan honderd bogen ondersteunde waterleiding, die, ofschoon reeds 146 jaren v. C. gebouwd, tot op den huidigen dag, dus reeds sedert ongeveer tweeduizend jaren, Rome met het zuiverste, kostbaarste water van het verwijderde Albaansche gebergte ruimschoots voorziet, dus met hetzelfde water, waaraan Horatius en Cicero zich verkwikt hebben.

Hoe dichters onze reizigers bij de poorten der stad kwamen, des te moeilijker werd het, zich een weg te banen door het dichte gedrang. Het was een bont gewemel zoowel van kostbare equipages van allerlei soort en van draagstoelen, waarin zich voornamen Romeinen naar hunne villa's buiten de stadsmuren lieten dragen om daar de koelte te genieten, als van landlieden, wier ezels beladen waren met vruchten en groenten, ja zelfs met sneeuw van den verwijderden Soracte, die evenals zulks nog heden ten dage in Italië plaats vindt, door stroomatten tegen de hitte beschermd wordt.

Eindelijk hadden de ruiters de stad bereikt en draafden door een moderne voorstad naar het op den 160 voet hoogen palatijnschen heuvel ge-

legen keizerlijk paleis. Dit gebouw, in dien tijd als residentie van de beheerschers der wereld, het tooneel van onbeschrijfelijke pracht en heerlijkheid, is nu nog slechts een massa van pijn-

hoopen, die door honderden reizigers met weemoed en ernst beschouwd worden. In de feestzalen en kamers eener lange rij van keizers, van welke nu menige kunstenaar, die deze plaats bezoekt,

zich een schets teekent, misschien wel die van een verweerde frescoschildering of een zuilengang, die op het punt staat ineen te storten, heerschte toen eene grootsche bedrijvigheid, een bont leven en gewoel. Marmeren zuilengangen strekten zich onafzienbaar uit over verscheidene akkers land, klaterende springfontein en verspreidden een aangename koelte; oranjeboomen en magnolia's bloeiden op de open pleinen en vervulden de lucht met hunne welriekende geuren.

De ruiters stegen op het buitenste plein van hunne paarden, die zij aan een stalknecht overgaven, en begaven zich toen beiden in een marmeren bad, om de sporen hunner reis uit te wisschen, eer zij voor den keizer verschenen. Nadat zij hun toilet gemaakt hadden, betraden zij het binnenplein. De schildwacht in zijn schitterende uniform, die bij het portaal van het paleis stond, liet op eerbiedige wijze den bekenden keizerlijken officier passeeren, maar maakte een beweging, alsof hij den jongen Griek den toegang wilde beletten. Sertorius, dit bemerkende, sprak, den soldaat een teeken gevende om den Griek te laten voorbijgaan: »Als *regel* volkomen juist, Max, maar dezen keer is het mis. Hij vergezelt mij voor staatszaken naar den keizer.»

Twee ictoren in witte tunica's met een scharlakenrooden zoom, elk een bundel roeden dragende, waaruit een zilveren bijl te voorschijn kwam, geleidden den hoofdman in de keizerlijke audiëntie-zaal, terwijl de secretaris in een woonvertrek wachten moest. Nadat de ictoren een zwaar, met goud gestikt gordijn op zij geschoven hadden, stond Sertorius voor den »heer der wereld," den man, wien goddelijke eer bewezen werd, die het leven van millicenen in zijne hand had, ja wiens despotieke wil, zonder enig onderzoek of eenigen wettelijken vorm, door *een* woord van zijn mond ook den machtigste kon doen vallen of ten doode overleveren.

Wij willen een oogenblik den man nader beschouwen, die toen den keizerstroon te Rome innam, die zich voor een god op aarde hield, dezen Cajus Aurelius Valerius Diocletianus, wiens naam duizendvoudig met afschuw en vervloeking

genoemd is geworden. Uit ouders van geringe afkomst, als slaaf, of zooals sommigen meenen, als zoon van een vrijgelatene in Dalmatië geboren, had hij in den krijgsveld dienst weten op te klimmen, en was in het jaar 234 te Chalcedon door het leger tot romeinsch keizer uitgeroepen geworden. Later werd Galerius zijn medebestuurder en schoon-zoon.

Daar zit Diocletianus op zijn elpenbeenen, met een purperen kussen bedekten troon; naast hem staat een tafel met een kostbaar mozaïek blad; zijn gedrongen, sterke gestalte is gekleed in een ruim geplooide, met rood afgezette toga. Zijne grove trekken verraden weliswaar genoeg zijn lage afkomst en nog meer zijn gemeen karakter, maar de veeljarige uitoefening van zijn despotieken wil heeft op zijn wezen het stempel van hoogmoed en heerschzucht gedrukt. Hij is nu in zijn achtenvijftigste levensjaar, maar ziet er veel ouder uit. Hij is juist bezig een secretaris iets te dicteeren, toen de beide ictoren met gebogen hoofd en de handen voor de oogen, zooals men pleegt te doen om zich voor den glans der middagzon te beschutten, de zaal binnentraden.

»Wanneer het uwe goddelijke majesteit behaagt," spreekt een der bedienden, »de hoofdman, dien gij ter audiëntie ontboden hebt, wacht op uw keizerlijk bevel.»

»Alleronderdanigst tot dienst van mijn keizerlijken gebied," zeide Sertorius met een diepe buiging van zijn ongedekt hoofd. Helm en zwaard had hij in de voorkamer moeten achterlaten.

»Flaccus Sertorius, ik heb gehoord, dat gij een bekwaam, dapper soldaat zijt, en daarbij even bedreven in staatszaken als in de krijgskunst. Zulke mannen heb ik juist noodig om mijne plannen hier in Rome uit te voeren, ving de keizer aan, en op den aanwezigen secretaris wijzende, ging hij voort: »Vitalius, mijn schrijver, stel een decreet op, dat tot aan de uiterste grenzen van het rijk verbreid moet worden. Het is gericht tegen het verpestende atheïsme van de vervloekte christensecte, die als kikvorschengebroom door het gansche rijk vermeerderd. Het steeds toenemend afschuwelijk bijgeloof moet overal uitge-

roeid en de vereering der goden bevorderd worden. Zelfs hier in Rome wordt men door deze sekte achtervolgd, ja men wil, dat zij zelfs den brand in mijn paleis aangestoken heeft. Nu, reinig deze stad als met een bezem des toorns. Spaar ouden noch jongen, hoog- noch laaggeplaatsten. Zuiver ook dit mijn paleis, en pas op, dat gij niet door misgrepen uw eigen leven verbeurt. Dit zegel zal uwe volmacht bekrachtigen."

Dit gezegd hebbende, geraakte de onnensch in zulk een woede, dat de blauwroode aderen op zijn voorhoofd zwollen; bevend van toorn wierp hij den secretaris zijn zegelring toe, om daarmede op de geschreven volmacht het keizerlijk zegel te drukken.

"Mijn keizerlijke gebied moge mij nog eene opmerking veroorloven," sprak de hoofdman, diep buigende. "Ik ben een ruwe krijgsman en versta de kunst niet om voor mijn keizer te spreken, maar ik heb in Iberië, in Gallië, in Dacië, in Pannonië en Libië op het slagveld voor u gestreden en ben bereid, op uw wenk overal tegen uwe vijanden te velde te trekken. Maar van het strafgericht over deze stad zou ik gaarne ontheven zijn. Enkel bij geruchten, die men in den regel weinig geloof kan schenken, weet ik iets van deze sekte; bovendien zijn mij eenigen van hen bekend, die zich als dappere krijgslieden in den dienst van uw keizerlijk leger gedragen hebben. Velen zijn bovendien zwakke grijsaards of onschul-

dige vrouwen en kinderen. Ik bid u daarom mij liever op het slagveld tegen de barbaarsche Daciërs te zenden dan tegen dezen."

"Ik heb wel geweten, dat gij een dapper man zijt!" riep de keizer, donkerrood van toorn. "maar juist zulke heb ik noodig. Doe uw plicht en zorg er voor, dat deze misdadigers hun verdiende loon ontvangen. Is het niet genoeg, dat zij algemeen gehaat zijn, deze opruiers, deze vijanden der goden en van den staat?"

"Ik ben ook een aanbidder der goden," antwoordde de onverschrokken krijgsman, "en zal niet in gebreke blijven, mijn keizerlijken meester, den staat en den hooger en machten de schuldige trouw te bewijzen."

Na deze verzekering werd hij ontslagen en schreed achterwaarts, met het gezicht naar den keizer gekeerd, de audiëntiezaal uit. De in het voorvertrek wachtende jonge Griek, wien het verstoorde gezicht en de afgetrokkenheid van zijn meester opviel, maakte de juiste gevolgtrekking, dat aan deze een onaangename taak was opgedragen. Maar hoe het gevoel van den man, den soldaat, ook tegen de hem opgedragen taak in verzet kwam, als romeinsch krijgsman aan onvoorwaardelijke gehoorzaamheid gewoon, had hij bijna werktuigelijk het hem zoo tegenstaande ambt aangenomen. Terwijl hij mismoedig den weg naar zijne woning inslaat, wenden wij ons naar een ander deel van het keizerlijk paleis. *(Wordt vervolgd).*

DE SNEEUW.

(Bij de plaat op bladz. 9 en 13).

Van welk een weldadigen invloed is de sneeuw, op het aardrijk. Zacht dalen de vlokken neer en spreiden een dik kleed over de aarde, waar de koude en vorst niet doorheen dringen, zoodat de planten daaronder wel beschut en bewaard blijven, om bij den glans der eerste vriendelijke lentezon

weder krachtig het hoofd op te beuren. Heeft het u nooit getroffen, dat die fijne, teere plantjes niet in het minst beschadigd worden door de groote massa sneeuw, die hen bedekt? Ja, zegt ge, maar die witte vlokken vallen ook zacht als dons neder en drukken niet zwaar. Dat is ook

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

II.

Keizerin en Slavin.

Er behoort geen geringe mate van verbeeldingskracht toe zich van de ruïnen op den palatijn-schen heuvel te verplaatsen in de vroegere prachtige gebouwen en tuinen, in het uitgestrekte paleis met zijne onbeschrijflijke heerlijkheden met zijne grootsche kunstschaten, zijne talrijke groote en kleine vertrekken. maar daar een poging in geen geval schaden kan, willen wij die gerust wagen. Wij treden dan in den geest de privaatvertrekken van de eerste dames der keizerlijke familie binnen, en wel allereerst een ruime kamer met een overheerlijk schoonen marmeren mozaïekvloer. Ook de wanden zijn, waar de frescoschilderingen stukadoorwerk niet noodzakelijk maakten, van marmer. (Onderscheidene merkwaardige fresco's zouden wij overigens na verloop van zoovele eeuwen nu nog, niet in de verbeelding, maar in de werkelijkheid kunnen zien, bijv. in de eetzaal glazen vazen met bekoorlijke vruchten, zoo goed onderhouden, alsof zij eerst voor eenige maanden geschilderd waren geworden). Een kleine fontein verspreidt een aangename koelte. Door de met slingerplanten en zeldzame buitenlandsche gewassen omranke vensters genieten wij een heerlijk uitzicht op een tuin, waarin tusschen donkergroene cypresen en steeneiken de sneeuw witte standbeelden des te meer schitteren. Wij zien in deze kamer onderscheidene busten en beelden der keizerlijke familie,

maar zoeken vergeefs naar beelden van goden of tafreelen uit de godenleer, die niet alleen toentertijd tempels, altaren en paleizen versierden, maar ook nog in onzen tijd in groot aantal als de uitgezochte kunstproducten der oude Grieken en Romeinen de beroemdste museums van Europa versieren en met recht algemeene bewondering verdienen. Maar zooals gezegd is, in dit vrouwenvertrek zoeken wij vergeefs een beeld; hier en daar getuigt veeleer een ledige nis, dat er vroeger daar wel een gestaan heeft en nu juist niet toevallig verdwenen is. De zachte zetels, de met elpenbeen ingelegde tafels van kostbaar hout, de kunstig bewerkte bronzen en zilveren kandelaars en lampen, evenals de menigvuldige sieraden doen ons evenwel geen oogenblik vergeten, waar wij ons bevinden.

Omringd door al deze weelde, zat eens op een elpenbeenen stoel eene dame in den bloei harer jeugd, met koninklijke waardigheid en van wonderbare schoonheid. Zij droeg een toga van het fijnste witte linnen met een purperrooden rand, die in breede plooiën tot op de met sandalen bekleede voeten ahang. Daarover was met eenigen zwier een safraankleurige sluier van het fijnste weefsel geslagen. Zij hield een zilveren spiegel in de hand, waarin zij van tijd tot tijd vluchtige blikken wierp, terwijl een schoone slavin met donkere oogen, welke kort te voren met veel zorg het lange, krullende haar harer meesteres geborsteld en gevlochten had, nog eenige kleine veranderingen in den haartooi aanbracht.

VERZOEND.

(ZIE DE PLAAT).

De vrede is weér geteekend,
De harmonie hersteld,
De schuld wordt niet gerekend,
Alleen 't berouw geteld.

Eén kus wordt slechts gegeven,
Een, die van liefde spreekt,
Waardoor vaak in het leven
Het hardste harte breekt.

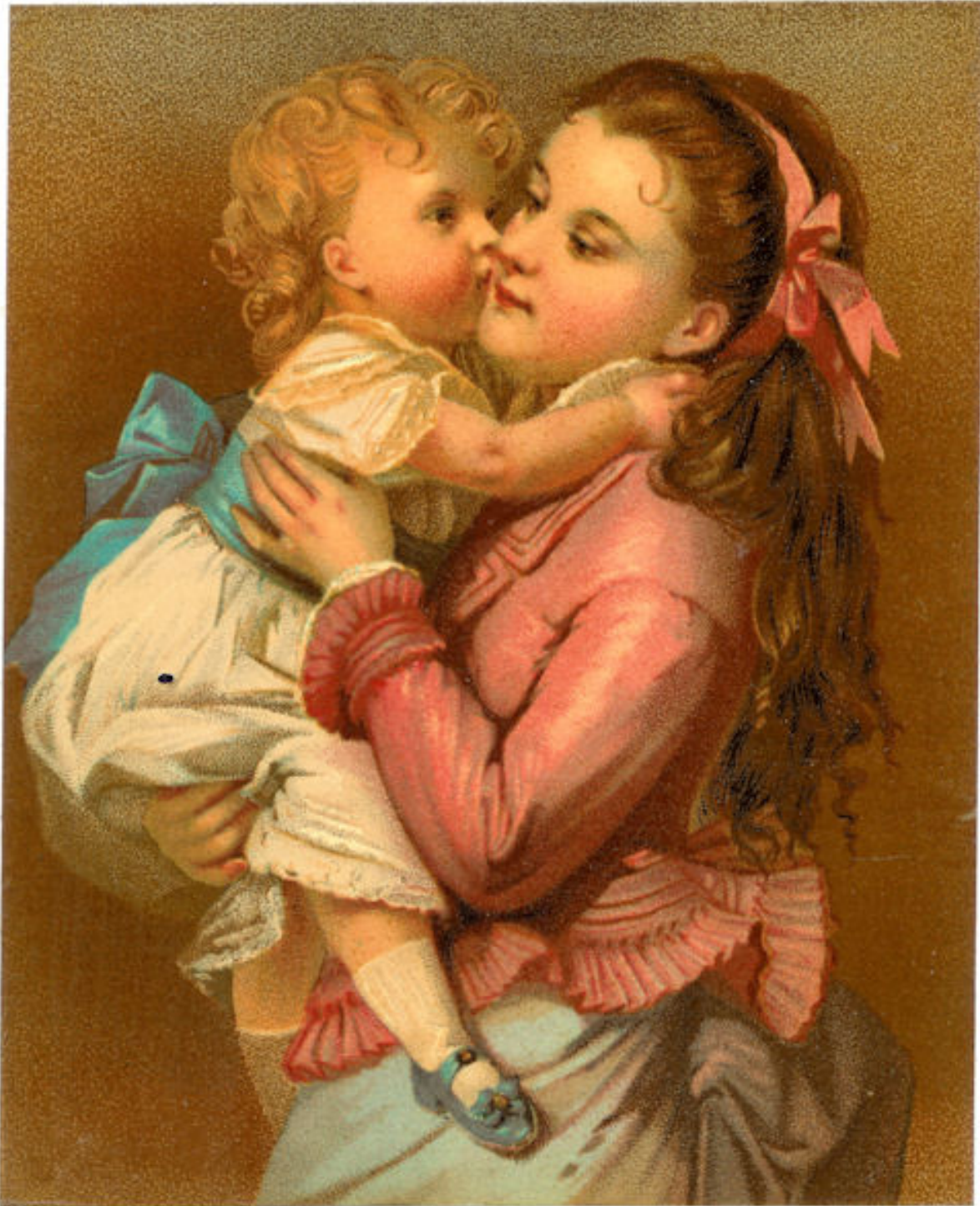
Het kwade wordt vergeten,
Men denkt er zelfs niet aan;
Want waar dit wordt verweten,
Is 't met 't berouw gedaan.

Slechts liefde leert vergeven
Niet eens, maar honderdvond,
Het kwaad, door ons bedreven,
Indien 't ons slechts berouwt.

De liefde leert verdragen,
Verdragen met geduld,
En zal niet angstig vragen:
Aan wien de meeste schuld?

Wees daarom tot vergeven
Ten allen tijd bereid,
't Geeft waarde aan uw leven
Voor tijd en eeuwigheid.

T. K.

VERZOEND.

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

I.

Een romeinsche veldheer voor Keizer Diocletianus.

Op een helderen lentemorgen, het was omstreeks midden Maart van het jaar 303 na Christus, toen balsemieke geuren reeds de lucht vulden, reden twee heeren langs den beroemden Appiusweg naar de wereldstad Rome. Het uiterlijk voorkomen van beiden was wel geschikt om de opmerksaamheid der voorbijgangers te trekken. De oudste, een groote, krachtige man, wiens edel ros sierlijk opgetuigd was, droeg de wapenrusting van een romeinschen hoofdman: een bronzen harnas en rijglaarzen, die ter helft van het been reikten. Op zijn rug droeg hij een rond schild, aan zijne zijde een kort, recht zwaard, op zijn hoofd een schitterenden helm met een paardeharen pluim. Het gebruijnde gezicht van den statigen krijgsman verried, dat hij in onderscheidene landen en onder verschillend klimaat aan de brandende zonnestrallen blootgesteld was geweest; wanneer hij nu en dan zijn helm even oplichtte, ten einde zich wat te verkoelen, ontdekte men de heldere kleur van zijn huid op zijn hoog voorhoofd. Zijne korte lokken vertoonden reeds menigen zilveren draad, maar de adelaarsblik van den vijfenveertigjarigen man was nochtans onverzwakt gebleven en zijne gespierde ledematen, alsmede zijne trotsche, moedige houding teekenden, dat hij nog in het bezit van zijne volle mannelijke kracht verkeerde.

De jongste ruiter was in menig opzicht het tegenbeeld van den oudsten, niet enkel door zijne slanke, sierlijke gestalte, zijne prachtige, donkere oogen en zijne lange golvende lokken, maar ook wat zijn kleeding betref. Hij droeg een sneeuw-witte toga met een schitterenden, scharlakenrooden zoom en daarover een aan den hals met een haak vastgemaakten mantel. Inplaats van een helm droeg hij een zachten vilten hoed, veel gelijkende op het hoofddeksel, dat nu nog in zwang is bij het Italiaansche landvolk, en aan zijne voeten rijgschoenen of sandalen. Inplaats van een zwaard hing aan zijne zijde een metalen koker voor zijn rieten pen en papyrusrol. De in jeugdige, bloeiende schoonheid stralende jongeling telde oogenschijnlijk niet meer dan twintig jaren. Hij was een Griek, Isidorus genaamd en secretaris van zijn begeleider Flaccus Sertorius, een hoofdman van het twaalfde legioen, en met zijn heer op de terugreis van Albano, werwaarts hij door zijne regeering gezonden was voor staatszaken.

»Het nieuwe keizerlijke edict,» begon Sertorius, terwijl hij zich vriendelijk tot zijn secretaris wendde, »zal ons beiden waarschijnlijk binnenkort volop werk te doen geven.»

»Gij schijnt geheel te vergeten, hooge heer,» antwoordde Isidorus, het hoofd buigende. »dat uw onderdanige secretaris niet evenals gij in het bezit van de middelen is om de staatswetenschappen te leeren.»

»O, gij Grieken leert alles,» antwoordde de Romein met een spotachtigen lach. »Daarvoor staat gij bekend!»

»Wij trachten, onzen meesters nuttig te zijn,» antwoordde de jongeling beleefd. »Leergierigheid schijnen wij wel van onze vaderen geërfd te hebben; van de vroegste tijden af was toch de voorliefde van mijn Atheensche voorvaderen om iets nieuws te hooren en te leeren, spreekwoordelijk.»

»Juist: nieuwe zeden en gebruiken, nieuwe godsdiensten,» bevestigde de Romein. »En verdraagt uw eigen naam niet, dat gij een aanhanger zijt van den nieuwopgekomen dienst van Isis?»

»Ditmaal is uw oordeel niet volkomen juist,» antwoordde de jongeling. »Mijn vader Appollodorus was een priester te Phebus en noemde mij evenals zichzelf naar den zonnegod, in wiens dienst hij stond. Maar daar ik aan het keizerlijk hof de vereering van Isis in hoog aanzien vond, heb ik naam en kleur veranderd en mij aan de zijde der overheerschende partij geschaard. Wie in Rome is, moet Romein zijn.»

»Ja, evenals die verdorven Romeinen, welke de oude goden verlaten, onder welke het rijk groot en deugdzaam en sterk was,» antwoordde de krijgsmannet met een heftige beweging der hand. »Hoe meer goden er zijn, des te slechter wordt de wereld. Maar dit nieuwe edict zal weinig onslag maken.»

»Gij bedoelt met de christenen?» vroeg de scherpzinnige Griek. »Een heillooze sekte voorwaar, die verdient te vuur en te zwaard van den aardbodem verdelgd te worden.»

»Ik weet weinig van hen,» zei Sertorius, »behalve dit dat hun getal sedert eenigen tijd zeer is toegenomen. Zelfs onder het leger en in het paleis zijn er eenigen, die de schandelijke leer van den christengod zijn toegedaan.»

»Er wordt gemompeld, dat zelfs de keizerinnen Prisca en Valeria door deze verderfelijke pestilentie zijn aangetast,» voegde de jongeling er aan toe. »Dit is tenminste zeker, dat beiden niet evenals vroeger aan de openbare offerfeesten deelnemen. Overigens vindt de booze sekte hare aanhangers grootendeels onder de slaven en het gemeene gepeupel van Rome.»

»Ik zou wel eens willen weten wat zij aan-

baden,» zeide de hoofdman. »Zij schijnen noch tempels noch altaren noch offers te hebben.»

»Zij hebben afschuwelijke gewoonten en gebruiken,» beweerde de Griek, zich in stilte verheugende, dat hij de nieuwsgierigheid van zijn meester door de mededeeling van de algemeene verspreide lasteringen tegen de christenen, zou kunnen bevredigen. »Zooals verteld wordt, bidden zij een uit lagen stand geboren mensch aan, die wegens een oproer gekruisigd werd. Een onzer schrijvers, de geleerde Lucianus, beweert, dat hunne leer door een kleinen jood met een krommen neus, Paulus genaamd, naar Rome overgebracht is, dien de goddelijke Nero bij de Ostia-poort heeft laten onthoofden. Zij hebben vele eigenaardige gebruiken. Vooral hunne begrafenisplechtigheden zijn zeer verschillend van die der Grieken en Romeinen. Inplaats van hunne lijken op den houtstapel te verbranden, begraven zij hunne dooden onder vele geheimzinnige plechtigheden in onderaardsche gewelven of kamers. Zij zijn besliste godloochenaars en weigeren niet alleen de goden te aanbidden, maar zijn evenmin te bewegen ook maar een korreltje wierook of een bloemkrans op hun altaar te leggen, of het beeld van een god in hunne woningen te hebben. Het moet een slecht, gevaarlijk volk zijn, waarvan gezegd wordt, dat het in zijne geheime onderaardsche vergaderingen gruwelijke zwelgpactijen houdt, waarbij men het vleesch eet van een kind, dat tot dat doel geslacht is. *)

»Zie,» ging de spraakzame berichtgever voort, terwijl hij op een lage, door boomen bijna geheel verborgen tuindeur in de nabijheid wees, »daar is de ingang tot een van hunne verborgen crypten, (grotten) waar zij, omringd door het gebeente hunner dooden, zich vereenigen tot hunne gruwzame feesten. Een slecht, laf, ellendig volk, dat niet waard is te leven.»

»Allemaal zijn het geen lafaards, dat kan ik

*) Al deze gruweldaden en nog ergere zijn den eersten christenen door de heidensche schrijvers ten laste gelegd geworden. De viering van het heilig Avondmaal in de nachtelijke vergaderingen gaf aanleiding tot de vreeselijke lasteringen betreffende hunne zwelgerijen.

gestuigen," antwoordde Sertorius. »In mijn eigen compagnie had ik een soldaat — hij heette Lannus — die, zooals zijne kameraden zeiden, een christen was. Hij was de dapperste en beste man in het legioen. Ik heb aan hem de redding van mijn leven te danken. Toen eens in Libië, terwijl ik mijn paard uit een rivier liet drinken, een kolossale leeuw uit een bosch op mij lossprong, wierp Lannus zich tusschen mij en het gevaarlijke roofdier. Ofschoon in de klauwen van den leeuw, deed de dappere jongen geen kreet van smart hooren. Laat hij gelooven wat hij wil, dat is mijn zaak niet. Ik heb een afkeer van het bloedig handwerk, om evenals bloedhonden eerlijke lieden te vervolgen, omdat zij hunne eigene goden aanbidden. Maar het keizerlijk edict: »De christelijke godsdienst moet overal uitgeroeid worden", is om zoo te zeggen als met de punt van een dolk geschreven."

»En met volle recht," zei de Griek. »Zij zijn gevaarlijke oproermakers, vijanden van Cesar en Rome."

»Een romeinsch krijgsmann heeft niet nodig door een hongerigen Griekeling! (een spotnaam om de vreemdelingen aan te duiden, welke zich in den dienst van aanzienlijke Romeinen zochten in te dringen en hun vertrouwen trachten te winnen) over zijne plichten jegens het vaderland onderwezen te worden," antwoordde de trotsche Romein op hoogmoedigen toon.

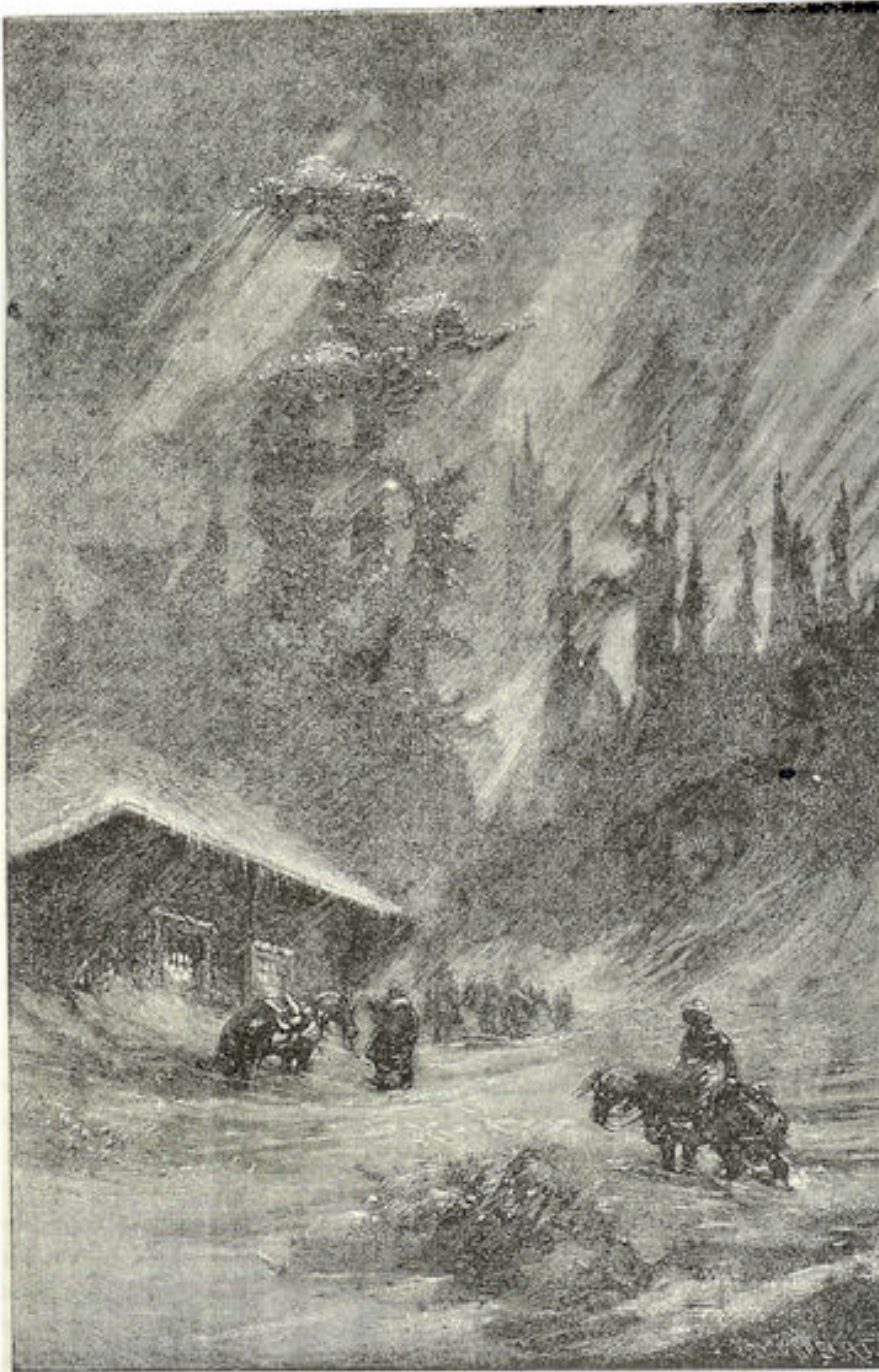
»Voorzeker niet, edele heer, gij hebt altijd gelijk," antwoordde de ontstelde Griek, oogen-schijnlijk wel onderdanig, maar een opmerkzamen beschouwer zou voorzeker niet de wraakzuchtige blik ontgaan zijn, dien hij op zijn eergierigen meester wierp.

Na dit zoo onverkwikkelijk eindigend gesprek reden beiden zwijgend verder. Tegen den middag werd het verkeer op den Appischen militairen weg (in het Latijn Via Appia) drukker. Deze »koningin der wegen", 313 voor Christus door den romeinschen censor Appius Claudius Cæus aangelegd, liep over een lengte van driehonderd mijlen rechttoe rechtaan, bergop, bergaf, van Rome zuidwaarts naar Capua en Brindisi (Brun-

dusium). Ofschoon reeds toentertijd zeshonderd jaren oud, was de voor het grootste deel uit nauwkeurig in elkander gevoegde lavasteenen gebouwde weg nog even sterk als hij van het begin geweest was, ja, ondanks de verwoestingen, welke in den loop der eeuwen Gothen en Vandalen, tijd, oorlog en overstromingen aangericht hebben, laat zich nog uit de aanzienlijke overblijfsels derzelve de voortreffelijke bouwkunst en de duurzaamheid der breede bazaltplaten kennen. De appische weg liep door de Campagna di Roma, in den bloeitijd van het romeinsche rijk als één groote, vruchtbare tuin met talrijke villa's en landgoederen, een paradijs gelijk, thans een woeste, onbewoonde, ongezonde streek. Ook de vele kostbare grafmonumenten van Rome's aanzienlijkste pretors, proconsuls en senators, welke vroeger de Campagna sierden, zijn nu bijna allen van lieverlede ruïnen geworden en liggen daar als zoovele angespoelde wrakken op de groote vlakte. Eén monument is echter niet door den tand des tijds vernield, dat is de reusachtige, door meer dan honderd bogen ondersteunde waterleiding, die, ofschoon reeds 146 jaren v. C. gebouwd, tot op den huidigen dag, dus reeds sedert ongeveer tweeduizend jaren, Rome met het zuiverste, kostbaarste water van het verwijderde Albaansche gebergte ruimschoots voorziet, dus met hetzelfde water, waaraan Horatius en Cicero zich verkwikt hebben.

Hoe dichters onze reizigers bij de poorten der stad kwamen, des te moeilijker werd het, zich een weg te banen door het dichte gedrang. Het was een bont gewemel zoowel van kostbare equipages van allerlei soort en van draagstoelen, waarin zich voornamen Romeinen naar hunne villa's buiten de stadsmuren lieten dragen om daar de koelte te genieten, als van landlieden, wier ezels beladen waren met vruchten en groenten, ja zelfs met sneeuw van den verwijderden Soracte, die evenals zulks nog heden ten dage in Italië plaats vindt, door stroomatten tegen de hitte beschermd wordt.

Eindelijk hadden de ruiters de stad bereikt en draafden door een moderne voorstad naar het op den 160 voet hoogen palatijnschen heuvel ge-

legen keizerlijk paleis. Dit gebouw, in dien tijd als residentie van de beheerschers der wereld, het tooneel van onbeschrijfelijke pracht en heerlijkheid, is nu nog slechts een massa van pijn-

hoopen, die door honderden reizigers met weemoed en ernst beschouwd worden. In de feestzalen en kamers eener lange rij van keizers, van welke nu menige kunstenaar, die deze plaats bezoekt,

zich een schets teekent, misschien wel die van een verweerde frescoschildering of een zuilengang, die op het punt staat ineen te storten, heerschte toen eene grootsche bedrijvigheid, een bont leven en gewoel. Marmeren zuilengangen strekten zich onafzienbaar uit over verscheidene akkers land, klaterende springfontein en verspreidden een aangename koelte; oranjeboomen en magnolia's bloeiden op de open pleinen en vervulden de lucht met hunne welriekende geuren.

De ruiters stegen op het buitenste plein van hunne paarden, die zij aan een stalknecht overgaven, en begaven zich toen beiden in een marmeren bad, om de sporen hunner reis uit te wisschen, eer zij voor den keizer verschenen. Nadat zij hun toilet gemaakt hadden, betraden zij het binnenplein. De schildwacht in zijn schitterende uniform, die bij het portaal van het paleis stond, liet op eerbiedige wijze den bekenden keizerlijken officier passeeren, maar maakte een beweging, alsof hij den jongen Griek den toegang wilde beletten. Sertorius, dit bemerkende, sprak, den soldaat een teeken gevende om den Griek te laten voorbijgaan: »Als *regel* volkomen juist, Max, maar dezen keer is het mis. Hij vergezelt mij voor staatszaken naar den keizer.»

Twee ictoren in witte tunica's met een scharlakenrooden zoom, elk een bundel roeden dragende, waaruit een zilveren bijl te voorschijn kwam, geleidden den hoofdman in de keizerlijke audiëntie-zaal, terwijl de secretaris in een woonvertrek wachten moest. Nadat de ictoren een zwaar, met goud gestikt gordijn op zij geschoven hadden, stond Sertorius voor den »heer der wereld," den man, wien goddelijke eer bewezen werd, die het leven van millicenen in zijne hand had, ja wiens despotieke wil, zonder enig onderzoek of eenigen wettelijken vorm, door *een* woord van zijn mond ook den machtigste kon doen vallen of ten doode overleveren.

Wij willen een oogenblik den man nader beschouwen, die toen den keizerstroon te Rome innam, die zich voor een god op aarde hield, dezen Cajus Aurelius Valerius Diocletianus, wiens naam duizendvoudig met afschuw en vervloeking

genoemd is geworden. Uit ouders van geringe afkomst, als slaaf, of zooals sommigen meenen, als zoon van een vrijgelatene in Dalmatië geboren, had hij in den krijgsdienst weten op te klimmen, en was in het jaar 234 te Chalcedon door het leger tot romeinsch keizer uitgeroepen geworden. Later werd Galerius zijn medebestuurder en schoon-zoon.

Daar zit Diocletianus op zijn elpenbeenen, met een purperen kussen bedekten troon; naast hem staat een tafel met een kostbaar mozaïek blad; zijn gedrongen, sterke gestalte is gekleed in een ruim geplooide, met rood afgezette toga. Zijne grove trekken verraden weliswaar genoeg zijn lage afkomst en nog meer zijn gemeen karakter, maar de veeljarige uitoefening van zijn despotieken wil heeft op zijn wezen het stempel van hoogmoed en heerschzucht gedrukt. Hij is nu in zijn achtenvijftigste levensjaar, maar ziet er veel ouder uit. Hij is juist bezig een secretaris iets te dicteeren, toen de beide ictoren met gebogen hoofd en de handen voor de oogen, zooals men pleegt te doen om zich voor den glans der middagzon te beschutten, de zaal binnentraden.

»Wanneer het uwe goddelijke majesteit behaagt," spreekt een der bedienden, »de hoofdman, dien gij ter audiëntie ontboden hebt, wacht op uw keizerlijk bevel.»

»Alleronderdanigst tot dienst van mijn keizerlijken gebied," zeide Sertorius met een diepe buiging van zijn ongedekt hoofd. Helm en zwaard had hij in de voorkamer moeten achterlaten.

»Flaccus Sertorius, ik heb gehoord, dat gij een bekwaam, dapper soldaat zijt, en daarbij even bedreven in staatszaken als in de krijgskunst. Zulke mannen heb ik juist noodig om mijne plannen hier in Rome uit te voeren, ving de keizer aan, en op den aanwezigen secretaris wijzende, ging hij voort: »Vitalius, mijn schrijver, stel een decreet op, dat tot aan de uiterste grenzen van het rijk verbreed moet worden. Het is gericht tegen het verpestende atheïsme van de vervloekte christensecte, die als kikvorschengebroom door het gansche rijk vermeerderd. Het steeds toenemend afschuwelijk bijgeloof moet overal uitge-

roeid en de vereering der goden bevorderd worden. Zelfs hier in Rome wordt men door deze sekte achtervolgd, ja men wil, dat zij zelfs den brand in mijn paleis aangestoken heeft. Nu, reinig deze stad als met een bezem des toorns. Spaar ouden noch jongen, hoog- noch laaggeplaatsten. Zuiver ook dit mijn paleis, en pas op, dat gij niet door misgrepen uw eigen leven verbeurt. Dit zegel zal uwe volmacht bekrachtigen."

Dit gezegd hebbende, geraakte de onnensch in zulk een woede, dat de blauwroode aderen op zijn voorhoofd zwollen; bevend van toorn wierp hij den secretaris zijn zegelring toe, om daarmede op de geschreven volmacht het keizerlijk zegel te drukken.

"Mijn keizerlijke gebied moge mij nog eene opmerking veroorloven," sprak de hoofdman, diep buigende. "Ik ben een ruwe krijgsman en versta de kunst niet om voor mijn keizer te spreken, maar ik heb in Iberië, in Gallië, in Dacië, in Pannonië en Libië op het slagveld voor u gestreden en ben bereid, op uw wenk overal tegen uwe vijanden te velde te trekken. Maar van het strafgericht over deze stad zou ik gaarne ontbeven zijn. Enkel bij geruchten, die men in den regel weinig geloof kan schenken, weet ik iets van deze sekte; bovendien zijn mij eenigen van hen bekend, die zich als dappere krijgslieden in den dienst van uw keizerlijk leger gedragen hebben. Velen zijn bovendien zwakke grijsaards of onschul-

dige vrouwen en kinderen. Ik bid u daarom mij liever op het slagveld tegen de barbaarsche Daciërs te zenden dan tegen dezen."

"Ik heb wel geweten, dat gij een dapper man zijt!" riep de keizer, donkerrood van toorn. "maar juist zulke heb ik noodig. Doe uw plicht en zorg er voor, dat deze misdadigers hun verdiende loon ontvangen. Is het niet genoeg, dat zij algemeen gehaat zijn, deze opruiers, deze vijanden der goden en van den staat?"

"Ik ben ook een aanbidder der goden," antwoordde de onverschrokken krijgsman, "en zal niet in gebreke blijven, mijn keizerlijken meester, den staat en den hooger en machten de schuldige trouw te bewijzen."

Na deze verzekering werd hij ontslagen en schreed achterwaarts, met het gezicht naar den keizer gekeerd, de audiëntiezaal uit. De in het voorvertrek wachtende jonge Griek, wien het verstoorde gezicht en de afgetrokkenheid van zijn meester opviel, maakte de juiste gevolgtrekking, dat aan deze een onaangename taak was opgedragen. Maar hoe het gevoel van den man, den soldaat, ook tegen de hem opgedragen taak in verzet kwam, als romeinsch krijgsman aan onvoorwaardelijke gehoorzaamheid gewoon, had hij bijna werktuigelijk het hem zoo tegenstaande ambt aangenomen. Terwijl hij mismoedig den weg naar zijne woning inslaat, wenden wij ons naar een ander deel van het keizerlijk paleis. *(Wordt vervolgd).*

DE SNEEUW.

(Bij de plaat op bladz. 9 en 13).

Van welk een weldadigen invloed is de sneeuw, op het aardrijk. Zacht dalen de vlokken neer en spreiden een dik kleed over de aarde, waar de koude en vorst niet doorheen dringen, zoodat de planten daaronder wel beschut en bewaard blijven, om bij den glans der eerste vriendelijke lentezon

weder krachtig het hoofd op te beuren. Heeft het u nooit getroffen, dat die fijne, teere plantjes niet in het minst beschadigd worden door de groote massa sneeuw, die hen bedekt? Ja, zegt ge, maar die witte vlokken vallen ook zacht als dons neder en drukken niet zwaar. Dat is ook

oogen voorspoedig geweest; en terwijl het eene voorbeeld van die soort na het andere hem voor de aandacht kwam, in tegenstelling met de lange reeks zijner eigene onverdiende tegenspoeden, scheen het of het geloof en de hoop zijner Puriteinsche vaders, waardoor dezen in tijden van beproeving en strijd hunne harten hadden gesterkt hem eindelijk ontvielen en hij gereed stond om gelijk de mannen van Israël te zeggen: »Wat nuttigheid is het, dat wij den Heere dienen?»

In dit eenzaam gepeins verdiept, hoorde Cotsford niet, dat de deur zachtkenks geopend werd en een lichte voetstap op hem aankwam, maar hij voelde eene zachte hand op zijn schouder, keek op en zag zijne vrouw naast zich staan.

»Liefste David,» zeide zij, »ik zag vanavond dat ge een pak op uw hart had. De kinderen zijn nu in slaap; wij zijn nu hier alleen onder het Oog, dat nooit sluimert; laat dan nu om al de liefde, die wij elkander hebben toegedragen, en om al de gelukkige jaren, die wij samen hebben doorleefd, uwe zorg door mij met u worden gedeeld, gelijk ik al het andere met u gedeeld heb: Lieve man, verberg toch aan mij niet, wat u bezwaart.»

»Gij hadt een gelukkiger man tot echtgenoot moeten hebben, Grace,» zeide David uit de bitterheid zijner gedachten.

»Ik had nooit beter man kunnen hebben. Zeg mij maar, wat u drukt. Gelukkig of ongelukkig, gij zijt de eenige man, dien ik vroeger of later zou willen hebben, al had ik ook uit duizend te kiezen. Zeg aan uwe Grace maar eens wat er gebeurd is,» en zich naast hem nederzettende, sloeg zij hare armen om hem.

»Gij zult het spoedig genoeg vernemen, mijn arm wijfje, en gij moogt het ook thans wel weten,» zeide Cotsford, die zijne aandoeningen bedwong en zich bedaard aanstelde, zoodat hij voor de eerste maal in zijn leven koel en hardvochtig scheen te zijn, en meteen ging hij haar in korte, maar duidelijke bewoordingen den geheelen staat van zaken blootleggen.

Zijne oogen zagen al dien tijd naar den grond en toen hij eindelijk opkeek, ontstelde hij van

oud en nieuw. — XVII.

de doodelijke bleekheid van zijne vrouw; maar het volgende oogenblik had de wijze en liefdevolle vrouw hare tegenwoordigheid van geest terug.

»David lief,» zeide zij, en zij omhelsde hem te inniger, »het is eene harde beproeving voor u en voor ons allen; maar wij weten, dat dit het werk van Gods Voorzienigheid is, en niet aan verkeerde handelingen van u kan toegeschreven worden. Gij hebt altijd uwen plicht gedaan. Laat den moed niet zinken. Al overkomt dit alles ons, zoo zullen wij toch geen gebrek lijden; de Heere, op Wien wij hebben vertrouwd, zal voor ons en de onzen zorgen. Liefste David, Hij heeft ons nog betere dingen gegeven dan rijkdommen — iets wat met schatten niet te koop is. Denk aan onze kinderen — die zoo goed, zoo werkzaam zijn, en die met gezondheid en kracht zoo heerlijk bedeeld zijn; denk aan hetgeen gij en ik voor elkander geweest zijn, — wat gij voor mij geweest zijt, mijn allerliefste — meer dan met al de schatten der wereld kan gekocht worden; en meer dan dit, David, denk hoe wij deel hebben aan de belofte des toekomstigen levens. Al die zegeningen zullen ons voorzeker in staat stellen om de wisselingen des tijds en des fortuins te kunnen doorstaan.»

»Met u aan mijne zijde, Grace, kan ik alles dragen. Gij zijt mij tot hulp en troost geweest van 't oogenblik af, dat wij vereenigd werden, maar nooit meer dan thans, nu ik er de grootste behoefte aan heb,» zeide Cotsford, terwijl hij op zijne beurt zijne vrouw omarmde. Zoo zaten die twee daar diep in den nacht, en met geen ander uitzicht dan volkomen ondergang der wereldsche zaken: nochtans waren er tranen in hunne oogen, tranen van liefde en niet van smart. »Wat mij het meeste smart,» zeide Cotsford, die, toen beiden weer kalm waren, tot het treurige onderwerp terugkeerde, »is de gedachte aan u en aan de kinderen, als zij het huis moeten verlaten.»

»Denk daaraan niet, lieve. Door de vriendelijkheid van mijnheer Benson — wien de Heere het vergelde! — hebben wij eene maand om ons tegen den boezen dag voor te bereiden; en zoo er niets beters zich opdoet, zullen onze bloed-

20

verwanten ons wel in huis nemen, tot gij eene woning voor ons vindt. Hoe arm en gering die ook moge zijn, wij zullen er allen gelukkig zijn, indien wij daar u en Gods zegen hebben. Bovendien kan de Hand, die ons vernederd heeft, ons ook weder opheffen, David! Ge weet niet, wat Gods Voorzienigheid nog voor ons weggelegd heeft: houd dus moed. Maar wat is dat?" zeide mejuffrouw Cotsford, toen een zeker krassend geluid, dicht bij haar, hare geschokte zenuwen ontrustte.

"Dat is maar een rat achter die oude kist in den hoek," zeide David die, in spijt van zijne rampen, over haren plotselingen schrik glimlachte. »Maar laat ons hier vandaan gaan, lieve; dit is eene koude plaats voor u, en opstaande nam hij zijne vrouw bij den arm.

"Dat is eene zonderlinge oude kist," zei mejuffrouw Cotsford, die het oude stuk, waarop haar man wees, beschouwde. »Zij ziet er nog al stevig uit. Zijn er goederen in? Ik heb ze al zoo lang in dien hoek zien staan, en heb u al menigmaal willen vragen, wat er in was, maar vergat het dan weer."

»Daar zijn geen goederen van ons in, maar zij heeft al wel dertig jaren in dien hoek gestaan, en tot op dit oogenblik heb ik verzuimd, om bekend te maken, dat zoo'n kist hier staat, opdat de rechtmatige eigenaars er om kunnen zenden, vóór Stinner er bezit van neemt. Misschien heb ik u nooit verteld, hoe die kist in onze handen kwam; dit onderwerp kwam nooit te berde en ik dacht er nooit om, maar 't is toch eene vreemde geschiedenis. Ik was destijds nog een jongen; maar zoover ik mij kan herinneren, was 't in 't begin van vijfenveertig, het jaar van den Pretendent, toen zocals gij weet, wij en al de Protestanten van het Noorden den Koning ondersteunden. Vader was voor de tweede maal tot burgemeester van Lancaster verkozen, en zijne burgerlijke betrekkingen eischten zooveel tijd, dat zij inbreuk dreigden te maken op zijne handelszaken, waarom hij voor deze meermalen laat in zijn kantoor zat. Ik hielp hem daar op zeker avond, nadat de buitenpoort gesloten was, en de meesten onzer huisgenooten waren reeds te

bed gegaan, toen wij hard hoorden schellen, en ik uitgezonden werd om te zien, wat men op zulk een ongewoon uur toch verlangde. Buiten stond een voerman, dien wij gewoonlijk gebruikten en die ook door de eerste kooplieden der stad gebruikt werd, omdat wij hem voor een eerlijk en trouw man hielden, ofschoon hij later uit het land vluchtte om zaken, die hij voor de Jacobieten gedaan had. Ik denk, dat hij in het buitenland stierf, want niemand heeft sedert dien tijd ooit iets van hem gehoord. Hij heette Efraim Jenkens, en hoewel hij goed bij zijn verstand was, zoo scheen hij dien avond toch een glas te veel gebruikt te hebben; dat was ook het geval met een dorpeling die bij hem was, want alles wat ik uit hen kon krijgen, kwam hierop neer, dat hun gelast was de kist, die zij in een kar aanbrachten, bij ons te brengen; zij zeiden, dat die kist met Manchestersche goederen gevuld was en dat zij die in ons pakhuis wenschten neer te zetten voor een koopman in Derby, die er binnen weinig dagen om zou zenden. Zij noemden den naam van dien koopman, maar die naam was ons onbekend. Mijn vader, die voor binnenlandsche vrienden gewoon was goederen in bewaring te nemen, wilde in dien droevigen tijd aan een vreemdeling dien dienst ook niet weigeren; daarom liet hij Jenkens en diens makker die kist in het pakhuis brengen; het scheen eene zware vracht voor hen te zijn en zij zetten hem in gindschen hoek, de eenige plaats, waar toen nog ruimte genoeg was. Er verliep eenigen tijd, maar wij hoorden van den koopman in Derby niets. De opstand nam toe, en de stad werd ingenomen door het leger van den Pretendent, die ze echter niet lang in zijn bezit had; en nu dacht mijn vader, dat de koopman een dergenen kon geweest zijn, die voor dat leger vloden. Maar toen de opstand geheel gedempt was, en de zaken zoo in 't Noorden als in 't Zuiden in orde gebracht waren, kon niemand uit Derby of uit den omtrek hem het minste naricht geven omtrent den eigenaar der kist. Jenkens was omstreeks dien tijd uit het land gevlucht en zijn makker hebben wij nooit teruggezien; en zoo is de kist daar blijven

staan; en het pakhuis, dat zoo vol was, toen zij er in gebracht werd, is van alles ontbloot, behalve van haar," en meteen schopte Cotsford tegen de oude kist.

De gedachten, die hij uitdrukte, hadden den ernstigen vreedzamen man met eene zekere heftigheid zijne beenen doen gebruiken, en de kist bleek niet zoo stevig te wezen als zij wel scheen, want op den schop volgde een hevige gekraak van het hout, en daarna gerommel van metaal. Vlug nam Cotsford de kaars, bukte en — man en vrouw barstten in een uitroep van verbazing los; want uit eene reet op zijde der oude kist, zagen zij gouden muntstukken rollen. Het was echt goud, echte geldstukken, die destijds door geheel Europa bekend waren als Louis d'or, en op ieder van welke het beeld van Louis XV, koning van Frankrijk te zien was, wiens langdurige regeering juist het vorige jaar geëindigd was.

David Cotsford talmde niet met het openen der kist, want al was zij ook nauwkeurig gesloten en toegespijkerd: door roest had het ijzer en door vochtigheid het houtwerk zoodanig geleden, dat het openen zoo goed als geen moeite kostte, en nu bleek, dat de kist niet gevuld was met Manchestersche goederen, maar met Vlaamsch linnen en daaronder eenige verzegelde zakken, die allen vol Louis d'or waren. Er bevonden zich geen papieren of adressen in, die den rechtmatigen eigenaar aanwezen of die den persoon aanduidden, aan wien die kostbare inhoud moest worden gezonden; maar iedere zak was voorzien van een opschrift als: Aan Flavius, aan Quintus, of een anderen naam uit de oude Romeinsche geschiedenis en daarbij stond »ten dienste van den Prins".

Dit maakte de zaak voor den verstandigen Cotsford duidelijk, zulke namen waren door de leiders der Jacobieten in Engeland tot hunne eigene veiligheid aangenomen, vooral in het verkeer met hunne vrienden en helpers in Frankrijk; en die zakken met gouden Louis maakten duidelijk een deel uit van de fondsen, die uit Frankrijk kwamen om den burgeroorlog voort te zetten, die dienen moest om de Stuarts in de regeering te herstellen, met alle afhankelijkheid van het Hof

van Versailles. Dat de kist gezonden werd naar het pakhuis van een eerlijk Protestantisch koopman om daar te blijven tot de verraderlijke agenten een geschikte gelegenheid tot vervoer vonden, stemde overeen met menige handeling in dien onrustigen tijd. Die gelegenheid deed zich nooit op; de onderneming liep te niet, het graf had zich gesloten boven de meesten van het geslacht, die vóór of tegen de zaak werkzaam geweest waren, en de kist met haar verborgen goud was al die jaren in den hoek van David Cotsford's pakhuis blijven staan, om ten laatste ontdekt te worden op eene wijze, die wij dwaze menschen toeval noemen, en om den eerlijken koopman, die door den eenen ramp na den anderen getroffen was, uit alle moeite te redden.

David en zijne vrouw waren met voorzichtigheid en verstand bedeed; hunne kinderen waren tentijde der heugelijke ontdekking allen in slaap, en zoo vertelden zij het geheim aan niemand dan aan Daniël Benson, hun besten en meest vertrouwbaren vriend, voor wien zij 't niet wilden verzwijgen.

Met Benson's hulp betaalde Cotsford den Liverpoolschen koopman en al zijn andere schuldeischers, en herwon hij zijn vroegeren rang onder de voornaamste kooplieden van Lancaster, zonder dat dit achterdocht verwekte. Alleen zeiden de menschen: »'t Gaat hem eindelijk weer voor den wind, maar dat hadden wij altijd wel gedacht en verwacht." En zijn tegenspoed in den handel, en de voorraad buitenlandsch geld, waarover hij te beschikken had, deden hem ten laatste besluiten de familie-zaak te laten varen en bankier te worden. Daardoor werd hij in staat gesteld om ook de belangen van zijn trouwen vriend te bevorderen, want Daniël Benson werd zijn deelgenoot en het huis Cotsford en Benson geraakte in grooten bloei in Lancaster en verplaatste zich toen naar Londen, waar het zijne werkzaamheden kon uitbreiden.

David en zijne Grace bereikten een hoogen ouderdom, zagen hunne kinderen groot en goed gevestigd en besteedden ieder jaar eene belangrijke som aan werken van christelijke liefdadigheid,

als dankoffers aan Hem, wiens voorzienigheid hen zoo goedgunstig geleid had.

Aldus werd het goud, dat had moeten dienen voor staatkundige plannen, een zegen voor de armen in de nauwe stegen van Lancaster en de dichtbebouwde krotten van Londen, en de ge-

schiedenis van de Cotsford's, hoe vreemdsoortig ook, staat niet geheel op zichzelf, want een beroemde bankiersfirma in 't midden des lands is, zegt men, evenzeer haren oorsprong verschuldigd aan eene gebeurtenis, die bijna eensluidend is met die *der vergeten kist*. E. J. VEENENDAAL.

ONZE PLATEN.

GROOTE WASCHDAG.

(Zie bladz. 294.)

Een tafereeltje uit de kinderwereld, dat ons verplaatst in een zwart berookte keuken, waar moeder bezig was met de wasch en zusje nu broertje eens helpen zal zijn hoofd te wasschen. Haar pop heeft ze in haar ijver op het goed in de waschkuip neergelegd en daaruit schept zij nu met haar bekertje het zeepsop, dat den jongen over neus en wangen druipt. Die ferme jongen en die bedrijvigheid van het meisje, met al het air van een huismoedertje, vormen te zamen een aardig tafereeltje; maar of moeder het ook aardig zou vinden, als zij de beide plassers verrastte, zou de vraag zijn. Maar geen nood, moeder ziet het niet.

GROOTMOEDERS PORTRET.

(Zie bladz. 303.)

»Toe, grootmoeder, laat ik u nu eens nittekenen,» heeft Jakob reeds dikwijls gevraagd, maar nooit had grootmoeder tijd. Nu het werk echter ditmaal eens vroeg afgedaan is, heeft Jakob zijn verzoek herhaald; maar lachend antwoordt grootje:

»Teeken je zusje maar uit, grootmoeder is veel te oud en te leelijk.»

»Die heb ik al zoo dikwijls afgeteekend, toe, laat ik het u nu ook eens doen, grootmoeder.»

»Nu, ga je gang dan maar, jongen.»

»Ja maar, grootmoeder, dan moet u niet heen

en weer blijven loopen; want dan kan ik mijn schets niet maken. Dan moet u hier gaan zitten en uw hoofd zóó op zij houden; precies, zóó, grootmoeder, blijf nu zóó zitten.»

»Loop malle jongen, dat is me veel te lastig.»

En toch — och, wat laat een grootmoeder zich al niet welgevallen! Zij neemt de aangeduide houding aan. Ja, wat doet een grootmoeder al niet! Rust op haar niet evengoed als op vader en moeder, een deel van de taak der opvoeding, ja, doordien de kinderen veel bij haar zijn, misschien wel het grootste deel. Heeft zij niet menigen nacht wakend doorgebracht aan het bedje van haren lieven kleinzoon, toen de mazelen hem hadden aangetast en hij in heete koortsen lag. Deelt grootmoeder niet altijd in het lief en het leed harer kleinkinderen? En nu zit het goede oude mensch als model voor den toekomstigen teekenaar.

»Grootmoeder, u moet niet zoo lachen,» zegt Jakob, »anders komt u er lachend op.»

Maar grootmoeder trekt wel haar gezicht in een zoo ernstigen pleoi, als haar mogelijk is, maar het gelukt haar toch niet geheel om den glimlach van haar gelaat te verdrijven. Haar houding is geen gemakkelijke, en het behoeft ons niet te verwonderen, als zij straks verzekert, dat haar hals er zeer van doet. Maar uit liefde tot haren Jakob vergeet zij zichzelf en doet zij gaarne wat hij wenscht. 't Wil ons voorkomen, alsof er ook een weinig ijdelheid bij in het spel is; niet op haar uiterlijk schoon, o neen, dat begrijpt ge wel beter, maar op de talenten van haren kleinzoon. En wanneer straks het portret

HET PROTEST.

Een verhaal uit de kostschool.

Eerst gedaan en dan bedacht,
Heeft meniggeen in leed gebracht.

»Ik zeg, dat 't schande is, dat men dien bengel op onze kamer brengt. Wij hebben zelven al geen plaats. Ik begrijp niet, wat mijnheer Peters eigenlijk wel denkt!» Zoo klonk het in het groote slaapvertrek van eene jongenskostschool aan de Noordzee, waar een aantal knapen gedurende de zomervacantie, waarvan er zeven de »groote kamer» bewoonden, onder dak gebracht waren. De woorden werden zoo luid gesproken, dat zij 't gebabbel van andere jongens overstemden; het was een leven, alsof men in een kraaiennest was.

»Waarom vraagt gij dan mijnheer niet, of hij hem niet op eene andere kamer plaatsen kan,» zeide een der knapen, wiens frisch gelaat en stroogeel haar hem jonger deden schijnen dan hij was. »Julius, als gij een protest wilt opstellen, zullen wij 't allen onderteekenen.» Daarna zag hij naar den eersten spreker om. »Dat is geene kwade gedachte, George Herbert. Willen wij het beproeven?» zeide Julius.

»Dat is goed en wel dadelijk,» luidde Herberts antwoord.

»Dat is weer iets van Herbert,» lachte een andere jongen. »Bij hem moet altijd alles met stoom gaan, opdat het gauw klaar zij!»

»Natuurlijk,» antwoordde Herbert. »Als er iets gebeuren moet, dan maar spoedig, en daarmee basta!»

Het woord »protest» trok de opmerkzaamheid der andere knapen op die twee. Het gebabbel hield op, en ieder verwachtte nu iets zeer buitengewoons te hooren.

»Goed,» zeide de jongen, dien zij Julius genoemd hadden, en met deze woorden stond hij op. »Moet het dan een protest zijn? Allen, die vóór stemmen, steken de handen op.»

Iedere knaap gaf door het opsteken van beide handen zijne toestemming.

»Zoo, dan papier en inkt!» zeide Julius. Dit was echter nu niet zoo gauw bij de hand, maar na een weinig zoekens waren dan toch de benodigdheden bijeen, en Julius zette zich aan de tafel, om te schrijven. Als oudste rustte natuurlijk op hem de plicht, om het protest op te stellen en als aanvoerder en leider van de geheele zaak gaf hij zich ook het noodige aanzien. »Maar laat nu ook aan mijnheer zien, dat gij netjes schrijven kunt,» zeide Herbert spottend, en al de jongens giggelden, want Julius had de leelijkste hand van de geheele klasse. Hij antwoordde niet, maar keek boos op. »Hoe moet ik beginnen?» vroegde hij.

»Begin maar: Den Weledelgeboren.....,» zeide Herbert.

Julius vloog boos op. »Dat kan je zelf doen,» sprak hij en wierp de pen weg.

»Wees maar niet weerbarstig, Julius. Ik heb het volstrekt niet kwaad gemeend. Ga maar zitten en schrijf netjes,» zeide Herbert op goedigen toon.

De andere knapen drongen zich om den beleedigden aanvoerder heen en verzochten hem geen acht te slaan op hetgeen Herbert gezegd had, daar hij, zooals altijd, vol aardigheden was, en vaak dingen zeide, die hij te voren niet overdacht had. Toen waagde Julius eene nieuwe proef en met eene onbekwame hand schreef hij 't volgende:

»Den Weledelgeboren Heer Peters,
Instituut voor jongens uit den def-
tigen stand alhier.

Hooggeachte Heer!

In de hoop dat gij het ons niet ten kwade zult duiden, nemen wij de vrijheid, u te verzoeken, den jongen Verveer niet op onze kamer te brengen."

»Zie zoo!" zeide Julius en keek zijne makkers daarbij een voor een aan. »Ik geloof, dat het zóó genoeg is. Waarom wij dat niet willen, behoeven wij ook niet te zeggen, dan schrijven wij ook zeker niet te veel. Komt nu, jongens, onder- teekent het, maar in een kringetje, dan staat er eigenlijk niemand boven aan."

»Geef mij de pen," zeide Herbert, en met groote dikke letters schreef hij zijn naam: George Herbert.

De anderen volgden, waarlijk niet zonder twist om de eerste beurt, en het laatst van allen onderteekende ook Julius.

»Zie zoo!" zeide hij bevredigend. »Dat zou..... Hij eindigde den zin niet; want in hetzelfde oogenblik hoorde men buiten de voetstappen van den directeur, en de deur ging open. Dadelijk verdween het protest onder de tafel, en de jongens trachtten zoo goed en zoo kwaad het ging, zich het voorkomen te geven, alsof er niets gebeurd was. Dat gelukte hun echter niet geheel, want de directeur merkte wel, dat zij een dommen streek van zins waren, uit te halen.

»Nu, jongens, wat is er? Gij schijnt allen zoo verbluft. Ik hoop toch niet, dat gij verkeerde plannen in 't hoofd hebt?"

»Wij hoorden u aankomen," zeide Julius, »en begrepen niet, wat u ons nog te zeggen kon hebben."

De kleur van zijn gelaat verried hem nochtans. »Ik heb hier den jongen Fernkorf, die bij u slapen zal. Wees vriendelijk jegens hem, Julius," zeide de directeur, en aan de deur verscheen er een lange magere jongeling, die tamelijk bedremmeld naar binnen keek.

»Ik verzoek u, mijnheer de directeur....." begon Julius.

»Wat hebt gij nog, Julius?" vroegde de di-

recteur op een toon, die den knapen te kennen gaf, dat zij beter deden te zwijgen.

De directeur, evenals al de anderen, keken naar Julius. Zou hij den moed hebben op te staan en te protesteeren, dachten de jongens. Wat er echter bij den directeur omging, stond duidelijk op zijn voorhoofd te lezen. Het was droefheid en ergernis, dat er een, die aan zijne zorg toevertrouwd was, het durfde wagen, zijn wensch tegen te werken of zijn gezag te verkleinen.

»O niets, mijnheer," stotterde Julius met terneergeslagen oogen. »Als gij het verlangt, spreekt het vanzelf, dat wij hem gaarne bij ons hebben."

»Ik verlang het ten stelligste. Hij moet in het bed naast Herbert slapen," en zonder meer was Fernkorf bij het onwillige gezelschap gevoegd; want de directeur sprak verder geen woord. Hij ging weg en deed de deur achter zich dicht. Gedurende eenige oogenblikken heerschte er eene angstige stilte, en de nieuwe knaap stond aan de deur en keek zeer verlegen om zich heen.

»Dat is mijn bed!" Met deze woorden sprong de bewegelijke Herbert op en wees naar zijn ledikant. Er lag iets in de blikken van Fernkorf, dat hem trof. Er lag een stil verzoek in, en iedere knaap, die een warm hart heeft, kon aan zijne goede gevoelens geen weerstand bieden. En Herbert had een warm hart. Het lachje, dat op het gelaat van den nieuwelings bij de weinige woorden van verwelkomst kwam, beloonde Herbert rijkelijk voor zijne vriendelijkheid.

»Dank u," zeide Fernkorf zachtjes, als hij naar de aangewezen plaats ging.

»En hier," ging Herbert voort op een nog vriendelijker toon, »hier kunt gij uwe boeken en al uwe andere zaken bergen. Als iemand van ons bijgeval koeken of ander lekkers heeft, houdt hij het zorgvuldig achter slot en grendel. Die Julius daar bijvoorbeeld is zeer verzot op koeken. Hebt gij misschien zoo iets medegebracht?" Fernkorf werd rood. »Neen," zeide hij treurig, »tante meende, dat ze niet goed voor mij waren, ik moet zeer voorzichtig zijn met eten."

»Nu, dan is 't ook goed. Maar wij letten helaas! niet veel op onze magen."

»Na verloop van eenigen tijd zal 't met uwe gezondheid wel schikken, en dan zendt uwe tante u misschien ook wel eens koeken.»

Fernkorf schudde het hoofd. »Ik zal wel altijd zoo blijven,» zeide hij. Mijne ouders stierven, toen ik nog zeer klein was, en men zegt, dat ik dezelfde kwaal heb. Daar men nu meende, dat de zeelucht mij goed zou doen, bracht men mij hier. Misschien doet zij 't mij ook.»

Herbert keek hem eene poos aan. Het was, alsof hij zich bedacht, dat het verkeerd van hem was, maar dadelijk zijne gedachte te volgen, een besluit te nemen en uit te voeren. Was dat dan de knaap, wiens aankomst zooveel opschudding veroorzaakt had, en tegen wien het protest geschreven was? In plaats van afkeer van hem te hebben, gevoelde Herbert door die weinige woorden, die hij over zijne ouders gesproken had, eene aantrekkelijkheid tot hem; want zijne lieve moeder was zeer ziek geweest, en vele dagen lang had haar leven slechts aan een draad gehangen. God de Heer had haar weder opgericht, en gedurende zijn geheele leven was hij nooit zoo dankbaar en gelukkig geweest, als toen hij uit zijns vaders mond de blijde tijding vernam, dat zij nu werkelijk buiten gevaar was.

De gedachte, dat hij nu weldra een wees kon zijn, ach, dat was het verschrikkelijkste, dat er maar gebeuren kon!

»Gij moet zooveel mogelijk de zeelucht genieten,» zeide hij, alsof hij de raadgevende geneesheer van Fernkorf was. »Men zegt altijd, dat er niets versterkenders is als dit. Wat mij betreft, ik heb het niet zoo noodig, maar veel jongens zijn voor verandering van lucht hierheen gekomen, en het is hun ook reeds zeer goed bekomen; met u zal het ook zoo gaan.»

Intusschen hadden de knapen zich ten zeerste verbaasd over de onverwachte vriendelijkheid van Herbert. Zoodra de directeur zijn rug maar gekeerd had, barstte er een algemeen gebabbel los, en zoo hadden zij van hetgeen Herbert en Fernkorf met elkaar spraken in 't geheel niets gehoord. »Nu wordt hijzelf bij 't eerste gezicht al op hem verliefd,» fluisterde Julius lachend.

»Ge zult 't eens zien,» zeide een ander, »dat, als het tijd is om te gaan slapen, Herbert hem nog naar bed brengt en hem warm toedekt.»

Al deze flauwe praatjes eindigden in algemeen gelach, dat plotseling het gesprek van de twee afbrak en Herbert noodzaakte boos om te kijken. »Wat hebt gij toch plezier?» vroegde hij. Het antwoord was een nieuw, nog luider gelach. Fernkorf werd rood tot achter de ooren en keek zeer verlegen; dat gelach gold ongetwijfeld hem.

»Wij lachen hierover!» zeide Julius en hield het verfrommeld protest in de hand.

»Als het anders niet is, lacht dan maar naar hartelust,» zeide hij, maar het stond hem toch lang niet aan.

Na het avondgebed gingen de knapen gaarne naar bed. Vele van hen waren moede en blij, dat zij konden gaan uitrusten. En als eenigen van hen een oogenblik voor hun gebed nederknielden, was het maar voor den vorm; want onder zulke verhoudingen was het niet mogelijk, ernstig en innig te bidden.

Langzamerhand stegen er uit de bedden geluiden op, die verkondigden, dat, die er inlagen, vast in slaap waren. Herbert schrikte uit zijne eerste sluimering plotseling op, toen hij naast zich eenig gedruisch hoorde. Hij keek op, en eene bleke gestalte knielde voor den stoel dicht bij zijn bed, en hij hoorde een ernstig gefluister.

Dat kon slechts de stem van Fernkorf zijn. Hij had, en dat geschiedde met eene kalme innigheid, en in zijn gebed was ook hij, Herbert, niet vergeten: »Lieve Heiland, zegen Herbert, omdat hij vandaag vriendelijk voor mij geweest is, en help mij, opdat ik ook met de andere knapen in eendracht leve.» Het was, alsof een gewicht op 't hart van Herbert viel, toen hij dit hoorde, en toen hij eindelijk in slaap raakte, stonden de tranen in zijne oogen.

—

II.

Godes raad is wonderbaar,
Heden duister, morgen klaar.

»Wat komt er nu van uw protest, Herbert?» vroegde Julius hem 's anderendaags met een vroolijk oogknippen. Alle anderen, behalve Fernkorf, waren aanwezig, en ieder lachte, want het was waarschijnlijk voor Herbert nu geen aangenaam onderwerp van een gesprek.

De zaak was des te erger, daar George zelf het voorstel gedaan had, een protest op te stellen. Natuurlijk was geen van hen bereid, dat te vergeten, en zij zorgden ook, dat Herbert het niet vergat.

»Fernkorf is overigens geen kwade jongen,» antwoordde hij zachtjes, »men moet werkelijk medelijden met hem hebben, daar hij geene ouders meer heeft. Ik stel voor, het protest te vernietigen. Wat denken de anderen er over? Wij zullen er over stemmen door handopsteken. De uitslag was, zooals men wel kon verwachten, tegen vernietigen, en Herbert kwam daardoor in eenen neteligen toestand. »Dan zal ik mijn naam doorstrepen,» zeide hij.

Weder tegenstrevige woorden. »Gij hebt het met open oogen gedaan, Herbert, en nu moogt gij niet terugtrekken,» riep men. 't Was nu werkelijk nog al erg voor George Herbert, die bereid was, zijnen nieuwen vriend te beschermen, en hem tegen zijne vermeende vijanden te verdedigen; maar hij was, zooals hij meende, door banden van eer aan hen verbonden, en hij zag geen uitweg, om die banden te verbreken. Daar stond zijne eigene handteekening, grooter dan die van alle anderen, en het oog viel het eerst op haar. Als dat papier werkelijk aan zijn adres kwam, wat zooals hij vertrouwend hoopte, niet geschieden zou, dan moest het oog van den directeur 't eerst op zijn naam vallen.

»Ik stel voor, het met de post te verzenden,» zeide Julius, die 't geen reden vond hunne bedoelingen jegens den indringer te veranderen, »dan valt op ons geene verdenking. Niemand kan toch weten, wie het in de brievenbus heeft gestoken.»

Dit voorstel vond algemeenen bijval, en tot zijne groote ergernis kon George Herbert niet verhinderen, dat het protest in den loop van den dag naar de brievenbus verhuisde. Gisteren ware het hem onverschillig geweest, maar nu kwam dat hem als het schandelijkste verraad voor. Voor de andere knapen was het een prettige ui, te meer daar Herbert er zoo boos over was. Zij lachten hoe langer hoe luider, zoodra de zaak aangeroerd werd, en Fernkorf was, zoodra hij in de kamer kwam en dit gelach hoorde, des te meer overtuigd, dat het hem gold. Hij deed, wat hij kon, om zich bij de jongens bemind te maken, maar van het oogenblik af, waarop hij de kostschool binnegetroden was, hadden de jongens uit »de groote kamer», zooals zij genoemd werd, een afkeer tegen hem opgevat, en is dat eenmaal het geval, dan valt het moeilijk, daarin eene verandering te brengen.

Nadat hij er acht dagen geweest was, noodigde Herbert hem uit, eene groote wandeling te doen. Dit vooruitzicht bracht Fernkorf in de allervroolijkste stemming, hij sprak er voortdurend over, hoezeer het hem verheugde, met hem te gaan, en ofschoon hij wel een jaar ouder was dan George, zag hij toch tegen hem op, als tegen een anderen broeder.

Het was een wonderschoone dag, en de jongens wandelden tot aan de klippen, veel verder dan zij van plan waren. Daar barstte plotseling een onweder los, en zij moesten gedurende langen tijd eene schuilplaats onder de rots zoeken, terwijl de onstuimige zee bijna hunne voeten bespoelde. Fernkorf klemde zich aan Herbert vast, en ook deze was niet vrij van vrees, en toen hij aan de andere zijde van de klip menschen zag, zwaaide hij met zijne muts en riep luide, om de opmerkzaamheid tot zich te trekken.

Eindelijk hield het onweder op, maar het was vochtig en nat, en de jongens moesten nu maar weer met moed den terugweg aanvaarden, terwijl de regen op de modderige rots neerkletterde.

»Wij moeten zoo hard loopen, als wij kunnen, opdat wij nu geen kou vatten,» zeide Herbert en dacht daarbij minder aan zichzelf dan aan den zwakken knaap, dien hij bij zich had.

VERZOEND.

(ZIE DE PLAAT).

De vrede is weér geteekend,
De harmonie hersteld,
De schuld wordt niet gerekend,
Alleen 't berouw geteld.

Eén kus wordt slechts gegeven,
Een, die van liefde spreekt,
Waardoor vaak in het leven
Het hardste harte breekt.

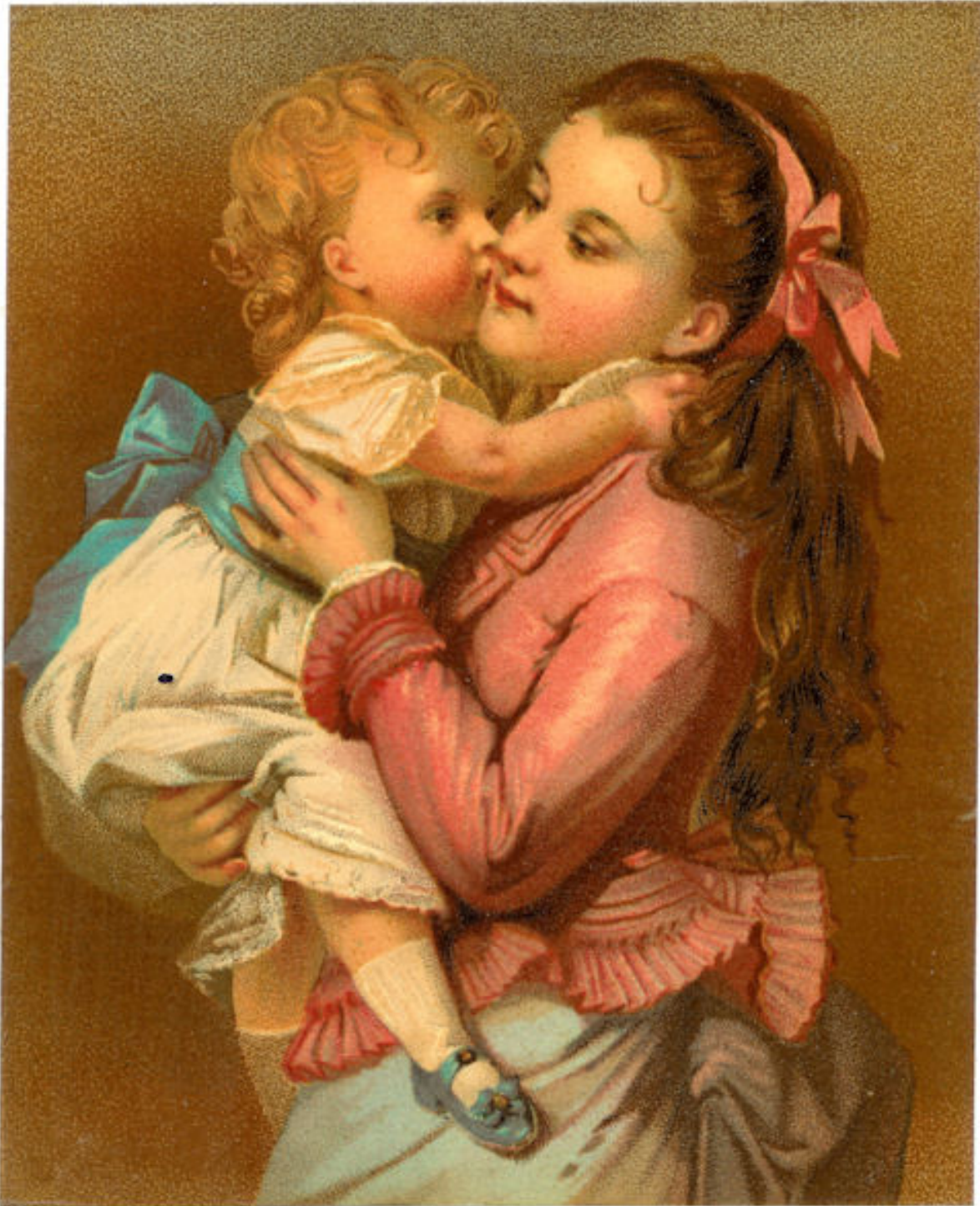
Het kwade wordt vergeten,
Men denkt er zelfs niet aan;
Want waar dit wordt verweten,
Is 't met 't berouw gedaan.

Slechts liefde leert vergeven
Niet eens, maar honderdvond,
Het kwaad, door ons bedreven,
Indien 't ons slechts berouwt.

De liefde leert verdragen,
Verdragen met geduld,
En zal niet angstig vragen:
Aan wien de meeste schuld?

Wees daarom tot vergeven
Ten allen tijd bereid,
't Geeft waarde aan uw leven
Voor tijd en eeuwigheid.

T. K.

VERZOEND.

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

I.

Een romeinsche veldheer voor Keizer Diocletianus.

Op een helderen lentemorgen, het was omstreeks midden Maart van het jaar 303 na Christus, toen balsemieke geuren reeds de lucht vulden, reden twee heeren langs den beroemden Appiusweg naar de wereldstad Rome. Het uiterlijk voorkomen van beiden was wel geschikt om de opmerksaamheid der voorbijgangers te trekken. De oudste, een groote, krachtige man, wiens edel ros sierlijk opgetuigd was, droeg de wapenrusting van een romeinschen hoofdman: een bronzen harnas en rijglaarzen, die ter helft van het been reikten. Op zijn rug droeg hij een rond schild, aan zijne zijde een kort, recht zwaard, op zijn hoofd een schitterenden helm met een paardeharen pluim. Het gebruinte gezicht van den statigen krijgsman verried, dat hij in onderscheidene landen en onder verschillend klimaat aan de brandende zonnestralen blootgesteld was geweest; wanneer hij nu en dan zijn helm even oplichtte, ten einde zich wat te verkoelen, ontdekte men de heldere kleur van zijn huid op zijn hoog voorhoofd. Zijne korte lokken vertoonden reeds menigen zilveren draad, maar de adelaarsblik van den vijfenveertigjarigen man was nochtans onverzwakt gebleven en zijne gespierde ledematen, alsmede zijne trotsche, moedige houding teekenden, dat hij nog in het bezit van zijne volle mannelijke kracht verkeerde.

De jongste ruiter was in menig opzicht het tegenbeeld van den oudsten, niet enkel door zijne slanke, sierlijke gestalte, zijne prachtige, donkere oogen en zijne lange golvende lokken, maar ook wat zijn kleeding betrof. Hij droeg een sneeuw-witte toga met een schitterenden, scharlakenrooden zoom en daarover een aan den hals met een haak vastgemaakten mantel. Inplaats van een helm droeg hij een zachten vilten hoed, veel gelijkende op het hoofddeksel, dat nu nog in zwang is bij het Italiaansche landvolk, en aan zijne voeten rijgschoenen of sandalen. Inplaats van een zwaard hing aan zijne zijde een metalen koker voor zijn rieten pen en papyrusrol. De in jeugdige, bloeiende schoonheid stralende jongeling telde oogenschijnlijk niet meer dan twintig jaren. Hij was een Griek, Isidorus genaamd en secretaris van zijn begeleider Flaccus Sertorius, een hoofdman van het twaalfde legioen, en met zijn heer op de terugreis van Albano, werwaarts hij door zijne regeering gezonden was voor staatszaken.

»Het nieuwe keizerlijke edict,» begon Sertorius, terwijl hij zich vriendelijk tot zijn secretaris wendde, »zal ons beiden waarschijnlijk binnenkort volop werk te doen geven.»

»Gij schijnt geheel te vergeten, hooge heer,» antwoordde Isidorus, het hoofd buigende. »dat uw onderdanige secretaris niet evenals gij in het bezit van de middelen is om de staatswetenschappen te leeren.»

»O, gij Grieken leert alles,» antwoordde de Romein met een spotachtigen lach. »Daarvoor staat gij bekend!»

»Wij trachten, onzen meesters nuttig te zijn,» antwoordde de jongeling beleefd. »Leergierigheid schijnen wij wel van onze vaderen geërfd te hebben; van de vroegste tijden af was toch de voorliefde van mijn Atheensche voorvaderen om iets nieuws te hooren en te leeren, spreekwoordelijk.»

»Juist: nieuwe zeden en gebruiken, nieuwe godsdiensten,» bevestigde de Romein. »En verdraagt uw eigen naam niet, dat gij een aanhanger zijt van den nieuwopgekomen dienst van Isis?»

»Ditmaal is uw oordeel niet volkomen juist,» antwoordde de jongeling. »Mijn vader Appollodorus was een priester te Phebus en noemde mij evenals zichzelf naar den zonnegod, in wiens dienst hij stond. Maar daar ik aan het keizerlijk hof de vereering van Isis in hoog aanzien vond, heb ik naam en kleur veranderd en mij aan de zijde der overheerschende partij geschaard. Wie in Rome is, moet Romein zijn.»

»Ja, evenals die verdorven Romeinen, welke de oude goden verlaten, onder welke het rijk groot en deugdzaam en sterk was,» antwoordde de krijgsmannet met een heftige beweging der hand. »Hoe meer goden er zijn, des te slechter wordt de wereld. Maar dit nieuwe edict zal weinig onslag maken.»

»Gij bedoelt met de christenen?» vroeg de scherpzinnige Griek. »Een heillooze sekte voorwaar, die verdient te vuur en te zwaard van den aardbodem verdelgd te worden.»

»Ik weet weinig van hen,» zei Sertorius, »behalve dit dat hun getal sedert eenigen tijd zeer is toegenomen. Zelfs onder het leger en in het paleis zijn er eenigen, die de schandelijke leer van den christengod zijn toegedaan.»

»Er wordt gemompeld, dat zelfs de keizerinnen Prisca en Valeria door deze verderfelijke pestilentie zijn aangetast,» voegde de jongeling er aan toe. »Dit is tenminste zeker, dat beiden niet evenals vroeger aan de openbare offerfeesten deelnemen. Overigens vindt de booze sekte hare aanhangers grootendeels onder de slaven en het gemeene gepeupel van Rome.»

»Ik zou wel eens willen weten wat zij aan-

baden,» zeide de hoofdman. »Zij schijnen noch tempels noch altaren noch offers te hebben.»

»Zij hebben afschuwelijke gewoonten en gebruiken,» beweerde de Griek, zich in stilte verheugende, dat hij de nieuwsgierigheid van zijn meester door de mededeeling van de algemeen verspreide lasteringen tegen de christenen, zou kunnen bevredigen. »Zooals verteld wordt, bidden zij een uit lagen stand geboren mensch aan, die wegens een oproer gekruisigd werd. Een onzer schrijvers, de geleerde Lucianus, beweert, dat hunne leer door een kleinen jood met een krommen neus, Paulus genaamd, naar Rome overgebracht is, dien de goddelijke Nero bij de Ostia-poort heeft laten onthoofden. Zij hebben vele eigenaardige gebruiken. Vooral hunne begrafenisplechtigheden zijn zeer verschillend van die der Grieken en Romeinen. Inplaats van hunne lijken op den houtstapel te verbranden, begraven zij hunne dooden onder vele geheimzinnige plechtigheden in onderaardsche gewelven of kamers. Zij zijn besliste godloochenaars en weigeren niet alleen de goden te aanbidden, maar zijn evenmin te bewegen ook maar een korreltje wierook of een bloemkrans op hun altaar te leggen, of het beeld van een god in hunne woningen te hebben. Het moet een slecht, gevaarlijk volk zijn, waarvan gezegd wordt, dat het in zijne geheime onderaardsche vergaderingen gruwelijke zwelgpertijen houdt, waarbij men het vleesch eet van een kind, dat tot dat doel geslacht is. *)

»Zie,» ging de spraakzame berichtgever voort, terwijl hij op een lage, door boomen bijna geheel verborgen tuindeur in de nabijheid wees, »daar is de ingang tot een van hunne verborgen crypten, (grotten) waar zij, omringd door het gebeente hunner dooden, zich vereenigen tot hunne gruwzame feesten. Een slecht, laf, ellendig volk, dat niet waard is te leven.»

»Allemaal zijn het geen lafaards, dat kan ik

*) Al deze gruweldaden en nog ergere zijn den eersten christenen door de heidensche schrijvers ten laste gelegd geworden. De viering van het heilig Avondmaal in de nachtelijke vergaderingen gaf aanleiding tot de vreeselijke lasteringen betreffende hunne zwelgerijen.

gestuigen," antwoordde Sertorius. »In mijn eigen compagnie had ik een soldaat — hij heette Lannus — die, zooals zijne kameraden zeiden, een christen was. Hij was de dapperste en beste man in het legioen. Ik heb aan hem de redding van mijn leven te danken. Toen eens in Libië, terwijl ik mijn paard uit een rivier liet drinken, een kolossale leeuw uit een bosch op mij lossprong, wierp Lannus zich tusschen mij en het gevaarlijke roofdier. Ofschoon in de klauwen van den leeuw, deed de dappere jongen geen kreet van smart hooren. Laat hij gelooven wat hij wil, dat is mijn zaak niet. Ik heb een afkeer van het bloedig handwerk, om evenals bloedhonden eerlijke lieden te vervolgen, omdat zij hunne eigene goden aanbidden. Maar het keizerlijk edict: »De christelijke godsdienst moet overal uitgeroeid worden", is om zoo te zeggen als met de punt van een dolk geschreven."

»En met volle recht," zei de Griek. »Zij zijn gevaarlijke oproermakers, vijanden van Cesar en Rome."

»Een romeinsch krijgsmann heeft niet nodig door een hongerigen Griekeling! (een spotnaam om de vreemdelingen aan te duiden, welke zich in den dienst van aanzienlijke Romeinen zochten in te dringen en hun vertrouwen trachten te winnen) over zijne plichten jegens het vaderland onderwezen te worden," antwoordde de trotsche Romein op hoogmoedigen toon.

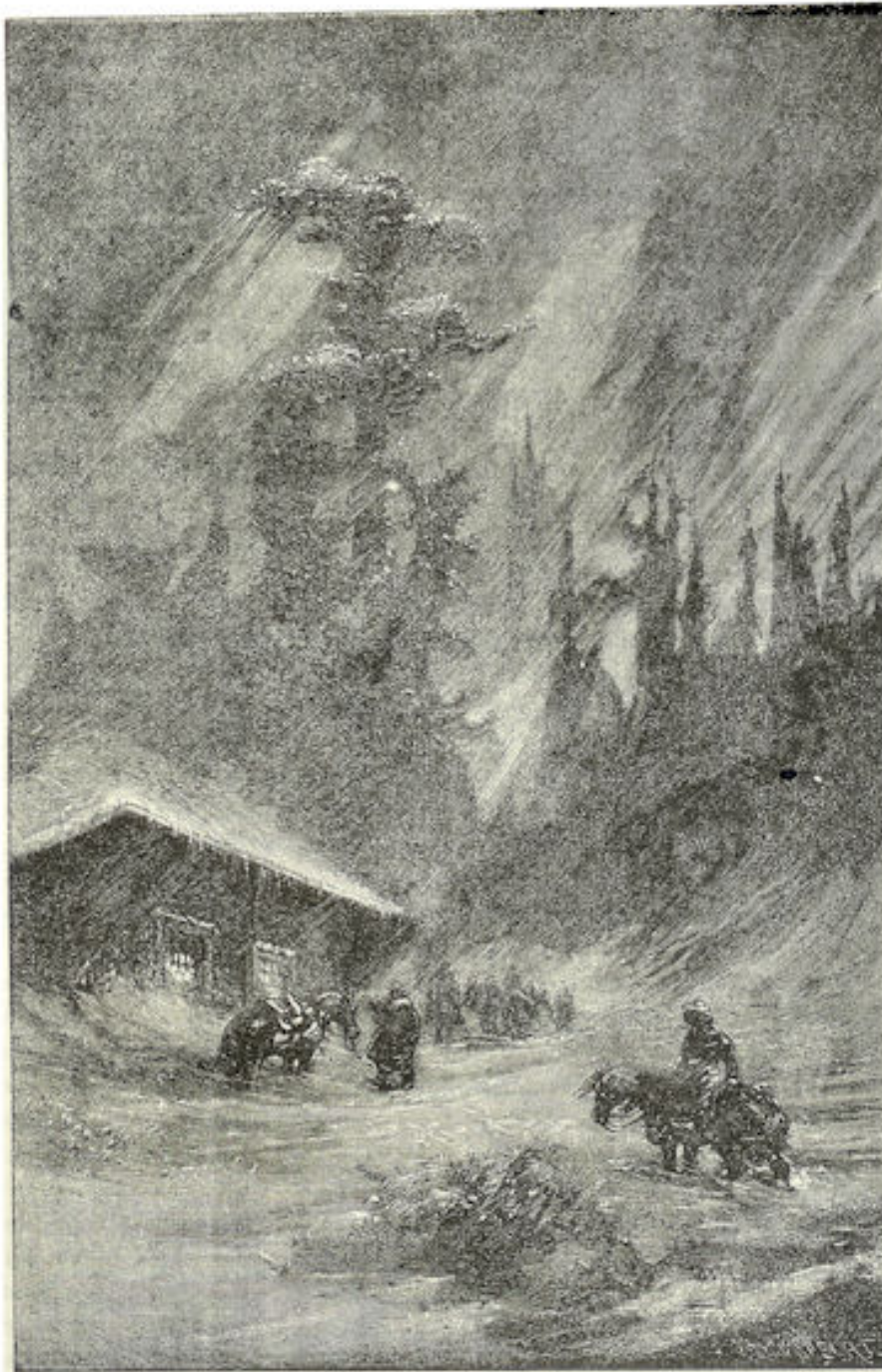
»Voorzeker niet, edele heer, gij hebt altijd gelijk," antwoordde de ontstelde Griek, oogen-schijnlijk wel onderdanig, maar een opmerkzamen beschouwer zou voorzeker niet de wraakzuchtige blik ontgaan zijn, dien hij op zijn eergierigen meester wierp.

Na dit zoo onverkwikkelijk eindigend gesprek reden beiden zwijgend verder. Tegen den middag werd het verkeer op den Appischen militairen weg (in het Latijn Via Appia) drukker. Deze »koningin der wegen", 313 voor Christus door den romeinschen censor Appius Claudius Cæus aangelegd, liep over een lengte van driehonderd mijlen rechttoe rechtaan, bergop, bergaf, van Rome zuidwaarts naar Capua en Brindisi (Brun-

dusium). Ofschoon reeds toentertijd zeshonderd jaren oud, was de voor het grootste deel uit nauwkeurig in elkander gevoegde lavasteenen gebouwde weg nog even sterk als hij van het begin geweest was, ja, ondanks de verwoestingen, welke in den loop der eeuwen Gothen en Vandalen, tijd, oorlog en overstromingen aangericht hebben, laat zich nog uit de aanzienlijke overblijfsels derzelve de voortreffelijke bouwkunst en de duurzaamheid der breede bazaltplaten kennen. De appische weg liep door de Campagna di Roma, in den bloeitijd van het romeinsche rijk als één groote, vruchtbare tuin met talrijke villa's en landgoederen, een paradijs gelijk, thans een woeste, onbewoonde, ongezonde streek. Ook de vele kostbare grafmonumenten van Rome's aanzienlijkste pretors, proconsuls en senators, welke vroeger de Campagna sierden, zijn nu bijna allen van lieverlede ruïnen geworden en liggen daar als zoovele angespoelde wrakken op de groote vlakte. Eén monument is echter niet door den tand des tijds vernield, dat is de reusachtige, door meer dan honderd bogen ondersteunde waterleiding, die, ofschoon reeds 146 jaren v. C. gebouwd, tot op den huidigen dag, dus reeds sedert ongeveer tweeduizend jaren, Rome met het zuiverste, kostbaarste water van het verwijderde Albaansche gebergte ruimschoots voorziet, dus met hetzelfde water, waaraan Horatius en Cicero zich verkwikt hebben.

Hoe dichters onze reizigers bij de poorten der stad kwamen, des te moeilijker werd het, zich een weg te banen door het dichte gedrang. Het was een bont gewemel zoowel van kostbare equipages van allerlei soort en van draagstoelen, waarin zich voornamen Romeinen naar hunne villa's buiten de stadsmuren lieten dragen om daar de koelte te genieten, als van landlieden, wier ezels beladen waren met vruchten en groenten, ja zelfs met sneeuw van den verwijderden Soracte, die evenals zulks nog heden ten dage in Italië plaats vindt, door stroomatten tegen de hitte beschermd wordt.

Eindelijk hadden de ruiters de stad bereikt en draafden door een moderne voorstad naar het op den 160 voet hoogen palatijnschen heuvel ge-

legen keizerlijk paleis. Dit gebouw, in dien tijd als residentie van de beheerschers der wereld, het tooneel van onbeschrijfelijke pracht en heerlijkheid, is nu nog slechts een massa van pijn-

hoopen, die door honderden reizigers met weemoed en ernst beschouwd worden. In de feestzalen en kamers eener lange rij van keizers, van welke nu menige kunstenaar, die deze plaats bezoekt,

zich een schets teekent, misschien wel die van een verweerde frescoschildering of een zuilengang, die op het punt staat ineen te storten, heerschte toen eene grootsche bedrijvigheid, een bont leven en gewoel. Marmeren zuilengangen strekten zich onafzienbaar uit over verscheidene akkers land, klaterende springfontein en verspreidden een aangename koelte; oranjeboomen en magnolia's bloeiden op de open pleinen en vervulden de lucht met hunne welriekende geuren.

De ruiters stegen op het buitenste plein van hunne paarden, die zij aan een stalknecht overgaven, en begaven zich toen beiden in een marmeren bad, om de sporen hunner reis uit te wischen, eer zij voor den keizer verschenen. Nadat zij hun toilet gemaakt hadden, betraden zij het binnenplein. De schildwacht in zijn schitterende uniform, die bij het portaal van het paleis stond, liet op eerbiedige wijze den bekenden keizerlijken officier passeeren, maar maakte een beweging, alsof hij den jongen Griek den toegang wilde beletten. Sertorius, dit bemerkende, sprak, den soldaat een teeken gevende om den Griek te laten voorbijgaan: »Als *regel* volkomen juist, Max, maar dezen keer is het mis. Hij vergezelt mij voor staatszaken naar den keizer.»

Twee ictoren in witte tunica's met een scharlakenrooden zoom, elk een bundel roeden dragende, waaruit een zilveren bijl te voorschijn kwam, geleidden den hoofdman in de keizerlijke audiëntie-zaal, terwijl de secretaris in een woonvertrek wachten moest. Nadat de ictoren een zwaar, met goud gestikt gordijn op zij geschoven hadden, stond Sertorius voor den »heer der wereld," den man, wien goddelijke eer bewezen werd, die het leven van millicenen in zijne hand had, ja wiens despotieke wil, zonder enig onderzoek of eenigen wettelijken vorm, door *een* woord van zijn mond ook den machtigste kon doen vallen of ten doode overleveren.

Wij willen een oogenblik den man nader beschouwen, die toen den keizerstroon te Rome innam, die zich voor een god op aarde hield, dezen Cajus Aurelius Valerius Diocletianus, wiens naam duizendvoudig met afschuw en vervloeking

genoemd is geworden. Uit ouders van geringe afkomst, als slaaf, of zooals sommigen meenen, als zoon van een vrijgelatene in Dalmatië geboren, had hij in den krijgsdienst weten op te klimmen, en was in het jaar 234 te Chalcedon door het leger tot romeinsch keizer uitgeroepen geworden. Later werd Galerius zijn medebestuurder en schoon-zoon.

Daar zit Diocletianus op zijn elpenbeenen, met een purperen kussen bedekten troon; naast hem staat een tafel met een kostbaar mozaïek blad; zijn gedrongen, sterke gestalte is gekleed in een ruim geplooide, met rood afgezette toga. Zijne grove trekken verraden weliswaar genoeg zijn lage afkomst en nog meer zijn gemeen karakter, maar de veeljarige uitoefening van zijn despotieken wil heeft op zijn wezen het stempel van hoogmoed en heerschzucht gedrukt. Hij is nu in zijn achtenvijftigste levensjaar, maar ziet er veel ouder uit. Hij is juist bezig een secretaris iets te dicteeren, toen de beide ictoren met gebogen hoofd en de handen voor de oogen, zooals men pleegt te doen om zich voor den glans der middagzon te beschutten, de zaal binnentraden.

»Wanneer het uwe goddelijke majesteit behaagt," spreekt een der bedienden, »de hoofdman, dien gij ter audiëntie ontboden hebt, wacht op uw keizerlijk bevel.»

»Alleronderdanigst tot dienst van mijn keizerlijken gebied," zeide Sertorius met een diepe buiging van zijn ongedekt hoofd. Helm en zwaard had hij in de voorkamer moeten achterlaten.

»Flaccus Sertorius, ik heb gehoord, dat gij een bekwaam, dapper soldaat zijt, en daarbij even bedreven in staatszaken als in de krijgskunst. Zulke mannen heb ik juist noodig om mijne plannen hier in Rome uit te voeren, ving de keizer aan, en op den aanwezigen secretaris wijzende, ging hij voort: »Vitalius, mijn schrijver, stel een decreet op, dat tot aan de uiterste grenzen van het rijk verbreid moet worden. Het is gericht tegen het verpestende atheïsme van de vervloekte christensecte, die als kikvorschengebroom door het gansche rijk vermeerdert. Het steeds toenemend afschuwelijk bijgeloof moet overal uitge-

roeid en de vereering der goden bevorderd worden. Zelfs hier in Rome wordt men door deze sekte achtervolgd, ja men wil, dat zij zelfs den brand in mijn paleis aangestoken heeft. Nu, reinig deze stad als met een bezem des toorns. Spaar ouden noch jongen, hoog- noch laaggeplaatsten. Zuiver ook dit mijn paleis, en pas op, dat gij niet door misgrepen uw eigen leven verbeurt. Dit zegel zal uwe volmacht bekrachtigen."

Dit gezegd hebbende, geraakte de onnensch in zulk een woede, dat de blauwroode aderen op zijn voorhoofd zwollen; bevend van toorn wierp hij den secretaris zijn zegelring toe, om daarmede op de geschreven volmacht het keizerlijk zegel te drukken.

"Mijn keizerlijke gebied moge mij nog eene opmerking veroorloven," sprak de hoofdman, diep buigende. "Ik ben een ruwe krijgsman en versta de kunst niet om voor mijn keizer te spreken, maar ik heb in Iberië, in Gallië, in Dacië, in Pannonië en Libië op het slagveld voor u gestreden en ben bereid, op uw wenk overal tegen uwe vijanden te velde te trekken. Maar van het strafgericht over deze stad zou ik gaarne ontheven zijn. Enkel bij geruchten, die men in den regel weinig geloof kan schenken, weet ik iets van deze sekte; bovendien zijn mij eenigen van hen bekend, die zich als dappere krijgslieden in den dienst van uw keizerlijk leger gedragen hebben. Velen zijn bovendien zwakke grijsaards of onschul-

dige vrouwen en kinderen. Ik bid u daarom mij liever op het slagveld tegen de barbaarsche Daciërs te zenden dan tegen dezen."

"Ik heb wel geweten, dat gij een dapper man zijt!" riep de keizer, donkerrood van toorn. "maar juist zulke heb ik noodig. Doe uw plicht en zorg er voor, dat deze misdadigers hun verdiende loon ontvangen. Is het niet genoeg, dat zij algemeen gehaat zijn, deze opruiers, deze vijanden der goden en van den staat?"

"Ik ben ook een aanbidder der goden," antwoordde de onverschrokken krijgsman, "en zal niet in gebreke blijven, mijn keizerlijken meester, den staat en den hooger en machten de schuldige trouw te bewijzen."

Na deze verzekering werd hij ontslagen en schreed achterwaarts, met het gezicht naar den keizer gekeerd, de audiëntiezaal uit. De in het voorvertrek wachtende jonge Griek, wien het verstoorde gezicht en de afgetrokkenheid van zijn meester opviel, maakte de juiste gevolgtrekking, dat aan deze een onaangename taak was opgedragen. Maar hoe het gevoel van den man, den soldaat, ook tegen de hem opgedragen taak in verzet kwam, als romeinsch krijgsman aan onvoorwaardelijke gehoorzaamheid gewoon, had hij bijna werktuigelijk het hem zoo tegenstaande ambt aangenomen. Terwijl hij mismoedig den weg naar zijne woning inslaat, wenden wij ons naar een ander deel van het keizerlijk paleis. *(Wordt vervolgd).*

DE SNEEUW.

(Bij de plaat op bladz. 9 en 13).

Van welk een weldadigen invloed is de sneeuw, op het aardrijk. Zacht dalen de vlokken neer en spreiden een dik kleed over de aarde, waar de koude en vorst niet doorheen dringen, zoodat de planten daaronder wel beschut en bewaard blijven, om bij den glans der eerste vriendelijke lentezon

weder krachtig het hoofd op te beuren. Heeft het u nooit getroffen, dat die fijne, teere plantjes niet in het minst beschadigd worden door de groote massa sneeuw, die hen bedekt? Ja, zegt ge, maar die witte vlokken vallen ook zacht als dons neder en drukken niet zwaar. Dat is ook

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

II.

Keizerin en Slavin.

Er behoort geen geringe mate van verbeeldingskracht toe zich van de ruïnen op den palatijn-schen heuvel te verplaatsen in de vroegere prachtige gebouwen en tuinen, in het uitgestrekte paleis met zijne onbeschrijflijke heerlijkheden met zijne grootsche kunstschaten, zijne talrijke groote en kleine vertrekken. maar daar een poging in geen geval schaden kan, willen wij die gerust wagen. Wij treden dan in den geest de privaatvertrekken van de eerste dames der keizerlijke familie binnen, en wel allereerst een ruime kamer met een overheerlijk schoonen marmeren mozaïekvloer. Ook de wanden zijn, waar de frescoschilderingen stukadoorwerk niet noodzakelijk maakten, van marmer. (Onderscheidene merkwaardige fresco's zouden wij overigens na verloop van zoovele eeuwen nu nog, niet in de verbeelding, maar in de werkelijkheid kunnen zien, bijv. in de eetzaal glazen vazen met bekoorlijke vruchten, zoo goed onderhouden, alsof zij eerst voor eenige maanden geschilderd waren geworden). Een kleine fontein verspreidt een aangename koelte. Door de met slingerplanten en zeldzame buitenlandsche gewassen omranke vensters genieten wij een heerlijk uitzicht op een tuin, waarin tusschen donkergroene cypresen en steeneiken de sneeuw witte standbeelden des te meer schitteren. Wij zien in deze kamer onderscheidene busten en beelden der keizerlijke familie,

maar zoeken vergeefs naar beelden van goden of tafreelen uit de godenleer, die niet alleen toentertijd tempels, altaren en paleizen versierden, maar ook nog in onzen tijd in groot aantal als de uitgezochte kunstproducten der oude Grieken en Romeinen de beroemdste museums van Europa versieren en met recht algemeene bewondering verdienen. Maar zooals gezegd is, in dit vrouwenvertrek zoeken wij vergeefs een beeld; hier en daar getuigt veeleer een ledige nis, dat er vroeger daar wel een gestaan heeft en nu juist niet toevallig verdwenen is. De zachte zetels, de met elpenbeen ingelegde tafels van kostbaar hout, de kunstig bewerkte bronzen en zilveren kandelaars en lampen, evenals de menigvuldige sieraden doen ons evenwel geen oogenblik vergeten, waar wij ons bevinden.

Omringd door al deze weelde, zat eens op een elpenbeenen stoel eene dame in den bloei harer jeugd, met koninklijke waardigheid en van wonderbare schoonheid. Zij droeg een toga van het fijnste witte linnen met een purperrooden rand, die in breede plooiën tot op de met sandalen bekleede voeten ahang. Daarover was met eenigen zwier een safraankleurige sluier van het fijnste weefsel geslagen. Zij hield een zilveren spiegel in de hand, waarin zij van tijd tot tijd vluchtige blikken wierp, terwijl een schoone slavin met donkere oogen, welke kort te voren met veel zorg het lange, krullende haar harer meesteres geborsteld en gevlochten had, nog eenige kleine veranderingen in den haartooi aanbracht.

De jonge meesteres was niemand anders dan de beminlijke keizerin Valeria, dochter van den machtigen Diocletianus en keizerin Prisca, en gemalin van Galerius Cesar, medekeizer haars vaders. Ach, wie zou het de schoone, beminlijke dame, nu door zoo menige romeinsche vrouw benijd, aanzeggen, dat zij over weinige jaren het voorwerp van het diepste medelijden zou zijn!

»Nu, Callirrhoë, zeide de keizerin met een flauwen glimlach, »nu is het goed!» »Neem dezen hoofdband weg,» ging zij voort, hare dienaars een met goud gestikten band toereikende. »Gij weet, dat ik geen vriendin ben van een hoog kapsel, hoezeer dat ook tegenwoordig in den smaak valt.»

»Mijne hooge gebiedster heeft die niet noodig,» antwoordde de slavin met zachte stem, in fraai, zuiver Grieksch. »Wat een uwer eigen dichters gezegd heeft: »Zonder tooi het best getooid,» past volkomen op u.»

»Vleister,» antwoordde de keizerin, terwijl zij hare dienaars met haar waaier van struisveeren vriendelijk op de hand tikte; »gij zoudt mij bijna ijdel maken!»

»Iemand als gij, mijne goede meesteres?» antwoordde de slavin, terwijl zij met innigheid de hand harer meesteres kuste. »Neen, dat zou niet mogelijk zijn!»

»Weet gij wel, Callirrhoë,» ging de jonge keizerin voort met een onbeschrijflijk liefdevollen blik en een gullen lach, »dat ik u een verrassing bereid heb? Zooals gij weet, wordt vandaag een feestmaaltijd gegeven ter eere van mijn geboortedag. Maar ik heb een grootere vreugde dan die, welke het feestmaal mij verschaffen kan. Ik schenk u heden uwe vrijheid. Van nu af aan zijt gij geen slavin meer, maar de vrijgelatene van keizerin Valeria. Zie hier de papieren uwer vrijlating.» Met deze woorden haalde zij uit den gordel van haar kleed een rol te voorschijn en reikte die haar gewezen slavin over.

»Dierbare gebiedster!» riep het verraste meisje uit, terwijl zij zich op den marmeren vloer wierp, om de voeten harer geliefde weldoenster te kussen. Zij wilde verder spreken, maar tranen verstikten hare stem.

»Wat, schreit gij?» vroegde Valeria. »Maakt mijn geschenk u bedroefd?»

»Neen, het zijn tranen van vreugde,» antwoordde het overgelukkige meisje, lachend en schreiend. »Niet, dat ik niet langer meer in uw dienst zou willen verkeerren, o neen, nooit, nooit zou ik u willen verlaten. Maar het is voor mij zulk een vreugde, dat de dochter mijns vaders u voortaan niet meer als een slavin maar als een vrijgelatene zal mogen dienen!»

»Het zou mij zeer spijten, als ik u moest missen,» zei hare meesteres nadenkend. »Als ik had kunnen denken, dat gij mij zoudt verlaten, zou ik haast berouw krijgen, u de vrijheid geschonken te hebben. Geloof mij, Callirrhoë, ik heb trouwe vriendinnen noodig, en ik weet, dat gij dat steeds voor mij blijven zult.»

»Wat? Ik, zoo even nog een arme slavin, een vriendin van de schoonste en meest benijdenswaardige vrouw in geheel Rome? Neen, gij schertst. Maar geloof mij, ik ben en blijf met hart en ziel en lichaam uwe onderdanigste dienaars,» riep de vrijgelatene vol geestdrift uit.

»Ik geloof u, mijn kind,» antwoordde de keizerin teeder. »Maar zeg mij, waarom spreekt gij op zoo droefgeestigen toon van uw vader? Was hij ook een vrijgelatene?»

»Neen, mijn hooge gebiedster, hij was een vrij geborene. Noch hij noch zijne voorvaderen stonden ooit in dienstbaarheid van menschen,» zei het schoone meisje met een uitdrukking van rechtmatigen trots op het door hare aderen stroomende bloed eener vrijgeborene.

»Vergeef mij, kind, als ik een teere plek in uw herinnering aangeraakt heb,» antwoordde Valeria op zachten toon. »Misschien kan ik in staat zijn de wond te heelen. Zooals men zegt, vermag geld zeer veel.»

»In dit geval, dierbare meesteres, is het helaas machteloos,» antwoordde het meisje droevig. »Maar wanneer het u behaagt, de geschiedenis van een slavin te vernemen, ben ik bereid ze u te vertellen. Hoe zou ik voor u een geheim kunnen hebben!»

»Ik heb u nooit voor iets anders gehouden, meisje. Mijn dienaar kocht u op de slavenmarkt.

Maar vertel mij alles," antwoordde de keizerin.

"Het is een korte, maar treurige geschiedenis, die ik te vertellen heb," antwoordde Calirrhoë, terwijl zij haren onderbroken arbeid weer opvatte.

"Mijn vader was een hebreuwsche koopman, een handelaar in kostbare edelgesteenten, die bij zijn volk in hoog aanzien stond. Hij woonde te Damascus, waar ik geboren werd. Hij noemde mij naar de heerlijke bron van zijn geboorteland in de nabijheid van den Jordaan."

"Ik dacht, dat gij uw naam van een heidensche godin ontvangen hadt," viel Valeria de spreekster in de rede.

"Neen, ik ontving hem, zooals ik gezegd heb, van de heilbron Calirrhoë in Judea," antwoordde het meisje. "Na den dood mijner moeder was mijn vader ontroostbaar; de smart greep hem zoo aan, dat hij zwaar ziek werd en nabij den dood kwam. Aan den bekwaamsten geneesheer te Damascus, Eliëzer genaamd, gelukte het, hem van den dood te redden. Onze vrienden waren echter van oordeel, dat het beter geweest zou zijn, als de zieke ware gestorven. Eliëzer had toch zijn patient voor het gehate christengeloof gewonnen. Vervolgd door zijne betrekkingen, begaf de vader zich met mijn broeder en mij naar Antiochië, om zich bij de daar bestaande groote, bloeiende christelijke gemeente aan te sluiten. Op een handelsreise naar Smyrna, waarop mijn broeder en ik mijn vader geleidden, werden wij door illyrische zeeroovers overvallen en naar de slavenmarkt te Ravenna gesleept. Terwijl ik aan een slavenhandelaar uit Rome vercocht werd, vonden mijn vader en broeder een anderen koper en werden, ik weet niet waarheen gebracht." "Nooit heb ik ze weer gezien," voegde de verhaalster er met een diepen zucht aan toe.

"Arm kind!" zeide de keizerin, op wier wang een traan van de hartelijkste deelneming glinsterde. "Ik vrees, dat ik u weinig zal kunnen helpen. Het is merkwaardig, hoe mijn hart voor u klopte, toen gij, zoo bedroefd en verlaten, voor de eerste maal vóór mij traadt. Het is een treurige wereld; zelfs de keizers vermogen weinig verandering daarin te brengen."

"Er is een God in den hemel, edele gebiedster, de God onzer vaderen. Hij regeert en maakt alles wel!" sprak Calirrhoë op een toon van heiligen eerbied.

"Ja, ik weet het, ik ben niet onbekend met den God der Joden en der Christenen. Hoe jammer, dat van de zijde van uw volk zulk een bittere haat bestaat tegen hen, die met hen denzelfden grooten God aanbidden!"

"Israël is voor een deel met blindheid geslagen," antwoordde de jeugdige joodsche Christin op deze opmerking van hare meesteres. "O, zoo mijn volk maar erkennen wilde, dat Jezus Christus alle beloften en voorspellingen der heilige Schriften vervuld heeft, dan zou het den Gekruisigde en Verrezene met blijdschap als den Messias begroeten, van wien Mozes en de profeten geschreven hebben!"

"Nu kind, ik wil u helpen, dat gij zoo mogelijk uw vader terugvindt. Ik kan echter u en mijzelve niet verhelen, dat het een moeilijke taak zal zijn, maar vraag mij vrij, als ik het een of ander in de zaak kan doen. Als mijn vrijgelatene zult gij bij uw eigen naam voortaan ook den mijnen dragen. Ga en roep Juba, dat zij mij naar de feestzaal geleide," sprak Valeria.

"Calirrhoë, of zoals zij nu volgens romeinsch gebruik heette, Valeria Callirrhoë, kuste hierop innig de uitgestrekte hand harer hooge gebiedster en trok zich op gracieuse wijze terug.

Het kan misschien menigen lezer bevreemden, dat de dochter van den wreeden Christenvervolger, de gemalin van een somberen, harden staats- en krijgsman, met zooveel hart en gevoel, met zooveel liefde en zachtheid geteekend wordt, maar het ontbreekt volstrekt niet aan gronden tot rechtvaardiging van deze schildering. Gedurende haar langdurig verblijf in Nicomedië, een van de prachtigste steden der oudheid, waarin keizer Diocletianus zijne residentie had opgeslagen, waren beiden, Valeria en Prisca, door den bisschop van dezen gewichtigen zetel in de christelijke leer onderwezen geworden. Onder de vele tot het christendom bekeerden in het keizerlijk paleis behoorden volgens het bericht van den bisschop beiden,

VERZOEND.

(ZIE DE PLAAT).

De vrede is weér geteekend,
De harmonie hersteld,
De schuld wordt niet gerekend,
Alleen 't berouw geteld.

Eén kus wordt slechts gegeven,
Een, die van liefde spreekt,
Waardoor vaak in het leven
Het hardste harte breekt.

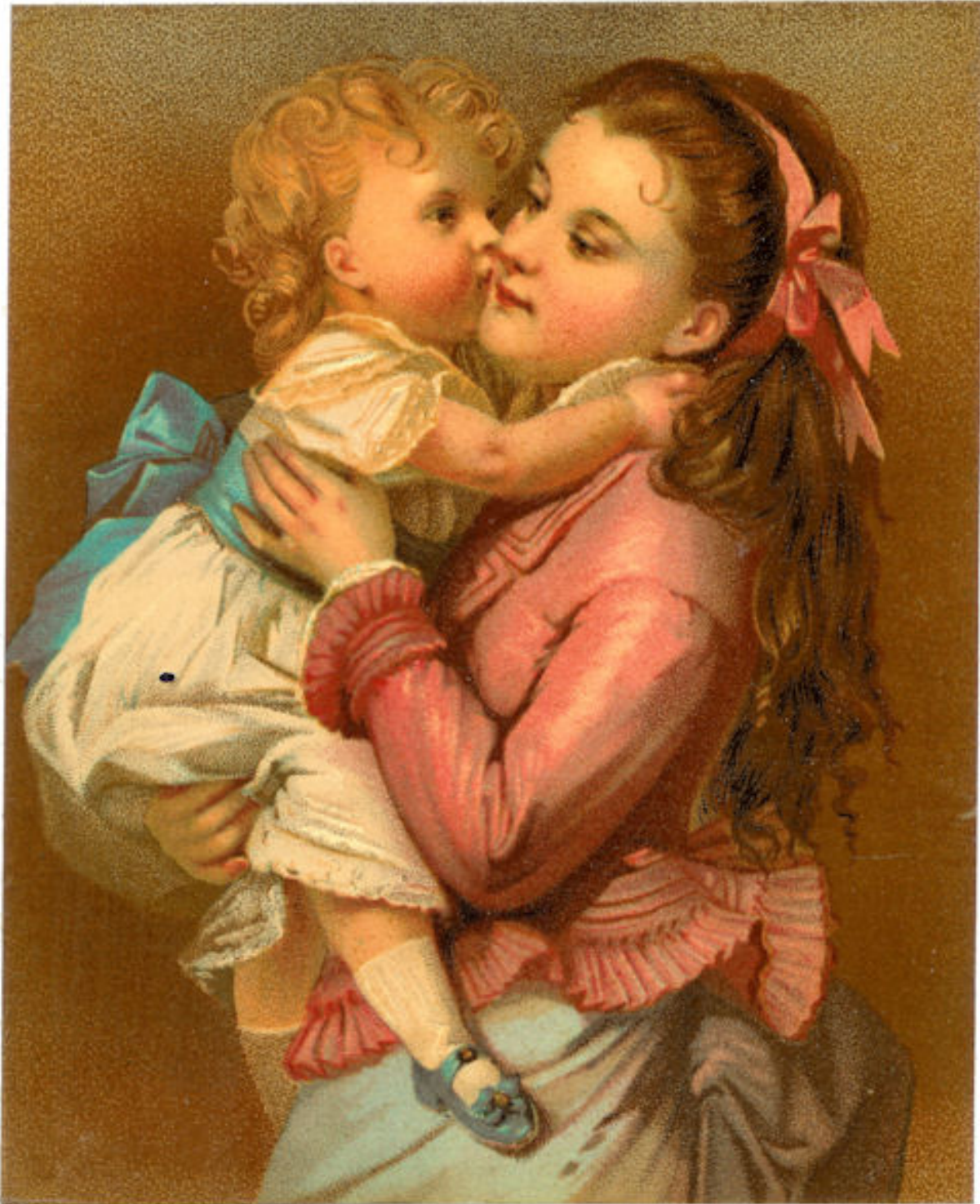
Het kwade wordt vergeten,
Men denkt er zelfs niet aan;
Want waar dit wordt verweten,
Is 't met 't berouw gedaan.

Slechts liefde leert vergeven
Niet eens, maar honderdvond,
Het kwaad, door ons bedreven,
Indien 't ons slechts berouwt.

De liefde leert verdragen,
Verdragen met geduld,
En zal niet angstig vragen:
Aan wien de meeste schuld?

Wees daarom tot vergeven
Ten allen tijd bereid,
't Geeft waarde aan uw leven
Voor tijd en eeuwigheid.

T. K.

VERZOEND.

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

I.

Een romeinsche veldheer voor Keizer Diocletianus.

Op een helderen lentemorgen, het was omstreeks midden Maart van het jaar 303 na Christus, toen balsemieke geuren reeds de lucht vulden, reden twee heeren langs den beroemden Appiusweg naar de wereldstad Rome. Het uiterlijk voorkomen van beiden was wel geschikt om de opmerksaamheid der voorbijgangers te trekken. De oudste, een groote, krachtige man, wiens edel ros sierlijk opgetuigd was, droeg de wapenrusting van een romeinschen hoofdman: een bronzen harnas en rijglaarzen, die ter helft van het been reikten. Op zijn rug droeg hij een rond schild, aan zijne zijde een kort, recht zwaard, op zijn hoofd een schitterenden helm met een paardeharen pluim. Het gebruijnde gezicht van den statigen krijgsman verried, dat hij in onderscheidene landen en onder verschillend klimaat aan de brandende zonnestrallen blootgesteld was geweest; wanneer hij nu en dan zijn helm even oplichtte, ten einde zich wat te verkoelen, ontdekte men de heldere kleur van zijn huid op zijn hoog voorhoofd. Zijne korte lokken vertoonden reeds menigen zilveren draad, maar de adelaarsblik van den vijfveertigjarigen man was nochtans onverzwakt gebleven en zijne gespierde ledematen, alsmede zijne trotsche, moedige houding teekenden, dat hij nog in het bezit van zijne volle mannelijke kracht verkeerde.

De jongste ruiter was in menig opzicht het tegenbeeld van den oudsten, niet enkel door zijne slanke, sierlijke gestalte, zijne prachtige, donkere oogen en zijne lange golvende lokken, maar ook wat zijn kleeding betrof. Hij droeg een sneeuw-witte toga met een schitterenden, scharlakenrooden zoom en daarover een aan den hals met een haak vastgemaakten mantel. Inplaats van een helm droeg hij een zachten viltten hoed, veel gelijkende op het hoofddeksel, dat nu nog in zwang is bij het Italiaansche landvolk, en aan zijne voeten rijgschoenen of sandalen. Inplaats van een zwaard hing aan zijne zijde een metalen koker voor zijn rieten pen en papyrusrol. De in jeugdige, bloeiende schoonheid stralende jongeling telde oogenschijnlijk niet meer dan twintig jaren. Hij was een Griek, Isidorus genaamd en secretaris van zijn begeleider Flaccus Sertorius, een hoofdman van het twaalfde legioen, en met zijn heer op de terugreis van Albano, werwaarts hij door zijne regeering gezonden was voor staatszaken.

»Het nieuwe keizerlijke edict,» begon Sertorius, terwijl hij zich vriendelijk tot zijn secretaris wendde, »zal ons beiden waarschijnlijk binnenkort volop werk te doen geven.»

»Gij schijnt geheel te vergeten, hooge heer,» antwoordde Isidorus, het hoofd buigende. »dat uw onderdanige secretaris niet evenals gij in het bezit van de middelen is om de staatswetenschappen te leeren.»

»O, gij Grieken leert alles,» antwoordde de Romein met een spotachtigen lach. »Daarvoor staat gij bekend!»

»Wij trachten, onzen meesters nuttig te zijn,» antwoordde de jongeling beleefd. »Leergierigheid schijnen wij wel van onze vaderen geërfd te hebben; van de vroegste tijden af was toch de voorliefde van mijn Atheensche voorvaderen om iets nieuws te hooren en te leeren, spreekwoordelijk.»

»Juist: nieuwe zeden en gebruiken, nieuwe godsdiensten,» bevestigde de Romein. »En verdraagt uw eigen naam niet, dat gij een aanhanger zijt van den nieuwopgekomen dienst van Isis?»

»Ditmaal is uw oordeel niet volkomen juist,» antwoordde de jongeling. »Mijn vader Appollodorus was een priester te Phebus en noemde mij evenals zichzelf naar den zonnegod, in wiens dienst hij stond. Maar daar ik aan het keizerlijk hof de vereering van Isis in hoog aanzien vond, heb ik naam en kleur veranderd en mij aan de zijde der overheerschende partij geschaard. Wie in Rome is, moet Romein zijn.»

»Ja, evenals die verdorven Romeinen, welke de oude goden verlaten, onder welke het rijk groot en deugdzaam en sterk was,» antwoordde de krijgsmans met een heftige beweging der hand. »Hoe meer goden er zijn, des te slechter wordt de wereld. Maar dit nieuwe edict zal weinig onslag maken.»

»Gij bedoelt met de christenen?» vroeg de scherpzinnige Griek. »Een heillooze sekte voorwaar, die verdient te vuur en te zwaard van den aardbodem verdelgd te worden.»

»Ik weet weinig van hen,» zei Sertorius, »behalve dit dat hun getal sedert eenigen tijd zeer is toegenomen. Zelfs onder het leger en in het paleis zijn er eenigen, die de schandelijke leer van den christengod zijn toegedaan.»

»Er wordt gemompeld, dat zelfs de keizerinnen Prisca en Valeria door deze verderfelijke pestilentie zijn aangetast,» voegde de jongeling er aan toe. »Dit is tenminste zeker, dat beiden niet evenals vroeger aan de openbare offerfeesten deelnemen. Overigens vindt de booze sekte hare aanhangers grootendeels onder de slaven en het gemeene gepeupel van Rome.»

»Ik zou wel eens willen weten wat zij aan-

baden,» zeide de hoofdman. »Zij schijnen noch tempels noch altaren noch offers te hebben.»

»Zij hebben afschuwelijke gewoonten en gebruiken,» beweerde de Griek, zich in stilte verheugende, dat hij de nieuwsgierigheid van zijn meester door de mededeeling van de algemeen verspreide lasteringen tegen de christenen, zou kunnen bevredigen. »Zooals verteld wordt, bidden zij een uit lagen stand geboren mensch aan, die wegens een oproer gekruisigd werd. Een onzer schrijvers, de geleerde Lucianus, beweert, dat hunne leer door een kleinen jood met een krommen neus, Paulus genaamd, naar Rome overgebracht is, dien de goddelijke Nero bij de Ostia-poort heeft laten onthoofden. Zij hebben vele eigenaardige gebruiken. Vooral hunne begrafenisplechtigheden zijn zeer verschillend van die der Grieken en Romeinen. Inplaats van hunne lijken op den houtstapel te verbranden, begraven zij hunne dooden onder vele geheimzinnige plechtigheden in onderaardsche gewelven of kamers. Zij zijn besliste godloochenaars en weigeren niet alleen de goden te aanbidden, maar zijn evenmin te bewegen ook maar een korreltje wierook of een bloemkrans op hun altaar te leggen, of het beeld van een god in hunne woningen te hebben. Het moet een slecht, gevaarlijk volk zijn, waarvan gezegd wordt, dat het in zijne geheime onderaardsche vergaderingen gruwelijke zwelgpertijen houdt, waarbij men het vleesch eet van een kind, dat tot dat doel geslacht is. *)

»Zie,» ging de spraakzame berichtgever voort, terwijl hij op een lage, door boomen bijna geheel verborgen tuindeur in de nabijheid wees, »daar is de ingang tot een van hunne verborgen crypten, (grotten) waar zij, omringd door het gebeente hunner dooden, zich vereenigen tot hunne gruwzame feesten. Een slecht, laf, ellendig volk, dat niet waard is te leven.»

»Allemaal zijn het geen lafaards, dat kan ik

*) Al deze gruweldaden en nog ergere zijn den eersten christenen door de heidensche schrijvers ten laste gelegd geworden. De viering van het heilig Avondmaal in de nachtelijke vergaderingen gaf aanleiding tot de vreeselijke lasteringen betreffende hunne zwelgerijen.

gestuigen," antwoordde Sertorius. »In mijn eigen compagnie had ik een soldaat — hij heette Lannus — die, zooals zijne kameraden zeiden, een christen was. Hij was de dapperste en beste man in het legioen. Ik heb aan hem de redding van mijn leven te danken. Toen eens in Libië, terwijl ik mijn paard uit een rivier liet drinken, een kolossale leeuw uit een bosch op mij lossprong, wierp Lannus zich tusschen mij en het gevaarlijke roofdier. Ofschoon in de klauwen van den leeuw, deed de dappere jongen geen kreet van smart hooren. Laat hij gelooven wat hij wil, dat is mijn zaak niet. Ik heb een afkeer van het bloedig handwerk, om evenals bloedhonden eerlijke lieden te vervolgen, omdat zij hunne eigene goden aanbidden. Maar het keizerlijk edict: »De christelijke godsdienst moet overal uitgeroeid worden", is om zoo te zeggen als met de punt van een dolk geschreven."

»En met volle recht," zei de Griek. »Zij zijn gevaarlijke oproermakers, vijanden van Cesar en Rome."

»Een romeinsch krijgsmann heeft niet nodig door een hongerigen Griekeling! (een spotnaam om de vreemdelingen aan te duiden, welke zich in den dienst van aanzienlijke Romeinen zochten in te dringen en hun vertrouwen trachten te winnen) over zijne plichten jegens het vaderland onderwezen te worden," antwoordde de trotsche Romein op hoogmoedigen toon.

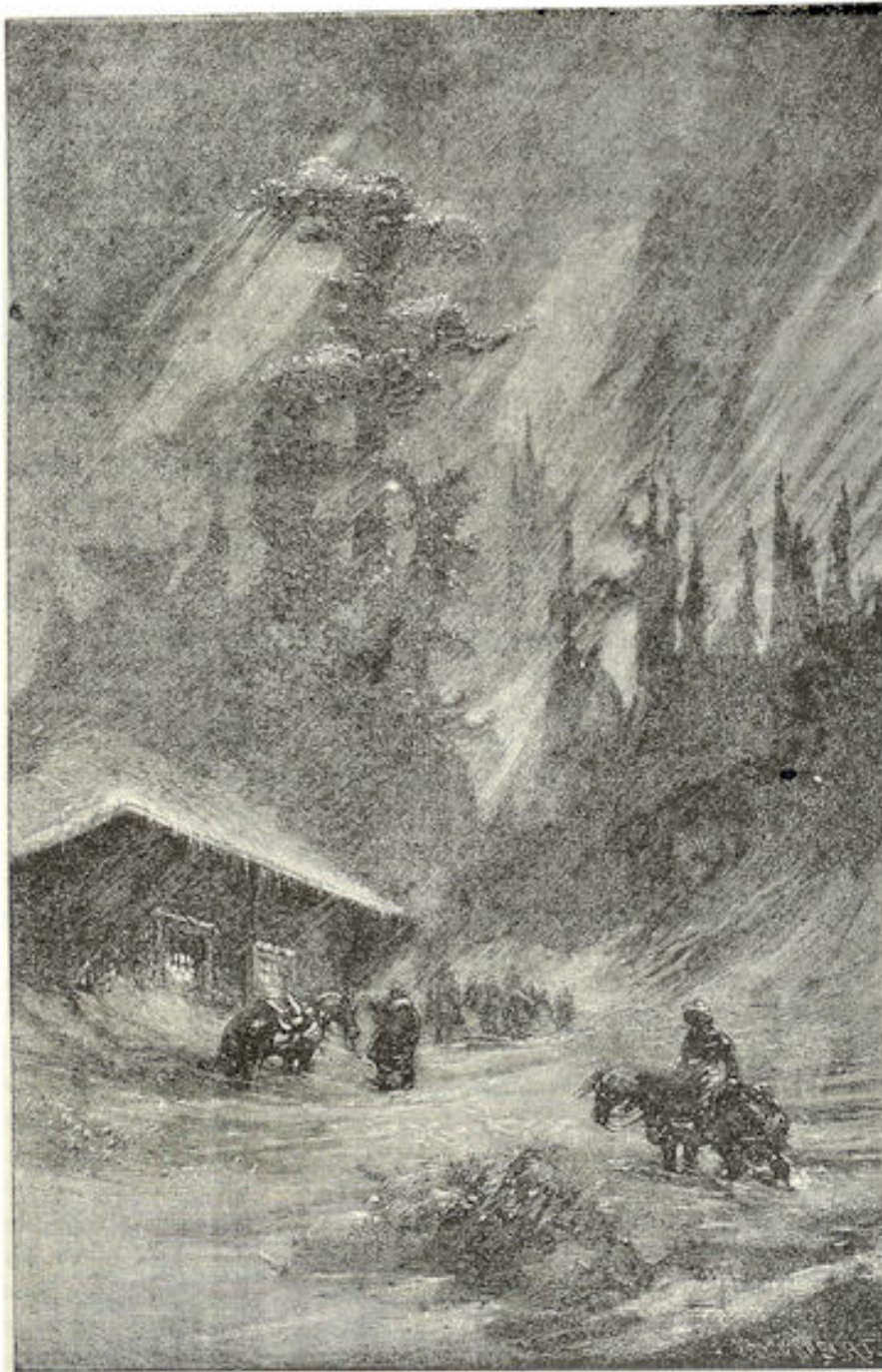
»Voorzeker niet, edele heer, gij hebt altijd gelijk," antwoordde de ontstelde Griek, oogen-schijnlijk wel onderdanig, maar een opmerkzamen beschouwer zou voorzeker niet de wraakzuchtige blik ontgaan zijn, dien hij op zijn eergierigen meester wierp.

Na dit zoo onverkwikkelijk eindigend gesprek reden beiden zwijgend verder. Tegen den middag werd het verkeer op den Appischen militairen weg (in het Latijn Via Appia) drukker. Deze »koningin der wegen", 313 voor Christus door den romeinschen censor Appius Claudius Cæus aangelegd, liep over een lengte van driehonderd mijlen rechttoe rechtaan, bergop, bergaf, van Rome zuidwaarts naar Capua en Brindisi (Brun-

dusium). Ofschoon reeds toentertijd zeshonderd jaren oud, was de voor het grootste deel uit nauwkeurig in elkander gevoegde lavasteenen gebouwde weg nog even sterk als hij van het begin geweest was, ja, ondanks de verwoestingen, welke in den loop der eeuwen Gothen en Vandalen, tijd, oorlog en overstromingen aangericht hebben, laat zich nog uit de aanzienlijke overblijfsels derzelve de voortreffelijke bouwkunst en de duurzaamheid der breede bazaltplaten kennen. De appische weg liep door de Campagna di Roma, in den bloeitijd van het romeinsche rijk als één groote, vruchtbare tuin met talrijke villa's en landgoederen, een paradijs gelijk, thans een woeste, onbewoonde, ongezonde streek. Ook de vele kostbare grafmonumenten van Rome's aanzienlijkste pretors, proconsuls en senators, welke vroeger de Campagna sierden, zijn nu bijna allen van lieverlede ruïnen geworden en liggen daar als zoovele angespoelde wrakken op de groote vlakte. Eén monument is echter niet door den tand des tijds vernield, dat is de reusachtige, door meer dan honderd bogen ondersteunde waterleiding, die, ofschoon reeds 146 jaren v. C. gebouwd, tot op den huidigen dag, dus reeds sedert ongeveer tweeduizend jaren, Rome met het zuiverste, kostbaarste water van het verwijderde Albaansche gebergte ruimschoots voorziet, dus met hetzelfde water, waaraan Horatius en Cicero zich verkwikt hebben.

Hoe dichters onze reizigers bij de poorten der stad kwamen, des te moeilijker werd het, zich een weg te banen door het dichte gedrang. Het was een bont gewemel zoowel van kostbare equipages van allerlei soort en van draagstoelen, waarin zich voornamen Romeinen naar hunne villa's buiten de stadsmuren lieten dragen om daar de koelte te genieten, als van landlieden, wier ezels beladen waren met vruchten en groenten, ja zelfs met sneeuw van den verwijderden Soracte, die evenals zulks nog heden ten dage in Italië plaats vindt, door stroomatten tegen de hitte beschermd wordt.

Eindelijk hadden de ruiters de stad bereikt en draafden door een moderne voorstad naar het op den 160 voet hoogen palatijnschen heuvel ge-

legen keizerlijk paleis. Dit gebouw, in dien tijd als residentie van de beheerschers der wereld, het tooneel van onbeschrijfelijke pracht en heerlijkheid, is nu nog slechts een massa van pijn-

hoopen, die door honderden reizigers met weemoed en ernst beschouwd worden. In de feestzalen en kamers eener lange rij van keizers, van welke nu menige kunstenaar, die deze plaats bezoekt,

VERZOEND.

(ZIE DE PLAAT).

De vrede is weér geteekend,
De harmonie hersteld,
De schuld wordt niet gerekend,
Alleen 't berouw geteld.

Eén kus wordt slechts gegeven,
Een, die van liefde spreekt,
Waardoor vaak in het leven
Het hardste harte breekt.

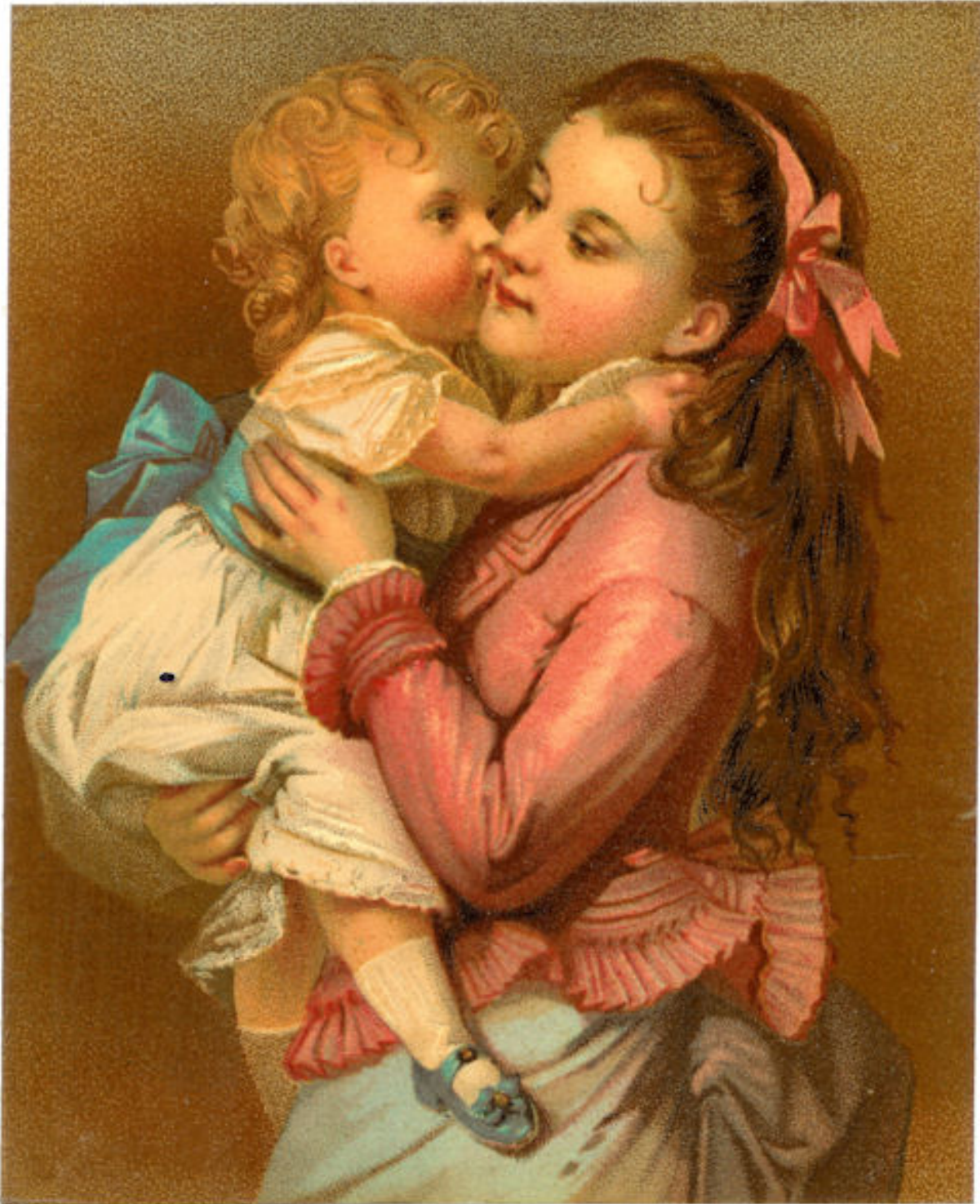
Het kwade wordt vergeten,
Men denkt er zelfs niet aan;
Want waar dit wordt verweten,
Is 't met 't berouw gedaan.

Slechts liefde leert vergeven
Niet eens, maar honderdvond,
Het kwaad, door ons bedreven,
Indien 't ons slechts berouwt.

De liefde leert verdragen,
Verdragen met geduld,
En zal niet angstig vragen:
Aan wien de meeste schuld?

Wees daarom tot vergeven
Ten allen tijd bereid,
't Geeft waarde aan uw leven
Voor tijd en eeuwigheid.

T. K.

VERZOEND.

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

I.

Een romeinsche veldheer voor Keizer Diocletianus.

Op een helderen lentemorgen, het was omstreeks midden Maart van het jaar 303 na Christus, toen balsemieke geuren reeds de lucht vervulden, reden twee heeren langs den beroemden Appiusweg naar de wereldstad Rome. Het uiterlijk voorkomen van beiden was wel geschikt om de opmerksaamheid der voorbijgangers te trekken. De oudste, een groote, krachtige man, wiens edel ros sierlijk opgetuigd was, droeg de wapenrusting van een romeinschen hoofdman: een bronzen harnas en rijglaarzen, die ter helft van het been reikten. Op zijn rug droeg hij een rond schild, aan zijne zijde een kort, recht zwaard, op zijn hoofd een schitterenden helm met een paardeharen pluim. Het gebruijnde gezicht van den statigen krijgsman verried, dat hij in onderscheidene landen en onder verschillend klimaat aan de brandende zonnestrallen blootgesteld was geweest; wanneer hij nu en dan zijn helm even oplichtte, ten einde zich wat te verkoelen, ontdekte men de heldere kleur van zijn huid op zijn hoog voorhoofd. Zijne korte lokken vertoonden reeds menigen zilveren draad, maar de adelaarsblik van den vijfveertigjarigen man was nochtans onverzwakt gebleven en zijne gespierde ledematen, alsmede zijne trotsche, moedige houding teekenden, dat hij nog in het bezit van zijne volle mannelijke kracht verkeerde.

De jongste ruiter was in menig opzicht het tegenbeeld van den oudsten, niet enkel door zijne slanke, sierlijke gestalte, zijne prachtige, donkere oogen en zijne lange golvende lokken, maar ook wat zijn kleeding betrof. Hij droeg een sneeuw-witte toga met een schitterenden, scharlakenrooden zoom en daarover een aan den hals met een haak vastgemaakten mantel. Inplaats van een helm droeg hij een zachten vilten hoed, veel gelijkende op het hoofddeksel, dat nu nog in zwang is bij het Italiaansche landvolk, en aan zijne voeten rijgschoenen of sandalen. Inplaats van een zwaard hing aan zijne zijde een metalen koker voor zijn rieten pen en papyrusrol. De in jeugdige, bloeiende schoonheid stralende jongeling telde oogenschijnlijk niet meer dan twintig jaren. Hij was een Griek, Isidorus genaamd en secretaris van zijn begeleider Flaccus Sertorius, een hoofdman van het twaalfde legioen, en met zijn heer op de terugreis van Albano, werwaarts hij door zijne regeering gezonden was voor staatszaken.

»Het nieuwe keizerlijke edict,» begon Sertorius, terwijl hij zich vriendelijk tot zijn secretaris wendde, »zal ons beiden waarschijnlijk binnenkort volop werk te doen geven.»

»Gij schijnt geheel te vergeten, hooge heer,» antwoordde Isidorus, het hoofd buigende. »dat uw onderdanige secretaris niet evenals gij in het bezit van de middelen is om de staatswetenschappen te leeren.»

»O, gij Grieken leert alles,» antwoordde de Romein met een spotachtigen lach. »Daarvoor staat gij bekend!»

»Wij trachten, onzen meesters nuttig te zijn,» antwoordde de jongeling beleefd. »Leergierigheid schijnen wij wel van onze vaderen geërfd te hebben; van de vroegste tijden af was toch de voorliefde van mijn Atheensche voorvaderen om iets nieuws te hooren en te leeren, spreekwoordelijk.»

»Juist: nieuwe zeden en gebruiken, nieuwe godsdiensten,» bevestigde de Romein. »En verdraagt uw eigen naam niet, dat gij een aanhanger zijt van den nieuwopgekomen dienst van Isis?»

»Ditmaal is uw oordeel niet volkomen juist,» antwoordde de jongeling. »Mijn vader Appollodorus was een priester te Phebus en noemde mij evenals zichzelf naar den zonnegod, in wiens dienst hij stond. Maar daar ik aan het keizerlijk hof de vereering van Isis in hoog aanzien vond, heb ik naam en kleur veranderd en mij aan de zijde der overheerschende partij geschaard. Wie in Rome is, moet Romein zijn.»

»Ja, evenals die verdorven Romeinen, welke de oude goden verlaten, onder welke het rijk groot en deugdzaam en sterk was,» antwoordde de krijgsmannet met een heftige beweging der hand. »Hoe meer goden er zijn, des te slechter wordt de wereld. Maar dit nieuwe edict zal weinig onslag maken.»

»Gij bedoelt met de christenen?» vroeg de scherpzinnige Griek. »Een heillooze sekte voorwaar, die verdient te vuur en te zwaard van den aardbodem verdelgd te worden.»

»Ik weet weinig van hen,» zei Sertorius, »behalve dit dat hun getal sedert eenigen tijd zeer is toegenomen. Zelfs onder het leger en in het paleis zijn er eenigen, die de schandelijke leer van den christengod zijn toegedaan.»

»Er wordt gemompeld, dat zelfs de keizerinnen Prisca en Valeria door deze verderfelijke pestilentie zijn aangetast,» voegde de jongeling er aan toe. »Dit is tenminste zeker, dat beiden niet evenals vroeger aan de openbare offerfeesten deelnemen. Overigens vindt de booze sekte hare aanhangers grootendeels onder de slaven en het gemeene gepeupel van Rome.»

»Ik zou wel eens willen weten wat zij aan-

baden,» zeide de hoofdman. »Zij schijnen noch tempels noch altaren noch offers te hebben.»

»Zij hebben afschuwelijke gewoonten en gebruiken,» beweerde de Griek, zich in stilte verheugende, dat hij de nieuwsgierigheid van zijn meester door de mededeeling van de algemeen verspreide lasteringen tegen de christenen, zou kunnen bevredigen. »Zooals verteld wordt, bidden zij een uit lagen stand geboren mensch aan, die wegens een oproer gekruisigd werd. Een onzer schrijvers, de geleerde Lucianus, beweert, dat hunne leer door een kleinen jood met een krommen neus, Paulus genaamd, naar Rome overgebracht is, dien de goddelijke Nero bij de Ostia-poort heeft laten onthoofden. Zij hebben vele eigenaardige gebruiken. Vooral hunne begrafenisplechtigheden zijn zeer verschillend van die der Grieken en Romeinen. Inplaats van hunne lijken op den houtstapel te verbranden, begraven zij hunne dooden onder vele geheimzinnige plechtigheden in onderaardsche gewelven of kamers. Zij zijn besliste godloochenaars en weigeren niet alleen de goden te aanbidden, maar zijn evenmin te bewegen ook maar een korreltje wierook of een bloemkrans op hun altaar te leggen, of het beeld van een god in hunne woningen te hebben. Het moet een slecht, gevaarlijk volk zijn, waarvan gezegd wordt, dat het in zijne geheime onderaardsche vergaderingen gruwelijke zwelgpertijen houdt, waarbij men het vleesch eet van een kind, dat tot dat doel geslacht is. *)

»Zie,» ging de spraakzame berichtgever voort, terwijl hij op een lage, door boomen bijna geheel verborgen tuindeur in de nabijheid wees, »daar is de ingang tot een van hunne verborgen crypten, (grotten) waar zij, omringd door het gebeente hunner dooden, zich vereenigen tot hunne gruwzame feesten. Een slecht, laf, ellendig volk, dat niet waard is te leven.»

»Allemaal zijn het geen lafaards, dat kan ik

*) Al deze gruweldaden en nog ergere zijn den eersten christenen door de heidensche schrijvers ten laste gelegd geworden. De viering van het heilig Avondmaal in de nachtelijke vergaderingen gaf aanleiding tot de vreeselijke lasteringen betreffende hunne zwelgerijen.

gestuigen," antwoordde Sertorius. »In mijn eigen compagnie had ik een soldaat — hij heette Lannus — die, zooals zijne kameraden zeiden, een christen was. Hij was de dapperste en beste man in het legioen. Ik heb aan hem de redding van mijn leven te danken. Toen eens in Libië, terwijl ik mijn paard uit een rivier liet drinken, een kolossale leeuw uit een bosch op mij lossprong, wierp Lannus zich tusschen mij en het gevaarlijke roofdier. Ofschoon in de klauwen van den leeuw, deed de dappere jongen geen kreet van smart hooren. Laat hij gelooven wat hij wil, dat is mijn zaak niet. Ik heb een afkeer van het bloedig handwerk, om evenals bloedhonden eerlijke lieden te vervolgen, omdat zij hunne eigene goden aanbidden. Maar het keizerlijk edict: »De christelijke godsdienst moet overal uitgeroeid worden", is om zoo te zeggen als met de punt van een dolk geschreven."

»En met volle recht," zei de Griek. »Zij zijn gevaarlijke oproermakers, vijanden van Cesar en Rome."

»Een romeinsch krijgsmansman heeft niet nodig door een hongerigen Griekeling! (een spotnaam om de vreemdelingen aan te duiden, welke zich in den dienst van aanzienlijke Romeinen zochten in te dringen en hun vertrouwen trachten te winnen) over zijne plichten jegens het vaderland onderwezen te worden," antwoordde de trotsche Romein op hoogmoedigen toon.

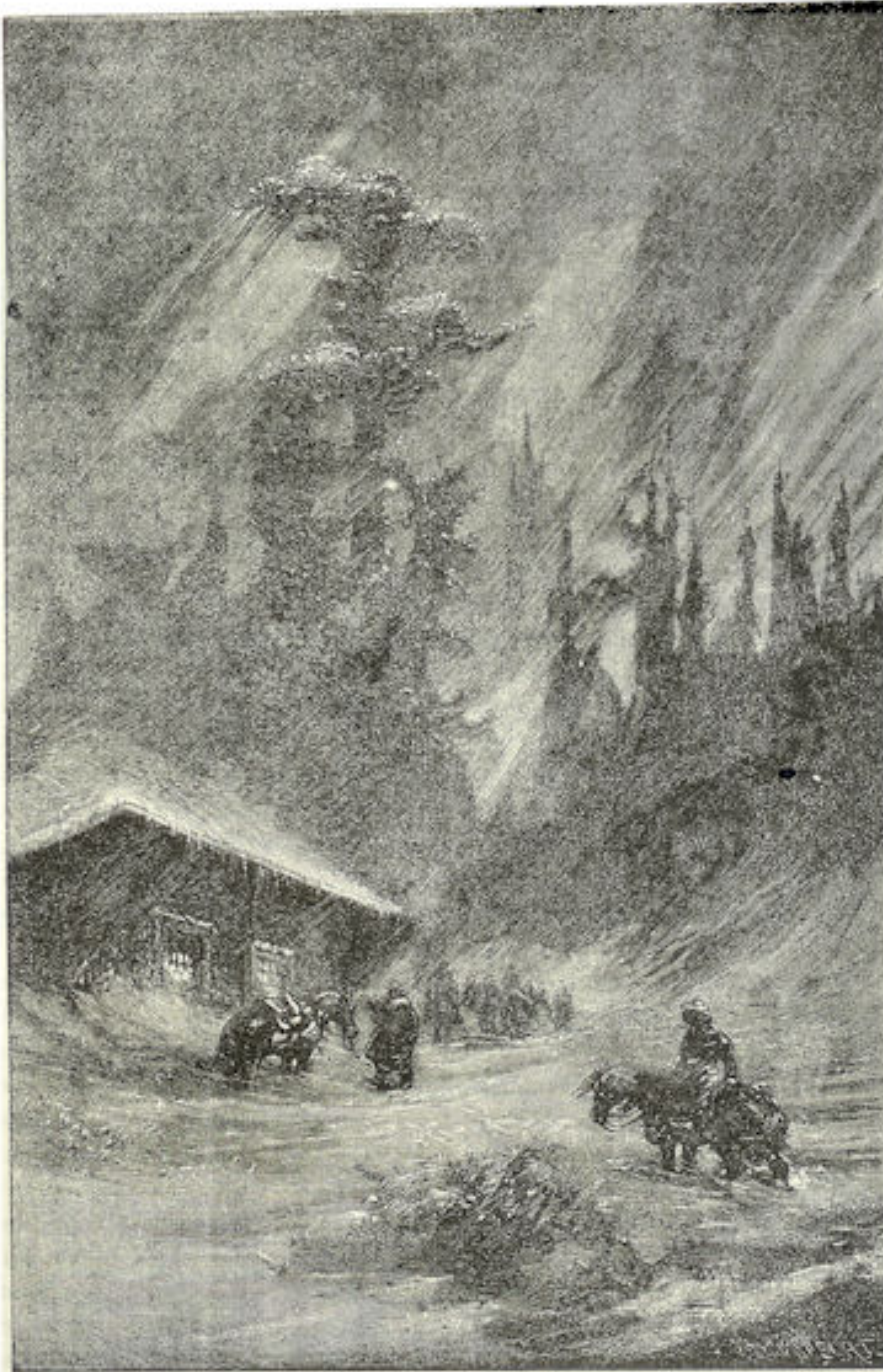
»Voorzeker niet, edele heer, gij hebt altijd gelijk," antwoordde de ontstelde Griek, oogen-schijnlijk wel onderdanig, maar een opmerkzamen beschouwer zou voorzeker niet de wraakzuchtige blik ontgaan zijn, dien hij op zijn eergierigen meester wierp.

Na dit zoo onverkwikkelijk eindigend gesprek reden beiden zwijgend verder. Tegen den middag werd het verkeer op den Appischen militairen weg (in het Latijn Via Appia) drukker. Deze »koningin der wegen", 313 voor Christus door den romeinschen censor Appius Claudius Cæus aangelegd, liep over een lengte van driehonderd mijlen rechttoe rechtaan, bergop, bergaf, van Rome zuidwaarts naar Capua en Brindisi (Brun-

dusium). Ofschoon reeds toentertijd zeshonderd jaren oud, was de voor het grootste deel uit nauwkeurig in elkander gevoegde lavasteenen gebouwde weg nog even sterk als hij van het begin geweest was, ja, ondanks de verwoestingen, welke in den loop der eeuwen Gothen en Vandalen, tijd, oorlog en overstromingen aangericht hebben, laat zich nog uit de aanzienlijke overblijfsels derzelve de voortreffelijke bouwkunst en de duurzaamheid der breede bazaltplaten kennen. De appische weg liep door de Campagna di Roma, in den bloeitijd van het romeinsche rijk als één groote, vruchtbare tuin met talrijke villa's en landgoederen, een paradijs gelijk, thans een woeste, onbewoonde, ongezonde streek. Ook de vele kostbare grafmonumenten van Rome's aanzienlijkste pretors, proconsuls en senators, welke vroeger de Campagna sierden, zijn nu bijna allen van lieverlede ruïnen geworden en liggen daar als zoovele angespoelde wrakken op de groote vlakte. Eén monument is echter niet door den tand des tijds vernield, dat is de reusachtige, door meer dan honderd bogen ondersteunde waterleiding, die, ofschoon reeds 146 jaren v. C. gebouwd, tot op den huidigen dag, dus reeds sedert ongeveer tweeduizend jaren, Rome met het zuiverste, kostbaarste water van het verwijderde Albaansche gebergte ruimschoots voorziet, dus met hetzelfde water, waaraan Horatius en Cicero zich verkwikt hebben.

Hoe dichters onze reizigers bij de poorten der stad kwamen, des te moeilijker werd het, zich een weg te banen door het dichte gedrang. Het was een bont gewemel zoowel van kostbare equipages van allerlei soort en van draagstoelen, waarin zich voornamen Romeinen naar hunne villa's buiten de stadsmuren lieten dragen om daar de koelte te genieten, als van landlieden, wier ezels beladen waren met vruchten en groenten, ja zelfs met sneeuw van den verwijderden Soracte, die evenals zulks nog heden ten dage in Italië plaats vindt, door stroommatten tegen de hitte beschermd wordt.

Eindelijk hadden de ruiters de stad bereikt en draafden door een moderne voorstad naar het op den 160 voet hoogen palatijnschen heuvel ge-

legen keizerlijk paleis. Dit gebouw, in dien tijd als residentie van de beheerschers der wereld, het tooneel van onbeschrijfelijke pracht en heerlijkheid, is nu nog slechts een massa van pijn-

hoopen, die door honderden reizigers met weemoed en ernst beschouwd worden. In de feestzalen en kamers eener lange rij van keizers, van welke nu menige kunstenaar, die deze plaats bezoekt,

zich een schets teekent, misschien wel die van een verweerde frescoschildering of een zuilengang, die op het punt staat ineen te storten, heerschte toen eene grootsche bedrijvigheid, een bont leven en gewoel. Marmeren zuilengangen strekten zich onafzienbaar uit over verscheidene akkers land, klaterende springfontein en verspreidden een aangename koelte; oranjeboomen en magnolia's bloeiden op de open pleinen en vervulden de lucht met hunne welriekende geuren.

De ruiters stegen op het buitenste plein van hunne paarden, die zij aan een stalknecht overgaven, en begaven zich toen beiden in een marmeren bad, om de sporen hunner reis uit te wisschen, eer zij voor den keizer verschenen. Nadat zij hun toilet gemaakt hadden, betraden zij het binnenplein. De schildwacht in zijn schitterende uniform, die bij het portaal van het paleis stond, liet op eerbiedige wijze den bekenden keizerlijken officier passeeren, maar maakte een beweging, alsof hij den jongen Griek den toegang wilde beletten. Sertorius, dit bemerkende, sprak, den soldaat een teeken gevende om den Griek te laten voorbijgaan: »Als *regel* volkomen juist, Max, maar dezen keer is het mis. Hij vergezelt mij voor staatszaken naar den keizer.»

Twee ictoren in witte tunica's met een scharlakenrooden zoom, elk een bundel roeden dragende, waaruit een zilveren bijl te voorschijn kwam, geleidden den hoofdman in de keizerlijke audiëntie-zaal, terwijl de secretaris in een woonvertrek wachten moest. Nadat de ictoren een zwaar, met goud gestikt gordijn op zij geschoven hadden, stond Sertorius voor den »heer der wereld," den man, wien goddelijke eer bewezen werd, die het leven van millicenen in zijne hand had, ja wiens despotieke wil, zonder enig onderzoek of eenigen wettelijken vorm, door *een* woord van zijn mond ook den machtigste kon doen vallen of ten doode overleveren.

Wij willen een oogenblik den man nader beschouwen, die toen den keizerstroon te Rome innam, die zich voor een god op aarde hield, dezen Cajus Aurelius Valerius Diocletianus, wiens naam duizendvoudig met afschuw en vervloeking

genoemd is geworden. Uit ouders van geringe afkomst, als slaaf, of zooals sommigen meenen, als zoon van een vrijgelatene in Dalmatië geboren, had hij in den krijgsveld dien weten op te klimmen, en was in het jaar 234 te Chalcedon door het leger tot romeinsch keizer uitgeroepen geworden. Later werd Galerius zijn medebestuurder en schoon-zoon.

Daar zit Diocletianus op zijn elpenbeenen, met een purperen kussen bedekten troon; naast hem staat een tafel met een kostbaar mozaïek blad; zijn gedrongen, sterke gestalte is gekleed in een ruim geplooide, met rood afgezette toga. Zijne grove trekken verraden weliswaar genoeg zijn lage afkomst en nog meer zijn gemeen karakter, maar de veeljarige uitoefening van zijn despotieken wil heeft op zijn wezen het stempel van hoogmoed en heerschzucht gedrukt. Hij is nu in zijn achtenvijftigste levensjaar, maar ziet er veel ouder uit. Hij is juist bezig een secretaris iets te dicteeren, toen de beide ictoren met gebogen hoofd en de handen voor de oogen, zooals men pleegt te doen om zich voor den glans der middagzon te beschutten, de zaal binnentraden.

»Wanneer het uwe goddelijke majesteit behaagt," spreekt een der bedienden, »de hoofdman, dien gij ter audiëntie ontboden hebt, wacht op uw keizerlijk bevel.»

»Alleronderdanigst tot dienst van mijn keizerlijken gebied," zeide Sertorius met een diepe buiging van zijn ongedekt hoofd. Helm en zwaard had hij in de voorkamer moeten achterlaten.

»Flaccus Sertorius, ik heb gehoord, dat gij een bekwaam, dapper soldaat zijt, en daarbij even bedreven in staatszaken als in de krijgskunst. Zulke mannen heb ik juist noodig om mijne plannen hier in Rome uit te voeren, ving de keizer aan, en op den aanwezigen secretaris wijzende, ging hij voort: »Vitalius, mijn schrijver, stel een decreet op, dat tot aan de uiterste grenzen van het rijk verbreed moet worden. Het is gericht tegen het verpestende atheïsme van de vervloekte christensecte, die als kikvorschengebroom door het gansche rijk vermeerderd. Het steeds toenemend afschuwelijk bijgeloof moet overal uitge-

roeid en de vereering der goden bevorderd worden. Zelfs hier in Rome wordt men door deze sekte achtervolgd, ja men wil, dat zij zelfs den brand in mijn paleis aangestoken heeft. Nu, reinig deze stad als met een bezem des toorns. Spaar ouden noch jongen, hoog- noch laaggeplaatsten. Zuiver ook dit mijn paleis, en pas op, dat gij niet door misgrepen uw eigen leven verbeurt. Dit zegel zal uwe volmacht bekrachtigen."

Dit gezegd hebbende, geraakte de onnensch in zulk een woede, dat de blauwroode aderen op zijn voorhoofd zwollen; bevend van toorn wierp hij den secretaris zijn zegelring toe, om daarmede op de geschreven volmacht het keizerlijk zegel te drukken.

"Mijn keizerlijke gebied moge mij nog eene opmerking veroorloven," sprak de hoofdman, diep buigende. "Ik ben een ruwe krijgsman en versta de kunst niet om voor mijn keizer te spreken, maar ik heb in Iberië, in Gallië, in Dacië, in Pannonië en Libië op het slagveld voor u gestreden en ben bereid, op uw wenk overal tegen uwe vijanden te velde te trekken. Maar van het strafgericht over deze stad zou ik gaarne ontheven zijn. Enkel bij geruchten, die men in den regel weinig geloof kan schenken, weet ik iets van deze sekte; bovendien zijn mij eenigen van hen bekend, die zich als dappere krijgslieden in den dienst van uw keizerlijk leger gedragen hebben. Velen zijn bovendien zwakke grijsaards of onschul-

dige vrouwen en kinderen. Ik bid u daarom mij liever op het slagveld tegen de barbaarsche Daciërs te zenden dan tegen dezen."

"Ik heb wel geweten, dat gij een dapper man zijt!" riep de keizer, donkerrood van toorn. "maar juist zulke heb ik noodig. Doe uw plicht en zorg er voor, dat deze misdadigers hun verdiende loon ontvangen. Is het niet genoeg, dat zij algemeen gehaat zijn, deze opruiers, deze vijanden der goden en van den staat?"

"Ik ben ook een aanbidder der goden," antwoordde de onverschrokken krijgsman, "en zal niet in gebreke blijven, mijn keizerlijken meester, den staat en den hooger en machten de schuldige trouw te bewijzen."

Na deze verzekering werd hij ontslagen en schreed achterwaarts, met het gezicht naar den keizer gekeerd, de audiëntiezaal uit. De in het voorvertrek wachtende jonge Griek, wien het verstoorde gezicht en de afgetrokkenheid van zijn meester opviel, maakte de juiste gevolgtrekking, dat aan deze een onaangename taak was opgedragen. Maar hoe het gevoel van den man, den soldaat, ook tegen de hem opgedragen taak in verzet kwam, als romeinsch krijgsman aan onvoorwaardelijke gehoorzaamheid gewoon, had hij bijna werktuigelijk het hem zoo tegenstaande ambt aangenomen. Terwijl hij mismoedig den weg naar zijne woning inslaat, wenden wij ons naar een ander deel van het keizerlijk paleis. *(Wordt vervolgd).*

DE SNEEUW.

(Bij de plaat op bladz. 9 en 13).

Van welk een weldadigen invloed is de sneeuw, op het aardrijk. Zacht dalen de vlokken neer en spreiden een dik kleed over de aarde, waar de koude en vorst niet doorheen dringen, zoodat de planten daaronder wel beschut en bewaard blijven, om bij den glans der eerste vriendelijke lentezon

weder krachtig het hoofd op te beuren. Heeft het u nooit getroffen, dat die fijne, teere plantjes niet in het minst beschadigd worden door de groote massa sneeuw, die hen bedekt? Ja, zegt ge, maar die witte vlokken vallen ook zacht als dons neder en drukken niet zwaar. Dat is ook

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

II.

Keizerin en Slavin.

Er behoort geen geringe mate van verbeeldingskracht toe zich van de ruïnen op den palatijn-schen heuvel te verplaatsen in de vroegere prachtige gebouwen en tuinen, in het uitgestrekte paleis met zijne onbeschrijflijke heerlijkheden met zijne grootsche kunstschaten, zijne talrijke groote en kleine vertrekken. maar daar een poging in geen geval schaden kan, willen wij die gerust wagen. Wij treden dan in den geest de privaatvertrekken van de eerste dames der keizerlijke familie binnen, en wel allereerst een ruime kamer met een overheerlijk schoonen marmeren mozaïekvloer. Ook de wanden zijn, waar de frescoschilderingen stukadoorwerk niet noodzakelijk maakten, van marmer. (Onderscheidene merkwaardige fresco's zouden wij overigens na verloop van zoovele eeuwen nu nog, niet in de verbeelding, maar in de werkelijkheid kunnen zien, bijv. in de eetzaal glazen vazen met bekoorlijke vruchten, zoo goed onderhouden, alsof zij eerst voor eenige maanden geschilderd waren geworden). Een kleine fontein verspreidt een aangename koelte. Door de met slingerplanten en zeldzame buitenlandsche gewassen omranke vensters genieten wij een heerlijk uitzicht op een tuin, waarin tusschen donkergroene cypresen en steeneiken de sneeuw witte standbeelden des te meer schitteren. Wij zien in deze kamer onderscheidene busten en beelden der keizerlijke familie,

maar zoeken vergeefs naar beelden van goden of tafreelen uit de godenleer, die niet alleen toentertijd tempels, altaren en paleizen versierden, maar ook nog in onzen tijd in groot aantal als de uitgezochte kunstproducten der oude Grieken en Romeinen de beroemdste museums van Europa versieren en met recht algemeene bewondering verdienen. Maar zooals gezegd is, in dit vrouwenvertrek zoeken wij vergeefs een beeld; hier en daar getuigt veeleer een ledige nis, dat er vroeger daar wel een gestaan heeft en nu juist niet toevallig verdwenen is. De zachte zetels, de met elpenbeen ingelegde tafels van kostbaar hout, de kunstig bewerkte bronzen en zilveren kandelaars en lampen, evenals de menigvuldige sieraden doen ons evenwel geen oogenblik vergeten, waar wij ons bevinden.

Omringd door al deze weelde, zat eens op een elpenbeenen stoel eene dame in den bloei harer jeugd, met koninklijke waardigheid en van wonderbare schoonheid. Zij droeg een toga van het fijnste witte linnen met een purperrooden rand, die in breede plooiën tot op de met sandalen bekleede voeten ahang. Daarover was met eenigen zwier een safraankleurige sluier van het fijnste weefsel geslagen. Zij hield een zilveren spiegel in de hand, waarin zij van tijd tot tijd vluchtige blikken wierp, terwijl een schoone slavin met donkere oogen, welke kort te voren met veel zorg het lange, krullende haar harer meesteres geborsteld en gevlochten had, nog eenige kleine veranderingen in den haartooi aanbracht.

VERZOEND.

(ZIE DE PLAAT).

De vrede is weér geteekend,
De harmonie hersteld,
De schuld wordt niet gerekend,
Alleen 't berouw geteld.

Eén kus wordt slechts gegeven,
Een, die van liefde spreekt,
Waardoor vaak in het leven
Het hardste harte breekt.

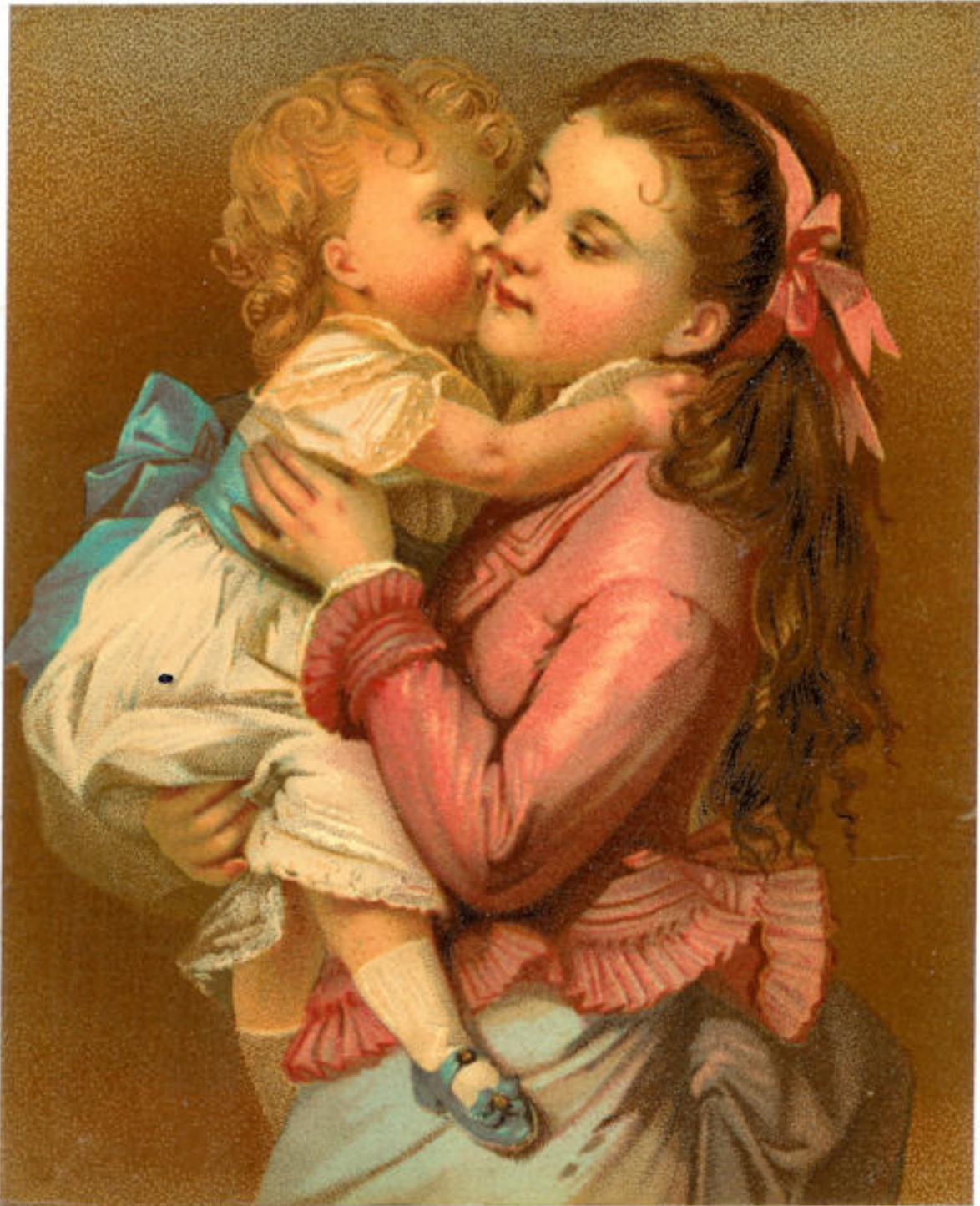
Het kwade wordt vergeten,
Men denkt er zelfs niet aan;
Want waar dit wordt verweten,
Is 't met 't berouw gedaan.

Slechts liefde leert vergeven
Niet eens, maar honderdvond,
Het kwaad, door ons bedreven,
Indien 't ons slechts berouwt.

De liefde leert verdragen,
Verdragen met geduld,
En zal niet angstig vragen:
Aan wien de meeste schuld?

Wees daarom tot vergeven
Ten allen tijd bereid,
't Geeft waarde aan uw leven
Voor tijd en eeuwigheid.

T. K.

VERZOEND.

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

I.

Een romeinsche veldheer voor Keizer Diocletianus.

Op een helderen lentemorgen, het was omstreeks midden Maart van het jaar 303 na Christus, toen balsemieke geuren reeds de lucht vervulden, reden twee heeren langs den beroemden Appiusweg naar de wereldstad Rome. Het uiterlijk voorkomen van beiden was wel geschikt om de opmerksaamheid der voorbijgangers te trekken. De oudste, een groote, krachtige man, wiens edel ros sierlijk opgetuigd was, droeg de wapenrusting van een romeinschen hoofdman: een bronzen harnas en rijglaarzen, die ter helft van het been reikten. Op zijn rug droeg hij een rond schild, aan zijne zijde een kort, recht zwaard, op zijn hoofd een schitterenden helm met een paardeharen pluim. Het gebruiende gezicht van den statigen krijgsman verried, dat hij in onderscheidene landen en onder verschillend klimaat aan de brandende zonnestralen blootgesteld was geweest; wanneer hij nu en dan zijn helm even oplichtte, ten einde zich wat te verkoelen, ontdekte men de heldere kleur van zijn huid op zijn hoog voorhoofd. Zijne korte lokken vertoonden reeds menigen zilveren draad, maar de adelaarsblik van den vijftienveertigjarigen man was nochtans onverzwakt gebleven en zijne gespierde ledematen, alsmede zijne trotsche, moedige houding teekenden, dat hij nog in het bezit van zijne volle mannelijke kracht verkeerde.

De jongste ruiter was in menig opzicht het tegenbeeld van den oudsten, niet enkel door zijne slanke, sierlijke gestalte, zijne prachtige, donkere oogen en zijne lange golvende lokken, maar ook wat zijn kleeding betrof. Hij droeg een sneeuw-witte toga met een schitterenden, scharlakenrooden zoom en daarover een aan den hals met een haak vastgemaakten mantel. Inplaats van een helm droeg hij een zachten vilten hoed, veel gelijkende op het hoofddeksel, dat nu nog in zwang is bij het Italiaansche landvolk, en aan zijne voeten rijgschoenen of sandalen. Inplaats van een zwaard hing aan zijne zijde een metalen koker voor zijn rieten pen en papyrusrol. De in jeugdige, bloeiende schoonheid stralende jongeling telde oogenschijnlijk niet meer dan twintig jaren. Hij was een Griek, Isidorus genaamd en secretaris van zijn begeleider Flaccus Sertorius, een hoofdman van het twaalfde legioen, en met zijn heer op de terugreis van Albano, werwaarts hij door zijne regeering gezonden was voor staatszaken.

»Het nieuwe keizerlijke edict,» begon Sertorius, terwijl hij zich vriendelijk tot zijn secretaris wendde, »zal ons beiden waarschijnlijk binnenkort volop werk te doen geven.»

»Gij schijnt geheel te vergeten, hooge heer,» antwoordde Isidorus, het hoofd buigende. »dat uw onderdanige secretaris niet evenals gij in het bezit van de middelen is om de staatswetenschappen te leeren.»

»O, gij Grieken leert alles,» antwoordde de Romein met een spotachtigen lach. »Daarvoor staat gij bekend!«

»Wij trachten, onzen meesters nuttig te zijn,» antwoordde de jongeling beleefd. »Leergierigheid schijnen wij wel van onze vaderen geërfd te hebben; van de vroegste tijden af was toch de voorliefde van mijn Atheensche voorvaderen om iets nieuws te hooren en te leeren, spreekwoordelijk.»

»Juist: nieuwe zeden en gebruiken, nieuwe godsdiensten,» bevestigde de Romein. »En verdraagt uw eigen naam niet, dat gij een aanhanger zijt van den nieuwopgekomen dienst van Isis?»

»Ditmaal is uw oordeel niet volkomen juist,» antwoordde de jongeling. »Mijn vader Appollodorus was een priester te Phebus en noemde mij evenals zichzelf naar den zonnegod, in wiens dienst hij stond. Maar daar ik aan het keizerlijk hof de vereering van Isis in hoog aanzien vond, heb ik naam en kleur veranderd en mij aan de zijde der overheerschende partij geschaard. Wie in Rome is, moet Romein zijn.»

»Ja, evenals die verdorven Romeinen, welke de oude goden verlaten, onder welke het rijk groot en deugdzaam en sterk was,» antwoordde de krijgsmans met een heftige beweging der hand. »Hoe meer goden er zijn, des te slechter wordt de wereld. Maar dit nieuwe edict zal weinig onslag maken.»

»Gij bedoelt met de christenen?» vroeg de scherpzinnige Griek. »Een heillooze sekte voorwaar, die verdient te vuur en te zwaard van den aardbodem verdelgd te worden.»

»Ik weet weinig van hen,» zei Sertorius, »behalve dit dat hun getal sedert eenigen tijd zeer is toegenomen. Zelfs onder het leger en in het paleis zijn er eenigen, die de schandelijke leer van den christengod zijn toegedaan.»

»Er wordt gemompeld, dat zelfs de keizerinnen Prisca en Valeria door deze verderfelijke pestilentie zijn aangetast,» voegde de jongeling er aan toe. »Dit is tenminste zeker, dat beiden niet evenals vroeger aan de openbare offerfeesten deelnemen. Overigens vindt de booze sekte hare aanhangers grootendeels onder de slaven en het gemeene gepeupel van Rome.»

»Ik zou wel eens willen weten wat zij aan-

baden,» zeide de hoofdman. »Zij schijnen noch tempels noch altaren noch offers te hebben.»

»Zij hebben afschuwelijke gewoonten en gebruiken,» beweerde de Griek, zich in stilte verheugende, dat hij de nieuwsgierigheid van zijn meester door de mededeeling van de algemeen verspreide lasteringen tegen de christenen, zou kunnen bevredigen. »Zooals verteld wordt, bidden zij een uit lagen stand geboren mensch aan, die wegens een oproer gekruisigd werd. Een onzer schrijvers, de geleerde Lucianus, beweert, dat hunne leer door een kleinen jood met een krommen neus, Paulus genaamd, naar Rome overgebracht is, dien de goddelijke Nero bij de Ostia-poort heeft laten onthoofden. Zij hebben vele eigenaardige gebruiken. Vooral hunne begrafenisplechtigheden zijn zeer verschillend van die der Grieken en Romeinen. Inplaats van hunne lijken op den houtstapel te verbranden, begraven zij hunne dooden onder vele geheimzinnige plechtigheden in onderaardsche gewelven of kamers. Zij zijn besliste godloochenaars en weigeren niet alleen de goden te aanbidden, maar zijn evenmin te bewegen ook maar een korreltje wierook of een bloemkrans op hun altaar te leggen, of het beeld van een god in hunne woningen te hebben. Het moet een slecht, gevaarlijk volk zijn, waarvan gezegd wordt, dat het in zijne geheime onderaardsche vergaderingen gruwelijke zwelgpactijen houdt, waarbij men het vleesch eet van een kind, dat tot dat doel geslacht is. *)

»Zie,» ging de spraakzame berichtgever voort, terwijl hij op een lage, door boomen bijna geheel verborgen tuindeur in de nabijheid wees, »daar is de ingang tot een van hunne verborgen crypten, (grotten) waar zij, omringd door het gebeente hunner dooden, zich vereenigen tot hunne gruwzame feesten. Een slecht, laf, ellendig volk, dat niet waard is te leven.»

»Allemaal zijn het geen lafaards, dat kan ik

*) Al deze gruweldaden en nog ergere zijn den eersten christenen door de heidensche schrijvers ten laste gelegd geworden. De viering van het heilig Avondmaal in de nachtelijke vergaderingen gaf aanleiding tot de vreeselijke lasteringen betreffende hunne zwelgerijen.

gestuigen," antwoordde Sertorius. »In mijn eigen compagnie had ik een soldaat — hij heette Lannus — die, zooals zijne kameraden zeiden, een christen was. Hij was de dapperste en beste man in het legioen. Ik heb aan hem de redding van mijn leven te danken. Toen eens in Libië, terwijl ik mijn paard uit een rivier liet drinken, een kolossale leeuw uit een bosch op mij lossprong, wierp Lannus zich tusschen mij en het gevaarlijke roofdier. Ofschoon in de klauwen van den leeuw, deed de dappere jongen geen kreet van smart hooren. Laat hij gelooven wat hij wil, dat is mijn zaak niet. Ik heb een afkeer van het bloedig handwerk, om evenals bloedhonden eerlijke lieden te vervolgen, omdat zij hunne eigene goden aanbidden. Maar het keizerlijk edict: »De christelijke godsdienst moet overal uitgeroeid worden", is om zoo te zeggen als met de punt van een dolk geschreven."

»En met volle recht," zei de Griek. »Zij zijn gevaarlijke oproermakers, vijanden van Cesar en Rome."

»Een romeinsch krijgsmann heeft niet nodig door een hongerigen Griekeling! (een spotnaam om de vreemdelingen aan te duiden, welke zich in den dienst van aanzienlijke Romeinen zochten in te dringen en hun vertrouwen trachten te winnen) over zijne plichten jegens het vaderland onderwezen te worden," antwoordde de trotsche Romein op hoogmoedigen toon.

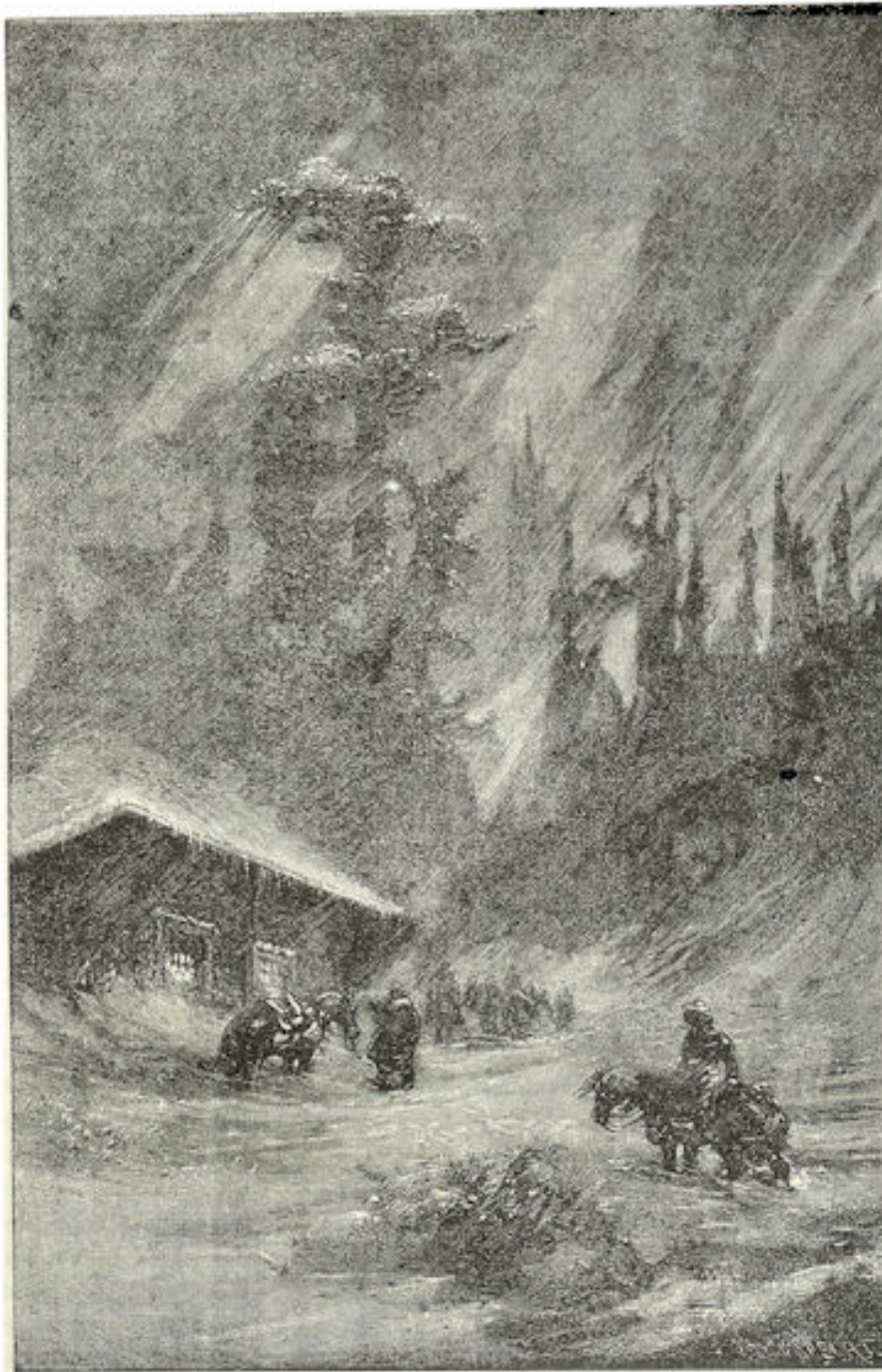
»Voorzeker niet, edele heer, gij hebt altijd gelijk," antwoordde de ontstelde Griek, oogen-schijnlijk wel onderdanig, maar een opmerkzamen beschouwer zou voorzeker niet de wraakzuchtige blik ontgaan zijn, dien hij op zijn eergierigen meester wierp.

Na dit zoo onverkwikkelijk eindigend gesprek reden beiden zwijgend verder. Tegen den middag werd het verkeer op den Appischen militairen weg (in het Latijn Via Appia) drukker. Deze »koningin der wegen", 313 voor Christus door den romeinschen censor Appius Claudius Cæus aangelegd, liep over een lengte van driehonderd mijlen rechttoe rechtaan, bergop, bergaf, van Rome zuidwaarts naar Capua en Brindisi (Brun-

dusium). Ofschoon reeds toentertijd zeshonderd jaren oud, was de voor het grootste deel uit nauwkeurig in elkander gevoegde lavasteenen gebouwde weg nog even sterk als hij van het begin geweest was, ja, ondanks de verwoestingen, welke in den loop der eeuwen Gothen en Vandalen, tijd, oorlog en overstromingen aangericht hebben, laat zich nog uit de aanzienlijke overblijfsels derzelve de voortreffelijke bouwkunst en de duurzaamheid der breede bazaltplaten kennen. De appische weg liep door de Campagna di Roma, in den bloeitijd van het romeinsche rijk als één groote, vruchtbare tuin met talrijke villa's en landgoederen, een paradijs gelijk, thans een woeste, onbewoonde, ongezonde streek. Ook de vele kostbare grafmonumenten van Rome's aanzienlijkste pretors, proconsuls en senators, welke vroeger de Campagna sierden, zijn nu bijna allen van lieverlede ruïnen geworden en liggen daar als zoovele angespoelde wrakken op de groote vlakke. Eén monument is echter niet door den tand des tijds vernield, dat is de reusachtige, door meer dan honderd bogen ondersteunde waterleiding, die, ofschoon reeds 146 jaren v. C. gebouwd, tot op den huidigen dag, dus reeds sedert ongeveer tweeduizend jaren, Rome met het zuiverste, kostbaarste water van het verwijderde Albaansche gebergte ruimschoots voorziet, dus met hetzelfde water, waaraan Horatius en Cicero zich verkwikt hebben.

Hoe dichters onze reizigers bij de poorten der stad kwamen, des te moeilijker werd het, zich een weg te banen door het dichte gedrang. Het was een bont gewemel zoowel van kostbare equipages van allerlei soort en van draagstoelen, waarin zich voornamen Romeinen naar hunne villa's buiten de stadsmuren lieten dragen om daar de koelte te genieten, als van landlieden, wier ezels beladen waren met vruchten en groenten, ja zelfs met sneeuw van den verwijderden Soracte, die evenals zulks nog heden ten dage in Italië plaats vindt, door stroommatten tegen de hitte beschermd wordt.

Eindelijk hadden de ruiters de stad bereikt en draafden door een moderne voorstad naar het op den 160 voet hoogen palatijnschen heuvel ge-

legen keizerlijk paleis. Dit gebouw, in dien tijd als residentie van de beheerschers der wereld, het tooneel van onbeschrijfelijke pracht en heerlijkheid, is nu nog slechts een massa van pijn-

hoopen, die door honderden reizigers met weemoed en ernst beschouwd worden. In de feestzalen en kamers eener lange rij van keizers, van welke nu menige kunstenaar, die deze plaats bezoekt,

zich een schets teekent, misschien wel die van een verweerde frescoschildering of een zuilengang, die op het punt staat ineen te storten, heerschte toen eene grootsche bedrijvigheid, een bont leven en gewoel. Marmeren zuilengangen strekten zich onafzienbaar uit over verscheidene akkers land, klaterende springfonteynen verspreidden een aangename koelte; oranjeboomen en magnolia's bloeiden op de open pleinen en vervulden de lucht met hunne welriekende geuren.

De ruiters stegen op het buitenste plein van hunne paarden, die zij aan een stalknecht overgaven, en begaven zich toen beiden in een marmeren bad, om de sporen hunner reis uit te wisschen, eer zij voor den keizer verschenen. Nadat zij hun toilet gemaakt hadden, betraden zij het binnenplein. De schildwacht in zijn schitterende uniform, die bij het portaal van het paleis stond, liet op eerbiedige wijze den bekenden keizerlijken officier passeeren, maar maakte een beweging, alsof hij den jongen Griek den toegang wilde beletten. Sertorius, dit bemerkende, sprak, den soldaat een teeken gevende om den Griek te laten voorbijgaan: »Als *regel* volkomen juist, Max, maar dezen keer is het mis. Hij vergezelt mij voor staatszaken naar den keizer.»

Twee ictoren in witte tunica's met een scharlakenrooden zoom, elk een bundel roeden dragende, waaruit een zilveren bijl te voorschijn kwam, geleidden den hoofdman in de keizerlijke audiëntie-zaal, terwijl de secretaris in een woonvertrek wachten moest. Nadat de ictoren een zwaar, met goud gestikt gordijn op zij geschoven hadden, stond Sertorius voor den »heer der wereld," den man, wien goddelijke eer bewezen werd, die het leven van millicenen in zijne hand had, ja wiens despotieke wil, zonder enig onderzoek of eenigen wettelijken vorm, door *een* woord van zijn mond ook den machtigste kon doen vallen of ten doode overleveren.

Wij willen een oogenblik den man nader beschouwen, die toen den keizerstroon te Rome innam, die zich voor een god op aarde hield, dezen Cajus Aurelius Valerius Diocletianus, wiens naam duizendvoudig met afschuw en vervloeking

genoemd is geworden. Uit ouders van geringe afkomst, als slaaf, of zooals sommigen meenen, als zoon van een vrijgelatene in Dalmatië geboren, had hij in den krijgsdienst weten op te klimmen, en was in het jaar 234 te Chalcedon door het leger tot romeinsch keizer uitgeroepen geworden. Later werd Galerius zijn medebestuurder en schoon-zoon.

Daar zit Diocletianus op zijn elpenbeenen, met een purperen kussen bedekten troon; naast hem staat een tafel met een kostbaar mozaïek blad; zijn gedrongen, sterke gestalte is gekleed in een ruim geplooide, met rood afgezette toga. Zijne grove trekken verraden weliswaar genoeg zijn lage afkomst en nog meer zijn gemeen karakter, maar de veeljarige uitoefening van zijn despotieken wil heeft op zijn wezen het stempel van hoogmoed en heerschzucht gedrukt. Hij is nu in zijn achtenvijftigste levensjaar, maar ziet er veel ouder uit. Hij is juist bezig een secretaris iets te dicteeren, toen de beide ictoren met gebogen hoofd en de handen voor de oogen, zooals men pleegt te doen om zich voor den glans der middagzon te beschutten, de zaal binnentraden.

»Wanneer het uwe goddelijke majesteit behaagt," spreekt een der bedienden, »de hoofdman, dien gij ter audiëntie ontboden hebt, wacht op uw keizerlijk bevel.»

»Alleronderdanigst tot dienst van mijn keizerlijken gebied," zeide Sertorius met een diepe buiging van zijn ongedekt hoofd. Helm en zwaard had hij in de voorkamer moeten achterlaten.

»Flaccus Sertorius, ik heb gehoord, dat gij een bekwaam, dapper soldaat zijt, en daarbij even bedreven in staatszaken als in de krijgskunst. Zulke mannen heb ik juist noodig om mijne plannen hier in Rome uit te voeren, ving de keizer aan, en op den aanwezigen secretaris wijzende, ging hij voort: »Vitalius, mijn schrijver, stel een decreet op, dat tot aan de uiterste grenzen van het rijk verbreed moet worden. Het is gericht tegen het verpestende atheïsme van de vervloekte christensecte, die als kikvorschengebroad door het gansche rijk vermeerdert. Het steeds toenemend afschuwelijk bijgeloof moet overal uitge-

roeid en de vereering der goden bevorderd worden. Zelfs hier in Rome wordt men door deze sekte achtervolgd, ja men wil, dat zij zelfs den brand in mijn paleis aangestoken heeft. Nu, reinig deze stad als met een bezem des toorns. Spaar ouden noch jongen, hoog- noch laaggeplaatsten. Zuiver ook dit mijn paleis, en pas op, dat gij niet door misgrepen uw eigen leven verbeurt. Dit zegel zal uwe volmacht bekrachtigen."

Dit gezegd hebbende, geraakte de onnensch in zulk een woede, dat de blauwroode aderen op zijn voorhoofd zwollen; bevend van toorn wierp hij den secretaris zijn zegelring toe, om daarmede op de geschreven volmacht het keizerlijk zegel te drukken.

"Mijn keizerlijke gebieders moge mij nog eene opmerking veroorloven," sprak de hoofdman, diep buigende. "Ik ben een ruwe krijgsman en versta de kunst niet om voor mijn keizer te spreken, maar ik heb in Iberië, in Gallië, in Dacië, in Pannonië en Libië op het slagveld voor u gestreden en ben bereid, op uw wenk overal tegen uwe vijanden te velde te trekken. Maar van het strafgericht over deze stad zou ik gaarne ontheven zijn. Enkel bij geruchten, die men in den regel weinig geloof kan schenken, weet ik iets van deze sekte; bovendien zijn mij eenigen van hen bekend, die zich als dappere krijgslieden in den dienst van uw keizerlijk leger gedragen hebben. Velen zijn bovendien zwakke grijsaards of onschul-

dige vrouwen en kinderen. Ik bid u daarom mij liever op het slagveld tegen de barbaarsche Daciërs te zenden dan tegen dezen."

"Ik heb wel geweten, dat gij een dapper man zijt!" riep de keizer, donkerrood van toorn. "maar juist zulke heb ik noodig. Doe uw plicht en zorg er voor, dat deze misdadigers hun verdiende loon ontvangen. Is het niet genoeg, dat zij algemeen gehaat zijn, deze opruiers, deze vijanden der goden en van den staat?"

"Ik ben ook een aanbidder der goden," antwoordde de onverschrokken krijgsman, "en zal niet in gebreke blijven, mijn keizerlijken meester, den staat en den hoogereren machten de schuldige trouw te bewijzen."

Na deze verzekering werd hij ontslagen en schreed achterwaarts, met het gezicht naar den keizer gekeerd, de audiëntiezaal uit. De in het voorvertrek wachtende jonge Griek, wien het verstoorde gezicht en de afgetrokkenheid van zijn meester opviel, maakte de juiste gevolgtrekking, dat aan deze een onaangename taak was opgedragen. Maar hoe het gevoel van den man, den soldaat, ook tegen de hem opgedragen taak in verzet kwam, als romeinsch krijgsman aan onvoorwaardelijke gehoorzaamheid gewoon, had hij bijna werktuigelijk het hem zoo tegenstaande ambt aangenomen. Terwijl hij mismoedig den weg naar zijne woning inslaat, wenden wij ons naar een ander deel van het keizerlijk paleis. *(Wordt vervolgd).*

DE SNEEUW.

(Bij de plaat op bladz. 9 en 13).

Van welk een weldadigen invloed is de sneeuw, op het aardrijk. Zacht dalen de vlokken neer en spreiden een dik kleed over de aarde, waar de koude en vorst niet doorheen dringen, zoodat de planten daaronder wel beschut en bewaard blijven, om bij den glans der eerste vriendelijke lentezon

weder krachtig het hoofd op te beuren. Heeft het u nooit getroffen, dat die fijne, teere plantjes niet in het minst beschadigd worden door de groote massa sneeuw, die hen bedekt? Ja, zegt ge, maar die witte vlokken vallen ook zacht als dons neder en drukken niet zwaar. Dat is ook

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

II.

Keizerin en Slavin.

Er behoort geen geringe mate van verbeeldingskracht toe zich van de ruïnen op den palatijn-schen heuvel te verplaatsen in de vroegere prachtige gebouwen en tuinen, in het uitgestrekte paleis met zijne onbeschrijflijke heerlijkheden met zijne grootsche kunstschaten, zijne talrijke groote en kleine vertrekken. maar daar een poging in geen geval schaden kan, willen wij die gerust wagen. Wij treden dan in den geest de privaatvertrekken van de eerste dames der keizerlijke familie binnen, en wel allereerst een ruime kamer met een overheerlijk schoonen marmeren mozaïekvloer. Ook de wanden zijn, waar de frescoschilderingen stukadoorwerk niet noodzakelijk maakten, van marmer. (Onderscheidene merkwaardige fresco's zouden wij overigens na verloop van zoovele eeuwen nu nog, niet in de verbeelding, maar in de werkelijkheid kunnen zien, bijv. in de eetzaal glazen vazen met bekoorlijke vruchten, zoo goed onderhouden, alsof zij eerst voor eenige maanden geschilderd waren geworden). Een kleine fontein verspreidt een aangename koelte. Door de met slingerplanten en zeldzame buitenlandsche gewassen omranke vensters genieten wij een heerlijk uitzicht op een tuin, waarin tusschen donkergroene cypresen en steeneiken de sneeuw witte standbeelden des te meer schitteren. Wij zien in deze kamer onderscheidene busten en beelden der keizerlijke familie,

maar zoeken vergeefs naar beelden van goden of tafreelen uit de godenleer, die niet alleen toentertijd tempels, altaren en paleizen versierden, maar ook nog in onzen tijd in groot aantal als de uitgezochte kunstproducten der oude Grieken en Romeinen de beroemdste museums van Europa versieren en met recht algemeene bewondering verdienen. Maar zooals gezegd is, in dit vrouwenvertrek zoeken wij vergeefs een beeld; hier en daar getuigt veeleer een ledige nis, dat er vroeger daar wel een gestaan heeft en nu juist niet toevallig verdwenen is. De zachte zetels, de met elpenbeen ingelegde tafels van kostbaar hout, de kunstig bewerkte bronzen en zilveren kandelaars en lampen, evenals de menigvuldige sieraden doen ons evenwel geen oogenblik vergeten, waar wij ons bevinden.

Omringd door al deze weelde, zat eens op een elpenbeenen stoel eene dame in den bloei harer jeugd, met koninklijke waardigheid en van wonderbare schoonheid. Zij droeg een toga van het fijnste witte linnen met een purperrooden rand, die in breede plooiën tot op de met sandalen bekleede voeten afhing. Daarover was met eenigen zwier een safraankleurige sluier van het fijnste weefsel geslagen. Zij hield een zilveren spiegel in de hand, waarin zij van tijd tot tijd vluchtige blikken wierp, terwijl een schoone slavin met donkere oogen, welke kort te voren met veel zorg het lange, krullende haar harer meesteres geborsteld en gevlochten had, nog eenige kleine veranderingen in den haartooi aanbracht.

VERZOEND.

(ZIE DE PLAAT).

De vrede is weér geteekend,
De harmonie hersteld,
De schuld wordt niet gerekend,
Alleen 't berouw geteld.

Eén kus wordt slechts gegeven,
Een, die van liefde spreekt,
Waardoor vaak in het leven
Het hardste harte breekt.

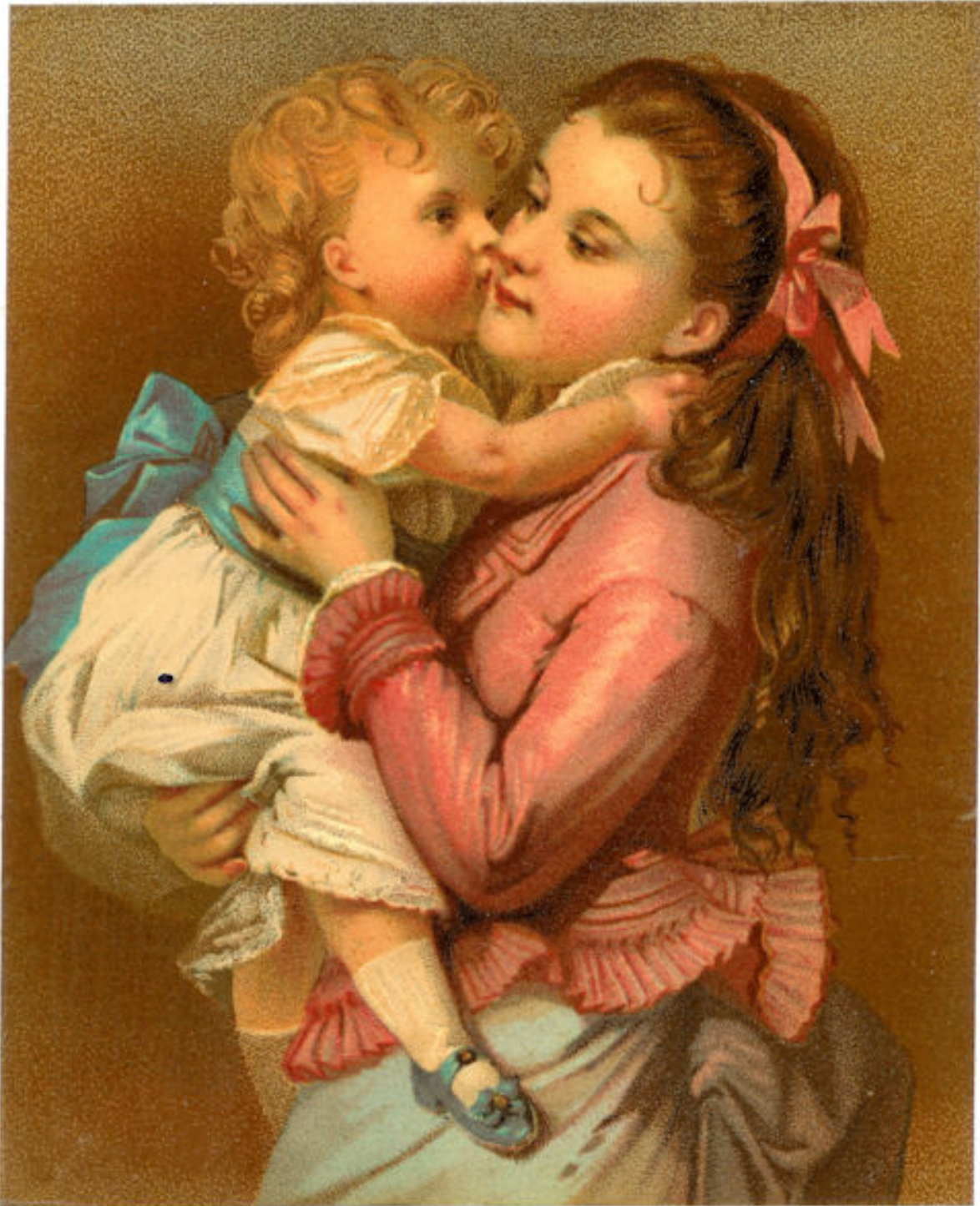
Het kwade wordt vergeten,
Men denkt er zelfs niet aan;
Want waar dit wordt verweten,
Is 't met 't berouw gedaan.

Slechts liefde leert vergeven
Niet eens, maar honderdvond,
Het kwaad, door ons bedreven,
Indien 't ons slechts berouwt.

De liefde leert verdragen,
Verdragen met geduld,
En zal niet angstig vragen:
Aan wien de meeste schuld?

Wees daarom tot vergeven
Ten allen tijd bereid,
't Geeft waarde aan uw leven
Voor tijd en eeuwigheid.

T. K.

VERZOEND.

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

I.

Een romeinsche veldheer voor Keizer Diocletianus.

Op een helderen lentemorgen, het was omstreeks midden Maart van het jaar 303 na Christus, toen balsemieke geuren reeds de lucht vervulden, reden twee heeren langs den beroemden Appiusweg naar de wereldstad Rome. Het uiterlijk voorkomen van beiden was wel geschikt om de opmerkzaamheid der voorbijgangers te trekken. De oudste, een groote, krachtige man, wiens edel ros sierlijk opgetuigd was, droeg de wapenrusting van een romeinschen hoofdman: een bronzen harnas en rijglaarzen, die ter helft van het been reikten. Op zijn rug droeg hij een rond schild, aan zijne zijde een kort, recht zwaard, op zijn hoofd een schitterenden helm met een paardeharen pluim. Het gebruinte gezicht van den statigen krijgsman verried, dat hij in onderscheidene landen en onder verschillend klimaat aan de brandende zonnestralen blootgesteld was geweest; wanneer hij nu en dan zijn helm even oplichtte, ten einde zich wat te verkoelen, ontdekte men de heldere kleur van zijn huid op zijn hoog voorhoofd. Zijne korte lokken vertoonden reeds menigen zilveren draad, maar de adelaarsblik van den vijfenveertigjarigen man was nochtans onverzwakt gebleven en zijne gespierde ledematen, alsmede zijne trotsche, moedige houding teekenden, dat hij nog in het bezit van zijne volle mannelijke kracht verkeerde.

De jongste ruiter was in menig opzicht het tegenbeeld van den oudsten, niet enkel door zijne slanke, sierlijke gestalte, zijne prachtige, donkere oogen en zijne lange golvende lokken, maar ook wat zijn kleeding betrof. Hij droeg een sneeuw-witte toga met een schitterenden, scharlakenrooden zoom en daarover een aan den hals met een haak vastgemaakten mantel. Inplaats van een helm droeg hij een zachten vilten hoed, veel gelijkende op het hoofddeksel, dat nu nog in zwang is bij het Italiaansche landvolk, en aan zijne voeten rijgschoenen of sandalen. Inplaats van een zwaard hing aan zijne zijde een metalen koker voor zijn rieten pen en papyrusrol. De in jeugdige, bloeiende schoonheid stralende jongeling telde oogenschijnlijk niet meer dan twintig jaren. Hij was een Griek, Isidorus genaamd en secretaris van zijn begeleider Flaccus Sertorius, een hoofdman van het twaalfde legioen, en met zijn heer op de terugreis van Albano, werwaarts hij door zijne regeering gezonden was voor staatszaken.

»Het nieuwe keizerlijke edict,» begon Sertorius, terwijl hij zich vriendelijk tot zijn secretaris wendde, »zal ons beiden waarschijnlijk binnenkort volop werk te doen geven.»

»Gij schijnt geheel te vergeten, hooge heer,» antwoordde Isidorus, het hoofd buigende. »dat uw onderdanige secretaris niet evenals gij in het bezit van de middelen is om de staatswetenschappen te leeren.»

»O, gij Grieken leert alles,» antwoordde de Romein met een spotachtigen lach. »Daarvoor staat gij bekend!»

»Wij trachten, onzen meesters nuttig te zijn,» antwoordde de jongeling beleefd. »Leergierigheid schijnen wij wel van onze vaderen geërfd te hebben; van de vroegste tijden af was toch de voorliefde van mijn Atheensche voorvaderen om iets nieuws te hooren en te leeren, spreekwoordelijk.»

»Juist: nieuwe zeden en gebruiken, nieuwe godsdiensten,» bevestigde de Romein. »En verdraagt uw eigen naam niet, dat gij een aanhanger zijt van den nieuwopgekomen dienst van Isis?»

»Ditmaal is uw oordeel niet volkomen juist,» antwoordde de jongeling. »Mijn vader Appollodorus was een priester te Phebus en noemde mij evenals zichzelf naar den zonnegod, in wiens dienst hij stond. Maar daar ik aan het keizerlijk hof de vereering van Isis in hoog aanzien vond, heb ik naam en kleur veranderd en mij aan de zijde der overheerschende partij geschaard. Wie in Rome is, moet Romein zijn.»

»Ja, evenals die verdorven Romeinen, welke de oude goden verlaten, onder welke het rijk groot en deugdzaam en sterk was,» antwoordde de krijgsmannet met een heftige beweging der hand. »Hoe meer goden er zijn, des te slechter wordt de wereld. Maar dit nieuwe edict zal weinig onslag maken.»

»Gij bedoelt met de christenen?» vroeg de scherpzinnige Griek. »Een heillooze sekte voorwaar, die verdient te vuur en te zwaard van den aardbodem verdelgd te worden.»

»Ik weet weinig van hen,» zei Sertorius, »behalve dit dat hun getal sedert eenigen tijd zeer is toegenomen. Zelfs onder het leger en in het paleis zijn er eenigen, die de schandelijke leer van den christengod zijn toegedaan.»

»Er wordt gemompeld, dat zelfs de keizerinnen Prisca en Valeria door deze verderfelijke pestilentie zijn aangetast,» voegde de jongeling er aan toe. »Dit is tenminste zeker, dat beiden niet evenals vroeger aan de openbare offerfeesten deelnemen. Overigens vindt de booze sekte hare aanhangers grootendeels onder de slaven en het gemeene gepeupel van Rome.»

»Ik zou wel eens willen weten wat zij aan-

baden,» zeide de hoofdman. »Zij schijnen noch tempels noch altaren noch offers te hebben.»

»Zij hebben afschuwelijke gewoonten en gebruiken,» beweerde de Griek, zich in stilte verheugende, dat hij de nieuwsgierigheid van zijn meester door de mededeeling van de algemeen verspreide lasteringen tegen de christenen, zou kunnen bevredigen. »Zooals verteld wordt, bidden zij een uit lagen stand geboren mensch aan, die wegens een oproer gekruisigd werd. Een onzer schrijvers, de geleerde Lucianus, beweert, dat hunne leer door een kleinen jood met een krommen neus, Paulus genaamd, naar Rome overgebracht is, dien de goddelijke Nero bij de Ostia-poort heeft laten onthoofden. Zij hebben vele eigenaardige gebruiken. Vooral hunne begrafenisplechtigheden zijn zeer verschillend van die der Grieken en Romeinen. Inplaats van hunne lijken op den houtstapel te verbranden, begraven zij hunne dooden onder vele geheimzinnige plechtigheden in onderaardsche gewelven of kamers. Zij zijn besliste godloochenaars en weigeren niet alleen de goden te aanbidden, maar zijn evenmin te bewegen ook maar een korreltje wierook of een bloemkrans op hun altaar te leggen, of het beeld van een god in hunne woningen te hebben. Het moet een slecht, gevaarlijk volk zijn, waarvan gezegd wordt, dat het in zijne geheime onderaardsche vergaderingen gruwelijke zwelgpactijen houdt, waarbij men het vleesch eet van een kind, dat tot dat doel geslacht is. *)

»Zie,» ging de spraakzame berichtgever voort, terwijl hij op een lage, door boomen bijna geheel verborgen tuindeur in de nabijheid wees, »daar is de ingang tot een van hunne verborgen crypten, (grotten) waar zij, omringd door het gebeente hunner dooden, zich vereenigen tot hunne gruwzame feesten. Een slecht, laf, ellendig volk, dat niet waard is te leven.»

»Allemaal zijn het geen lafaards, dat kan ik

*) Al deze gruweldaden en nog ergere zijn den eersten christenen door de heidensche schrijvers ten laste gelegd geworden. De viering van het heilig Avondmaal in de nachtelijke vergaderingen gaf aanleiding tot de vreeselijke lasteringen betreffende hunne zwelgerijen.

gestuigen," antwoordde Sertorius. »In mijn eigen compagnie had ik een soldaat — hij heette Lannus — die, zooals zijne kameraden zeiden, een christen was. Hij was de dapperste en beste man in het legioen. Ik heb aan hem de redding van mijn leven te danken. Toen eens in Libië, terwijl ik mijn paard uit een rivier liet drinken, een kolossale leeuw uit een bosch op mij lossprong, wierp Lannus zich tusschen mij en het gevaarlijke roofdier. Ofschoon in de klauwen van den leeuw, deed de dappere jongen geen kreet van smart hooren. Laat hij gelooven wat hij wil, dat is mijn zaak niet. Ik heb een afkeer van het bloedig handwerk, om evenals bloedhonden eerlijke lieden te vervolgen, omdat zij hunne eigene goden aanbidden. Maar het keizerlijk edict: »De christelijke godsdienst moet overal uitgeroeid worden", is om zoo te zeggen als met de punt van een dolk geschreven."

»En met volle recht," zei de Griek. »Zij zijn gevaarlijke oproermakers, vijanden van Cesar en Rome."

»Een romeinsch krijgsmansman heeft niet nodig door een hongerigen Griekeling! (een spotnaam om de vreemdelingen aan te duiden, welke zich in den dienst van aanzienlijke Romeinen zochten in te dringen en hun vertrouwen trachten te winnen) over zijne plichten jegens het vaderland onderwezen te worden," antwoordde de trotsche Romein op hoogmoedigen toon.

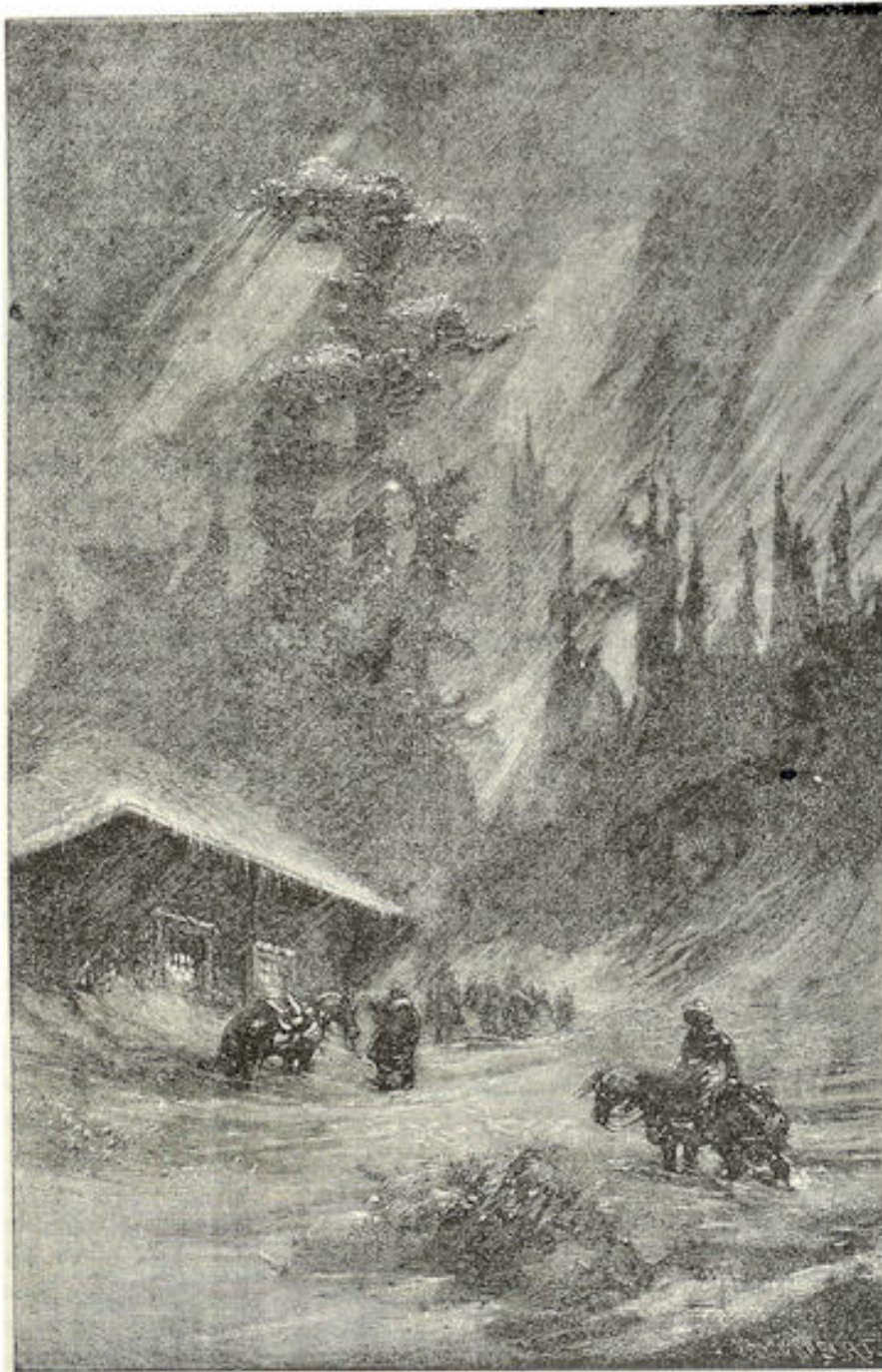
»Voorzeker niet, edele heer, gij hebt altijd gelijk," antwoordde de ontstelde Griek, oogen-schijnlijk wel onderdanig, maar een opmerkzamen beschouwer zou voorzeker niet de wraakzuchtige blik ontgaan zijn, dien hij op zijn eergierigen meester wierp.

Na dit zoo onverkwikkelijk eindigend gesprek reden beiden zwijgend verder. Tegen den middag werd het verkeer op den Appischen militairen weg (in het Latijn Via Appia) drukker. Deze »koningin der wegen", 313 voor Christus door den romeinschen censor Appius Claudius Cæus aangelegd, liep over een lengte van driehonderd mijlen rechttoe rechtaan, bergop, bergaf, van Rome zuidwaarts naar Capua en Brindisi (Brun-

dusium). Ofschoon reeds toentertijd zeshonderd jaren oud, was de voor het grootste deel uit nauwkeurig in elkander gevoegde lavasteenen gebouwde weg nog even sterk als hij van het begin geweest was, ja, ondanks de verwoestingen, welke in den loop der eeuwen Gothen en Vandalen, tijd, oorlog en overstromingen aangericht hebben, laat zich nog uit de aanzienlijke overblijfsels derzelve de voortreffelijke bouwkunst en de duurzaamheid der breede bazaltplaten kennen. De appische weg liep door de Campagna di Roma, in den bloeitijd van het romeinsche rijk als één groote, vruchtbare tuin met talrijke villa's en landgoederen, een paradijs gelijk, thans een woeste, onbewoonde, ongezonde streek. Ook de vele kostbare grafmonumenten van Rome's aanzienlijkste pretors, proconsuls en senators, welke vroeger de Campagna sierden, zijn nu bijna allen van lieverlede ruïnen geworden en liggen daar als zoovele angespoelde wrakken op de groote vlakte. Eén monument is echter niet door den tand des tijds vernield, dat is de reusachtige, door meer dan honderd bogen ondersteunde waterleiding, die, ofschoon reeds 146 jaren v. C. gebouwd, tot op den huidigen dag, dus reeds sedert ongeveer tweeduizend jaren, Rome met het zuiverste, kostbaarste water van het verwijderde Albaansche gebergte ruimschoots voorziet, dus met hetzelfde water, waaraan Horatius en Cicero zich verkwikt hebben.

Hoe dichters onze reizigers bij de poorten der stad kwamen, des te moeilijker werd het, zich een weg te banen door het dichte gedrang. Het was een bont gewemel zoowel van kostbare equipages van allerlei soort en van draagstoelen, waarin zich voornamen Romeinen naar hunne villa's buiten de stadsmuren lieten dragen om daar de koelte te genieten, als van landlieden, wier ezels beladen waren met vruchten en groenten, ja zelfs met sneeuw van den verwijderden Soracte, die evenals zulks nog heden ten dage in Italië plaats vindt, door stroommatten tegen de hitte beschermd wordt.

Eindelijk hadden de ruiters de stad bereikt en draafden door een moderne voorstad naar het op den 160 voet hoogen palatijnschen heuvel ge-

legen keizerlijk paleis. Dit gebouw, in dien tijd als residentie van de beheerschers der wereld, het tooneel van onbeschrijfelijke pracht en heerlijkheid, is nu nog slechts een massa van pijn-

hoopen, die door honderden reizigers met weemoed en ernst beschouwd worden. In de feestzalen en kamers eener lange rij van keizers, van welke nu menige kunstenaar, die deze plaats bezoekt,

VERZOEND.

(ZIE DE PLAAT).

De vrede is weér geteekend,
De harmonie hersteld,
De schuld wordt niet gerekend,
Alleen 't berouw geteld.

Eén kus wordt slechts gegeven,
Een, die van liefde spreekt,
Waardoor vaak in het leven
Het hardste harte breekt.

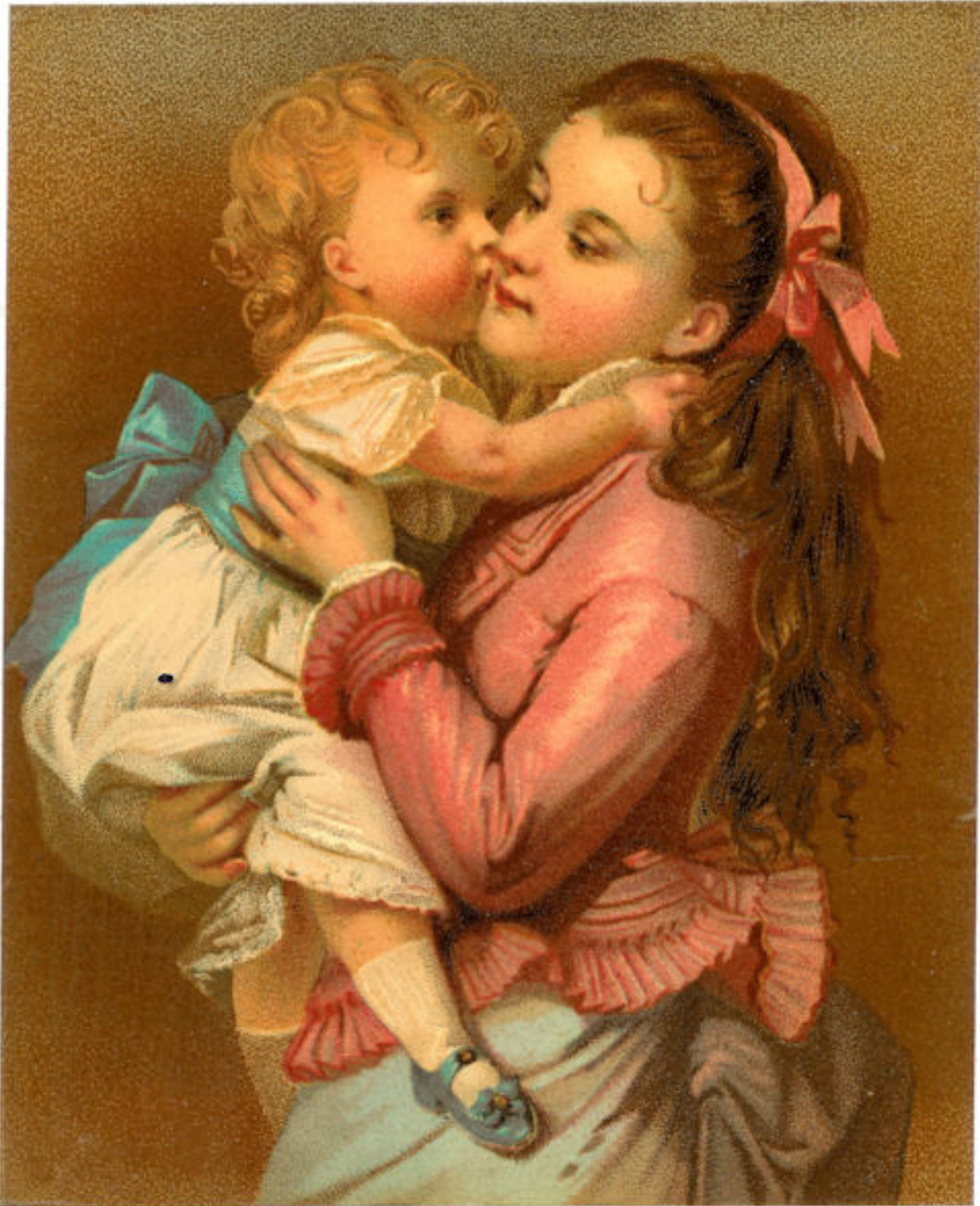
Het kwade wordt vergeten,
Men denkt er zelfs niet aan;
Want waar dit wordt verweten,
Is 't met 't berouw gedaan.

Slechts liefde leert vergeven
Niet eens, maar honderdvond,
Het kwaad, door ons bedreven,
Indien 't ons slechts berouwt.

De liefde leert verdragen,
Verdragen met geduld,
En zal niet angstig vragen:
Aan wien de meeste schuld?

Wees daarom tot vergeven
Ten allen tijd bereid,
't Geeft waarde aan uw leven
Voor tijd en eeuwigheid.

T. K.

VERZOEND.

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

I.

Een romeinsche veldheer voor Keizer Diocletianus.

Op een helderen lentemorgen, het was omstreeks midden Maart van het jaar 303 na Christus, toen balsemieke geuren reeds de lucht vervulden, reden twee heeren langs den beroemden Appiusweg naar de wereldstad Rome. Het uiterlijk voorkomen van beiden was wel geschikt om de opmerksaamheid der voorbijgangers te trekken. De oudste, een groote, krachtige man, wiens edel ros sierlijk opgetuigd was, droeg de wapenrusting van een romeinschen hoofdman: een bronzen harnas en rijglaarzen, die ter helft van het been reikten. Op zijn rug droeg hij een rond schild, aan zijne zijde een kort, recht zwaard, op zijn hoofd een schitterenden helm met een paardeharen pluim. Het gebruijnde gezicht van den statigen krijgsman verried, dat hij in onderscheidene landen en onder verschillend klimaat aan de brandende zonnestrallen blootgesteld was geweest; wanneer hij nu en dan zijn helm even oplichtte, ten einde zich wat te verkoelen, ontdekte men de heldere kleur van zijn huid op zijn hoog voorhoofd. Zijne korte lokken vertoonden reeds menigen zilveren draad, maar de adelaarsblik van den vijfveertigjarigen man was nochtans onverzwakt gebleven en zijne gespierde ledematen, alsmede zijne trotsche, moedige houding teekenden, dat hij nog in het bezit van zijne volle mannelijke kracht verkeerde.

De jongste ruiter was in menig opzicht het tegenbeeld van den oudsten, niet enkel door zijne slanke, sierlijke gestalte, zijne prachtige, donkere oogen en zijne lange golvende lokken, maar ook wat zijn kleeding betrof. Hij droeg een sneeuw-witte toga met een schitterenden, scharlakenrooden zoom en daarover een aan den hals met een haak vastgemaakten mantel. Inplaats van een helm droeg hij een zachten vilten hoed, veel gelijkende op het hoofddeksel, dat nu nog in zwang is bij het Italiaansche landvolk, en aan zijne voeten rijgschoenen of sandalen. Inplaats van een zwaard hing aan zijne zijde een metalen koker voor zijn rieten pen en papyrusrol. De in jeugdige, bloeiende schoonheid stralende jongeling telde oogenschijnlijk niet meer dan twintig jaren. Hij was een Griek, Isidorus genaamd en secretaris van zijn begeleider Flaccus Sertorius, een hoofdman van het twaalfde legioen, en met zijn heer op de terugreis van Albano, werwaarts hij door zijne regeering gezonden was voor staatszaken.

»Het nieuwe keizerlijke edict,» begon Sertorius, terwijl hij zich vriendelijk tot zijn secretaris wendde, »zal ons beiden waarschijnlijk binnenkort volop werk te doen geven.»

»Gij schijnt geheel te vergeten, hooge heer,» antwoordde Isidorus, het hoofd buigende. »dat uw onderdanige secretaris niet evenals gij in het bezit van de middelen is om de staatswetenschappen te leeren.»

»O, gij Grieken leert alles,» antwoordde de Romein met een spotachtigen lach. »Daarvoor staat gij bekend!»

»Wij trachten, onzen meesters nuttig te zijn,» antwoordde de jongeling beleefd. »Leergierigheid schijnen wij wel van onze vaderen geërfd te hebben; van de vroegste tijden af was toch de voorliefde van mijn Atheensche voorvaderen om iets nieuws te hooren en te leeren, spreekwoordelijk.»

»Juist: nieuwe zeden en gebruiken, nieuwe godsdiensten,» bevestigde de Romein. »En verdraagt uw eigen naam niet, dat gij een aanhanger zijt van den nieuwopgekomen dienst van Isis?»

»Ditmaal is uw oordeel niet volkomen juist,» antwoordde de jongeling. »Mijn vader Appollodorus was een priester te Phebus en noemde mij evenals zichzelf naar den zonnegod, in wiens dienst hij stond. Maar daar ik aan het keizerlijk hof de vereering van Isis in hoog aanzien vond, heb ik naam en kleur veranderd en mij aan de zijde der overheerschende partij geschaard. Wie in Rome is, moet Romein zijn.»

»Ja, evenals die verdorven Romeinen, welke de oude goden verlaten, onder welke het rijk groot en deugdzaam en sterk was,» antwoordde de krijgsmannet met een heftige beweging der hand. »Hoe meer goden er zijn, des te slechter wordt de wereld. Maar dit nieuwe edict zal weinig onslag maken.»

»Gij bedoelt met de christenen?» vroeg de scherpzinnige Griek. »Een heillooze sekte voorwaar, die verdient te vuur en te zwaard van den aardbodem verdelgd te worden.»

»Ik weet weinig van hen,» zei Sertorius, »behalve dit dat hun getal sedert eenigen tijd zeer is toegenomen. Zelfs onder het leger en in het paleis zijn er eenigen, die de schandelijke leer van den christengod zijn toegedaan.»

»Er wordt gemompeld, dat zelfs de keizerinnen Prisca en Valeria door deze verderfelijke pestilentie zijn aangetast,» voegde de jongeling er aan toe. »Dit is tenminste zeker, dat beiden niet evenals vroeger aan de openbare offerfeesten deelnemen. Overigens vindt de booze sekte hare aanhangers grootendeels onder de slaven en het gemeene gepeupel van Rome.»

»Ik zou wel eens willen weten wat zij aan-

baden,» zeide de hoofdman. »Zij schijnen noch tempels noch altaren noch offers te hebben.»

»Zij hebben afschuwelijke gewoonten en gebruiken,» beweerde de Griek, zich in stilte verheugende, dat hij de nieuwsgierigheid van zijn meester door de mededeeling van de algemeen verspreide lasteringen tegen de christenen, zou kunnen bevredigen. »Zooals verteld wordt, bidden zij een uit lagen stand geboren mensch aan, die wegens een oproer gekruisigd werd. Een onzer schrijvers, de geleerde Lucianus, beweert, dat hunne leer door een kleinen jood met een krommen neus, Paulus genaamd, naar Rome overgebracht is, dien de goddelijke Nero bij de Ostia-poort heeft laten onthoofden. Zij hebben vele eigenaardige gebruiken. Vooral hunne begrafenisplechtigheden zijn zeer verschillend van die der Grieken en Romeinen. Inplaats van hunne lijken op den houtstapel te verbranden, begraven zij hunne dooden onder vele geheimzinnige plechtigheden in onderaardsche gewelven of kamers. Zij zijn besliste godloochenaars en weigeren niet alleen de goden te aanbidden, maar zijn evenmin te bewegen ook maar een korreltje wierook of een bloemkrans op hun altaar te leggen, of het beeld van een god in hunne woningen te hebben. Het moet een slecht, gevaarlijk volk zijn, waarvan gezegd wordt, dat het in zijne geheime onderaardsche vergaderingen gruwelijke zwelgpactijen houdt, waarbij men het vleesch eet van een kind, dat tot dat doel geslacht is. *)

»Zie,» ging de spraakzame berichtgever voort, terwijl hij op een lage, door boomen bijna geheel verborgen tuindeur in de nabijheid wees, »daar is de ingang tot een van hunne verborgen crypten, (grotten) waar zij, omringd door het gebeente hunner dooden, zich vereenigen tot hunne gruwzame feesten. Een slecht, laf, ellendig volk, dat niet waard is te leven.»

»Allemaal zijn het geen lafaards, dat kan ik

*) Al deze gruweldaden en nog ergere zijn den eersten christenen door de heidensche schrijvers ten laste gelegd geworden. De viering van het heilig Avondmaal in de nachtelijke vergaderingen gaf aanleiding tot de vreeselijke lasteringen betreffende hunne zwelgerijen.

gestuigen," antwoordde Sertorius. »In mijn eigen compagnie had ik een soldaat — hij heette Lannus — die, zooals zijne kameraden zeiden, een christen was. Hij was de dapperste en beste man in het legioen. Ik heb aan hem de redding van mijn leven te danken. Toen eens in Libië, terwijl ik mijn paard uit een rivier liet drinken, een kolossale leeuw uit een bosch op mij lossprong, wierp Lannus zich tusschen mij en het gevaarlijke roofdier. Ofschoon in de klauwen van den leeuw, deed de dappere jongen geen kreet van smart hooren. Laat hij gelooven wat hij wil, dat is mijn zaak niet. Ik heb een afkeer van het bloedig handwerk, om evenals bloedhonden eerlijke lieden te vervolgen, omdat zij hunne eigene goden aanbidden. Maar het keizerlijk edict: »De christelijke godsdienst moet overal uitgeroeid worden", is om zoo te zeggen als met de punt van een dolk geschreven."

»En met volle recht," zei de Griek. »Zij zijn gevaarlijke oproermakers, vijanden van Cesar en Rome."

»Een romeinsch krijgsmansman heeft niet nodig door een hongerigen Griekeling! (een spotnaam om de vreemdelingen aan te duiden, welke zich in den dienst van aanzienlijke Romeinen zochten in te dringen en hun vertrouwen trachten te winnen) over zijne plichten jegens het vaderland onderwezen te worden," antwoordde de trotsche Romein op hoogmoedigen toon.

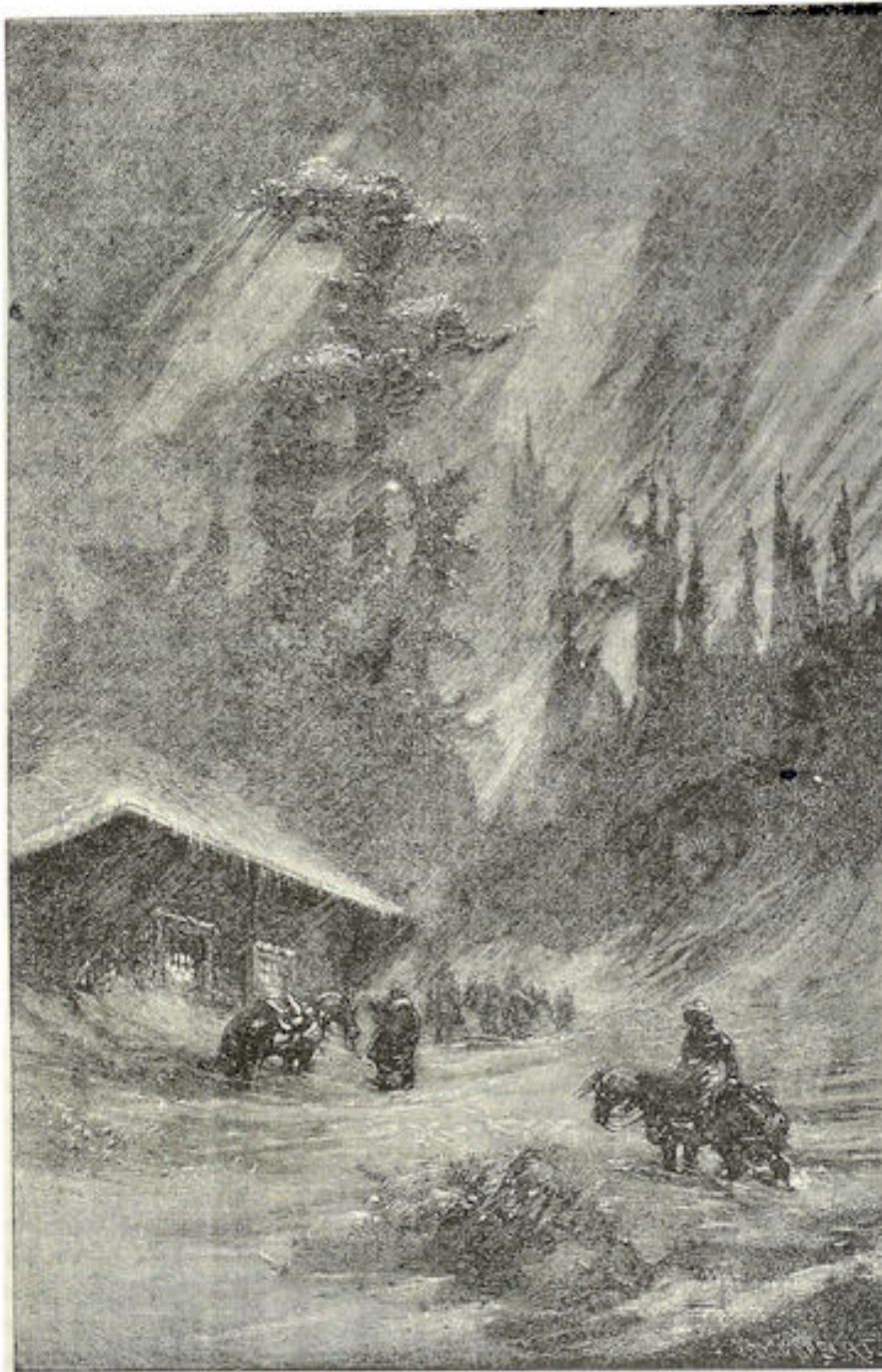
»Voorzeker niet, edele heer, gij hebt altijd gelijk," antwoordde de ontstelde Griek, oogen-schijnlijk wel onderdanig, maar een opmerkzamen beschouwer zou voorzeker niet de wraakzuchtige blik ontgaan zijn, dien hij op zijn eergierigen meester wierp.

Na dit zoo onverkwikkelijk eindigend gesprek reden beiden zwijgend verder. Tegen den middag werd het verkeer op den Appischen militairen weg (in het Latijn Via Appia) drukker. Deze »koningin der wegen", 313 voor Christus door den romeinschen censor Appius Claudius Cæus aangelegd, liep over een lengte van driehonderd mijlen rechttoe rechtaan, bergop, bergaf, van Rome zuidwaarts naar Capua en Brindisi (Brun-

dusium). Ofschoon reeds toentertijd zeshonderd jaren oud, was de voor het grootste deel uit nauwkeurig in elkander gevoegde lavasteenen gebouwde weg nog even sterk als hij van het begin geweest was, ja, ondanks de verwoestingen, welke in den loop der eeuwen Gothen en Vandalen, tijd, oorlog en overstromingen aangericht hebben, laat zich nog uit de aanzienlijke overblijfsels derzelve de voortreffelijke bouwkunst en de duurzaamheid der breede bazaltplaten kennen. De appische weg liep door de Campagna di Roma, in den bloeitijd van het romeinsche rijk als één groote, vruchtbare tuin met talrijke villa's en landgoederen, een paradijs gelijk, thans een woeste, onbewoonde, ongezonde streek. Ook de vele kostbare grafmonumenten van Rome's aanzienlijkste pretors, proconsuls en senators, welke vroeger de Campagna sierden, zijn nu bijna allen van lieverlede ruïnen geworden en liggen daar als zoovele angespoelde wrakken op de groote vlakte. Eén monument is echter niet door den tand des tijds vernield, dat is de reusachtige, door meer dan honderd bogen ondersteunde waterleiding, die, ofschoon reeds 146 jaren v. C. gebouwd, tot op den huidigen dag, dus reeds sedert ongeveer tweeduizend jaren, Rome met het zuiverste, kostbaarste water van het verwijderde Albaansche gebergte ruimschoots voorziet, dus met hetzelfde water, waaraan Horatius en Cicero zich verkwikt hebben.

Hoe dichters onze reizigers bij de poorten der stad kwamen, des te moeilijker werd het, zich een weg te banen door het dichte gedrang. Het was een bont gewemel zoowel van kostbare equipages van allerlei soort en van draagstoelen, waarin zich voornamen Romeinen naar hunne villa's buiten de stadsmuren lieten dragen om daar de koelte te genieten, als van landlieden, wier ezels beladen waren met vruchten en groenten, ja zelfs met sneeuw van den verwijderden Soracte, die evenals zulks nog heden ten dage in Italië plaats vindt, door stroommatten tegen de hitte beschermd wordt.

Eindelijk hadden de ruiters de stad bereikt en draafden door een moderne voorstad naar het op den 160 voet hoogen palatijnschen heuvel ge-

legen keizerlijk paleis. Dit gebouw, in dien tijd als residentie van de beheerschers der wereld, het tooneel van onbeschrijfelijke pracht en heerlijkheid, is nu nog slechts een massa van pijn-

hoopen, die door honderden reizigers met weemoed en ernst beschouwd worden. In de feestzalen en kamers eener lange rij van keizers, van welke nu menige kunstenaar, die deze plaats bezoekt,

zich een schets teekent, misschien wel die van een verweerde frescoschildering of een zuilengang, die op het punt staat ineen te storten, heerschte toen eene grootsche bedrijvigheid, een bont leven en gewoel. Marmeren zuilengangen strekten zich onafzienbaar uit over verscheidene akkers land, klaterende springfontein en verspreidden een aangename koelte; oranjeboomen en magnolia's bloeiden op de open pleinen en vervulden de lucht met hunne welriekende geuren.

De ruiters stegen op het buitenste plein van hunne paarden, die zij aan een stalknecht overgaven, en begaven zich toen beiden in een marmeren bad, om de sporen hunner reis uit te wisschen, eer zij voor den keizer verschenen. Nadat zij hun toilet gemaakt hadden, betraden zij het binnenplein. De schildwacht in zijn schitterende uniform, die bij het portaal van het paleis stond, liet op eerbiedige wijze den bekenden keizerlijken officier passeeren, maar maakte een beweging, alsof hij den jongen Griek den toegang wilde beletten. Sertorius, dit bemerkende, sprak, den soldaat een teeken gevende om den Griek te laten voorbijgaan: »Als *regel* volkomen juist, Max, maar dezen keer is het mis. Hij vergezelt mij voor staatszaken naar den keizer.»

Twee ictoren in witte tunica's met een scharlakenrooden zoom, elk een bundel roeden dragende, waaruit een zilveren bijl te voorschijn kwam, geleidden den hoofdman in de keizerlijke audiëntie-zaal, terwijl de secretaris in een woonvertrek wachten moest. Nadat de ictoren een zwaar, met goud gestikt gordijn op zij geschoven hadden, stond Sertorius voor den »heer der wereld," den man, wien goddelijke eer bewezen werd, die het leven van millicenen in zijne hand had, ja wiens despotieke wil, zonder enig onderzoek of eenigen wettelijken vorm, door *een* woord van zijn mond ook den machtigste kon doen vallen of ten doode overleveren.

Wij willen een oogenblik den man nader beschouwen, die toen den keizerstroon te Rome innam, die zich voor een god op aarde hield, dezen Cajus Aurelius Valerius Diocletianus, wiens naam duizendvoudig met afschuw en vervloeking

genoemd is geworden. Uit ouders van geringe afkomst, als slaaf, of zooals sommigen meenen, als zoon van een vrijgelatene in Dalmatië geboren, had hij in den krijgsveld weten op te klimmen, en was in het jaar 234 te Chalcedon door het leger tot romeinsch keizer uitgeroepen geworden. Later werd Galerius zijn medebestuurder en schoon-zoon.

Daar zit Diocletianus op zijn elpenbeenen, met een purperen kussen bedekten troon; naast hem staat een tafel met een kostbaar mozaïek blad; zijn gedrongen, sterke gestalte is gekleed in een ruim geplooide, met rood afgezette toga. Zijne grove trekken verraden weliswaar genoeg zijn lage afkomst en nog meer zijn gemeen karakter, maar de veeljarige uitoefening van zijn despotieken wil heeft op zijn wezen het stempel van hoogmoed en heerschzucht gedrukt. Hij is nu in zijn achtenvijftigste levensjaar, maar ziet er veel ouder uit. Hij is juist bezig een secretaris iets te dicteeren, toen de beide ictoren met gebogen hoofd en de handen voor de oogen, zooals men pleegt te doen om zich voor den glans der middagzon te beschutten, de zaal binnentraden.

»Wanneer het uwe goddelijke majesteit behaagt," spreekt een der bedienden, »de hoofdman, dien gij ter audiëntie ontboden hebt, wacht op uw keizerlijk bevel.»

»Alleronderdanigst tot dienst van mijn keizerlijken gebied," zeide Sertorius met een diepe buiging van zijn ongedekt hoofd. Helm en zwaard had hij in de voorkamer moeten achterlaten.

»Flaccus Sertorius, ik heb gehoord, dat gij een bekwaam, dapper soldaat zijt, en daarbij even bedreven in staatszaken als in de krijgskunst. Zulke mannen heb ik juist noodig om mijne plannen hier in Rome uit te voeren, ving de keizer aan, en op den aanwezigen secretaris wijzende, ging hij voort: »Vitalius, mijn schrijver, stel een decreet op, dat tot aan de uiterste grenzen van het rijk verbreid moet worden. Het is gericht tegen het verpestende atheïsme van de vervloekte christensecte, die als kikvorschengebroad door het gansche rijk vermeerderd. Het steeds toenemend afschuwelijk bijgeloof moet overal uitge-

roeid en de vereering der goden bevorderd worden. Zelfs hier in Rome wordt men door deze sekte achtervolgd, ja men wil, dat zij zelfs den brand in mijn paleis aangestoken heeft. Nu, reinig deze stad als met een bezem des toorns. Spaar ouden noch jongen, hoog- noch laaggeplaatsten. Zuiver ook dit mijn paleis, en pas op, dat gij niet door misgrepen uw eigen leven verbeurt. Dit zegel zal uwe volmacht bekrachtigen."

Dit gezegd hebbende, geraakte de onnensch in zulk een woede, dat de blauwroode aderen op zijn voorhoofd zwollen; bevend van toorn wierp hij den secretaris zijn zegelring toe, om daarmede op de geschreven volmacht het keizerlijk zegel te drukken.

"Mijn keizerlijke gebied er moge mij nog eene opmerking veroorloven," sprak de hoofdman, diep buigende. "Ik ben een ruwe krijgsman en versta de kunst niet om voor mijn keizer te spreken, maar ik heb in Iberië, in Gallië, in Dacië, in Pannonië en Libië op het slagveld voor u gestreden en ben bereid, op uw wenk overal tegen uwe vijanden te velde te trekken. Maar van het strafgericht over deze stad zou ik gaarne ontheven zijn. Enkel bij geruchten, die men in den regel weinig geloof kan schenken, weet ik iets van deze sekte; bovendien zijn mij eenigen van hen bekend, die zich als dappere krijgslieden in den dienst van uw keizerlijk leger gedragen hebben. Velen zijn bovendien zwakke grijsaards of onschul-

dige vrouwen en kinderen. Ik bid u daarom mij liever op het slagveld tegen de barbaarsche Daciërs te zenden dan tegen dezen."

"Ik heb wel geweten, dat gij een dapper man zijt!" riep de keizer, donkerrood van toorn. "maar juist zulke heb ik noodig. Doe uw plicht en zorg er voor, dat deze misdadigers hun verdiende loon ontvangen. Is het niet genoeg, dat zij algemeen gehaat zijn, deze opruiers, deze vijanden der goden en van den staat?"

"Ik ben ook een aanbidder der goden," antwoordde de onverschrokken krijgsman, "en zal niet in gebreke blijven, mijn keizerlijken meester, den staat en den hoogereren machten de schuldige trouw te bewijzen."

Na deze verzekering werd hij ontslagen en schreed achterwaarts, met het gezicht naar den keizer gekeerd, de audiëntiezaal uit. De in het voorvertrek wachtende jonge Griek, wien het verstoorde gezicht en de afgetrokkenheid van zijn meester opviel, maakte de juiste gevolgtrekking, dat aan deze een onaangename taak was opgedragen. Maar hoe het gevoel van den man, den soldaat, ook tegen de hem opgedragen taak in verzet kwam, als romeinsch krijgsman aan onvoorwaardelijke gehoorzaamheid gewoon, had hij bijna werktuigelijk het hem zoo tegenstaande ambt aangenomen. Terwijl hij mismoedig den weg naar zijne woning inslaat, wenden wij ons naar een ander deel van het keizerlijk paleis. *(Wordt vervolgd).*

DE SNEEUW.

(Bij de plaat op bladz. 9 en 13).

Van welk een weldadigen invloed is de sneeuw, op het aardrijk. Zacht dalen de vlokken neer en spreiden een dik kleed over de aarde, waar de koude en vorst niet doorheen dringen, zoodat de planten daaronder wel beschut en bewaard blijven, om bij den glans der eerste vriendelijke lentezon

weder krachtig het hoofd op te beuren. Heeft het u nooit getroffen, dat die fijne, teere plantjes niet in het minst beschadigd worden door de groote massa sneeuw, die hen bedekt? Ja, zegt ge, maar die witte vlokken vallen ook zacht als dons neder en drukken niet zwaar. Dat is ook

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

II.

Keizerin en Slavin.

Er behoort geen geringe mate van verbeeldingskracht toe zich van de ruïnen op den palatijn-schen heuvel te verplaatsen in de vroegere prachtige gebouwen en tuinen, in het uitgestrekte paleis met zijne onbeschrijflijke heerlijkheden met zijne grootsche kunstschaten, zijne talrijke groote en kleine vertrekken. maar daar een poging in geen geval schaden kan, willen wij die gerust wagen. Wij treden dan in den geest de privaatvertrekken van de eerste dames der keizerlijke familie binnen, en wel allereerst een ruime kamer met een overheerlijk schoonen marmeren mozaïekvloer. Ook de wanden zijn, waar de frescoschilderingen stukadoorwerk niet noodzakelijk maakten, van marmer. (Onderscheidene merkwaardige fresco's zouden wij overigens na verloop van zoovele eeuwen nu nog, niet in de verbeelding, maar in de werkelijkheid kunnen zien, bijv. in de eetzaal glazen vazen met bekoorlijke vruchten, zoo goed onderhouden, alsof zij eerst voor eenige maanden geschilderd waren geworden). Een kleine fontein verspreidt een aangename koelte. Door de met slingerplanten en zeldzame buitenlandsche gewassen omranke vensters genieten wij een heerlijk uitzicht op een tuin, waarin tusschen donkergroene cypresen en steeneiken de sneeuw witte standbeelden des te meer schitteren. Wij zien in deze kamer onderscheidene busten en beelden der keizerlijke familie,

maar zoeken vergeefs naar beelden van goden of tafreelen uit de godenleer, die niet alleen toentertijd tempels, altaren en paleizen versierden, maar ook nog in onzen tijd in groot aantal als de uitgezochte kunstproducten der oude Grieken en Romeinen de beroemdste museums van Europa versieren en met recht algemeene bewondering verdienen. Maar zooals gezegd is, in dit vrouwenvertrek zoeken wij vergeefs een beeld; hier en daar getuigt veeleer een ledige nis, dat er vroeger daar wel een gestaan heeft en nu juist niet toevallig verdwenen is. De zachte zetels, de met elpenbeen ingelegde tafels van kostbaar hout, de kunstig bewerkte bronzen en zilveren kandelaars en lampen, evenals de menigvuldige sieraden doen ons evenwel geen oogenblik vergeten, waar wij ons bevinden.

Omringd door al deze weelde, zat eens op een elpenbeenen stoel eene dame in den bloei harer jeugd, met koninklijke waardigheid en van wonderbare schoonheid. Zij droeg een toga van het fijnste witte linnen met een purperrooden rand, die in breede plooiën tot op de met sandalen bekleede voeten ahang. Daarover was met eenigen zwier een safraankleurige sluier van het fijnste weefsel geslagen. Zij hield een zilveren spiegel in de hand, waarin zij van tijd tot tijd vluchtige blikken wierp, terwijl een schoone slavin met donkere oogen, welke kort te voren met veel zorg het lange, krullende haar harer meesteres geborsteld en gevlochten had, nog eenige kleine veranderingen in den haartooi aanbracht.

VERZOEND.

(ZIE DE PLAAT).

De vrede is weér geteekend,
De harmonie hersteld,
De schuld wordt niet gerekend,
Alleen 't berouw geteld.

Eén kus wordt slechts gegeven,
Een, die van liefde spreekt,
Waardoor vaak in het leven
Het hardste harte breekt.

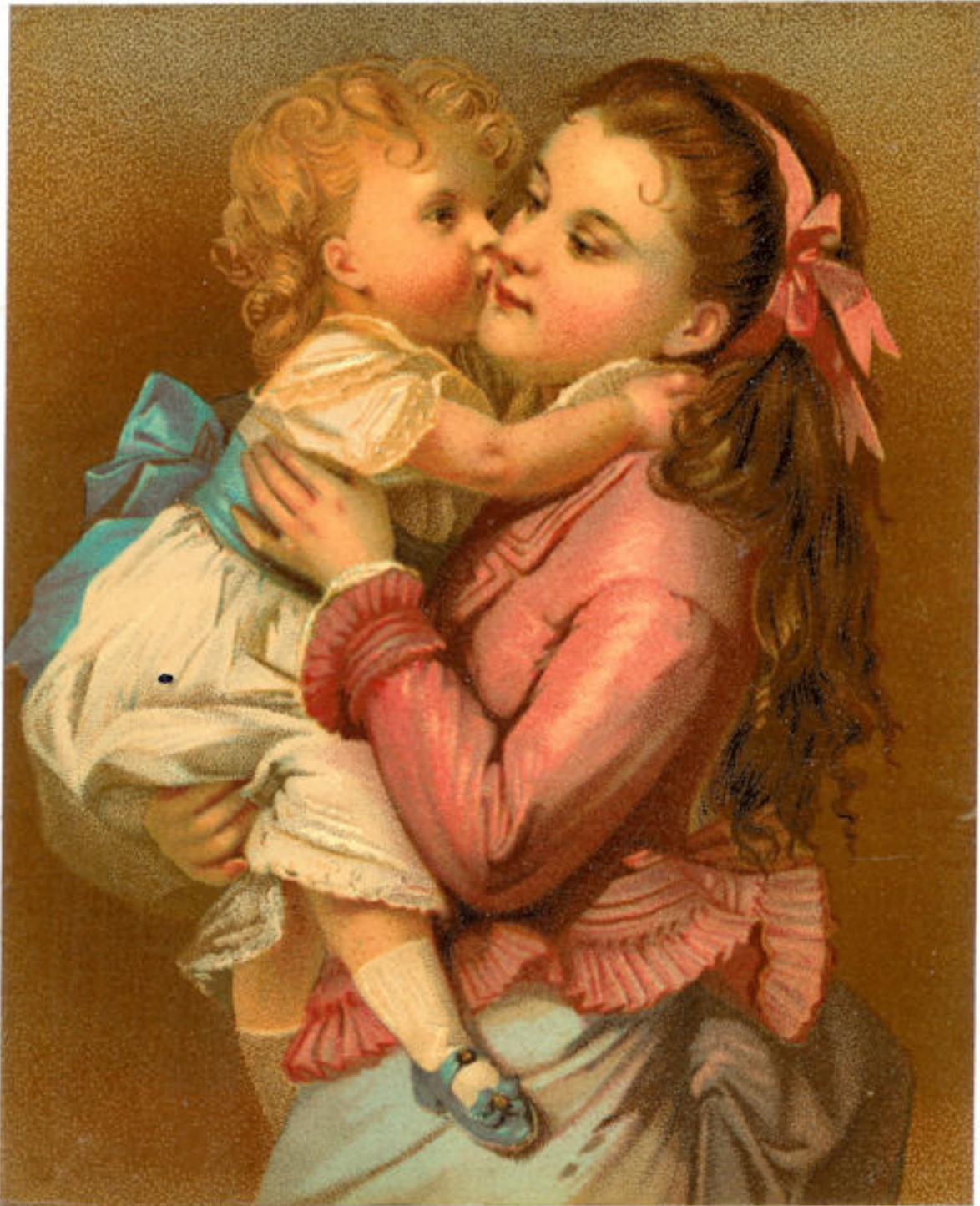
Het kwade wordt vergeten,
Men denkt er zelfs niet aan;
Want waar dit wordt verweten,
Is 't met 't berouw gedaan.

Slechts liefde leert vergeven
Niet eens, maar honderdvond,
Het kwaad, door ons bedreven,
Indien 't ons slechts berouwt.

De liefde leert verdragen,
Verdragen met geduld,
En zal niet angstig vragen:
Aan wien de meeste schuld?

Wees daarom tot vergeven
Ten allen tijd bereid,
't Geeft waarde aan uw leven
Voor tijd en eeuwigheid.

T. K.

VERZOEND.

VALERIA,

OF:

KEIZERIN EN SLAVIN.

I.

Een romeinsche veldheer voor Keizer Diocletianus.

Op een helderen lentemorgen, het was omstreeks midden Maart van het jaar 303 na Christus, toen balsemieke geuren reeds de lucht vervulden, reden twee heeren langs den beroemden Appiusweg naar de wereldstad Rome. Het uiterlijk voorkomen van beiden was wel geschikt om de opmerksaamheid der voorbijgangers te trekken. De oudste, een groote, krachtige man, wiens edel ros sierlijk opgetuigd was, droeg de wapenrusting van een romeinschen hoofdman: een bronzen harnas en rijglaarzen, die ter helft van het been reikten. Op zijn rug droeg hij een rond schild, aan zijne zijde een kort, recht zwaard, op zijn hoofd een schitterenden helm met een paardeharen pluim. Het gebruijnde gezicht van den statigen krijgsman verried, dat hij in onderscheidene landen en onder verschillend klimaat aan de brandende zonnestrallen blootgesteld was geweest; wanneer hij nu en dan zijn helm even oplichtte, ten einde zich wat te verkoelen, ontdekte men de heldere kleur van zijn huid op zijn hoog voorhoofd. Zijne korte lokken vertoonden reeds menigen zilveren draad, maar de adelaarsblik van den vijfenveertigjarigen man was nochtans onverzwakt gebleven en zijne gespierde ledematen, alsmede zijne trotsche, moedige houding teekenden, dat hij nog in het bezit van zijne volle mannelijke kracht verkeerde.

De jongste ruiter was in menig opzicht het tegenbeeld van den oudsten, niet enkel door zijne slanke, sierlijke gestalte, zijne prachtige, donkere oogen en zijne lange golvende lokken, maar ook wat zijn kleeding betref. Hij droeg een sneeuw-witte toga met een schitterenden, scharlakenrooden zoom en daarover een aan den hals met een haak vastgemaakten mantel. Inplaats van een helm droeg hij een zachten vilten hoed, veel gelijkende op het hoofddeksel, dat nu nog in zwang is bij het Italiaansche landvolk, en aan zijne voeten rijgschoenen of sandalen. Inplaats van een zwaard hing aan zijne zijde een metalen koker voor zijn rieten pen en papyrusrol. De in jeugdige, bloeiende schoonheid stralende jongeling telde oogenschijnlijk niet meer dan twintig jaren. Hij was een Griek, Isidorus genaamd en secretaris van zijn begeleider Flaccus Sertorius, een hoofdman van het twaalfde legioen, en met zijn heer op de terugreis van Albano, werwaarts hij door zijne regeering gezonden was voor staatszaken.

»Het nieuwe keizerlijke edict,» begon Sertorius, terwijl hij zich vriendelijk tot zijn secretaris wendde, »zal ons beiden waarschijnlijk binnenkort volop werk te doen geven.»

»Gij schijnt geheel te vergeten, hooge heer,» antwoordde Isidorus, het hoofd buigende. »dat uw onderdanige secretaris niet evenals gij in het bezit van de middelen is om de staatswetenschappen te leeren.»

»O, gij Grieken leert alles,» antwoordde de Romein met een spotachtigen lach. »Daarvoor staat gij bekend!»

»Wij trachten, onzen meesters nuttig te zijn,» antwoordde de jongeling beleefd. »Leergierigheid schijnen wij wel van onze vaderen geërfd te hebben; van de vroegste tijden af was toch de voorliefde van mijn Atheensche voorvaderen om iets nieuws te hooren en te leeren, spreekwoordelijk.»

»Juist: nieuwe zeden en gebruiken, nieuwe godsdiensten,» bevestigde de Romein. »En verdraagt uw eigen naam niet, dat gij een aanhanger zijt van den nieuwopgekomen dienst van Isis?»

»Ditmaal is uw oordeel niet volkomen juist,» antwoordde de jongeling. »Mijn vader Appollodorus was een priester te Phebus en noemde mij evenals zichzelf naar den zonnegod, in wiens dienst hij stond. Maar daar ik aan het keizerlijk hof de vereering van Isis in hoog aanzien vond, heb ik naam en kleur veranderd en mij aan de zijde der overheerschende partij geschaard. Wie in Rome is, moet Romein zijn.»

»Ja, evenals die verdorven Romeinen, welke de oude goden verlaten, onder welke het rijk groot en deugdzaam en sterk was,» antwoordde de krijgsmannet met een heftige beweging der hand. »Hoe meer goden er zijn, des te slechter wordt de wereld. Maar dit nieuwe edict zal weinig omslag maken.»

»Gij bedoelt met de christenen?» vroeg de scherpzinnige Griek. »Een heillooze sekte voorwaar, die verdient te vuur en te zwaard van den aardbodem verdelgd te worden.»

»Ik weet weinig van hen,» zei Sertorius, »behalve dit dat hun getal sedert eenigen tijd zeer is toegenomen. Zelfs onder het leger en in het paleis zijn er eenigen, die de schandelijke leer van den christengod zijn toegedaan.»

»Er wordt gemompeld, dat zelfs de keizerinnen Prisca en Valeria door deze verderfelijke pestilentie zijn aangetast,» voegde de jongeling er aan toe. »Dit is tenminste zeker, dat beiden niet evenals vroeger aan de openbare offerfeesten deelnemen. Overigens vindt de booze sekte hare aanhangers grootendeels onder de slaven en het gemeene gepeupel van Rome.»

»Ik zou wel eens willen weten wat zij aan-

baden,» zeide de hoofdman. »Zij schijnen noch tempels noch altaren noch offers te hebben.»

»Zij hebben afschuwelijke gewoonten en gebruiken,» beweerde de Griek, zich in stilte verheugende, dat hij de nieuwsgierigheid van zijn meester door de mededeeling van de algemeen verspreide lasteringen tegen de christenen, zou kunnen bevredigen. »Zooals verteld wordt, bidden zij een uit lagen stand geboren mensch aan, die wegens een oproer gekruisigd werd. Een onzer schrijvers, de geleerde Lucianus, beweert, dat hunne leer door een kleinen jood met een krommen neus, Paulus genaamd, naar Rome overgebracht is, dien de goddelijke Nero bij de Ostia-poort heeft laten onthoofden. Zij hebben vele eigenaardige gebruiken. Vooral hunne begrafenisplechtigheden zijn zeer verschillend van die der Grieken en Romeinen. Inplaats van hunne lijken op den houtstapel te verbranden, begraven zij hunne dooden onder vele geheimzinnige plechtigheden in onderaardsche gewelven of kamers. Zij zijn besliste godloochenaars en weigeren niet alleen de goden te aanbidden, maar zijn evenmin te bewegen ook maar een korreltje wierook of een bloemkrans op hun altaar te leggen, of het beeld van een god in hunne woningen te hebben. Het moet een slecht, gevaarlijk volk zijn, waarvan gezegd wordt, dat het in zijne geheime onderaardsche vergaderingen gruwelijke zwelgpertijen houdt, waarbij men het vleesch eet van een kind, dat tot dat doel geslacht is. *)

»Zie,» ging de spraakzame berichtgever voort, terwijl hij op een lage, door boomen bijna geheel verborgen tuindeur in de nabijheid wees, »daar is de ingang tot een van hunne verborgen crypten, (grotten) waar zij, omringd door het gebeente hunner dooden, zich vereenigen tot hunne gruwzame feesten. Een slecht, laf, ellendig volk, dat niet waard is te leven.»

»Allemaal zijn het geen lafaards, dat kan ik

*) Al deze gruweldaden en nog ergere zijn den eersten christenen door de heidensche schrijvers ten laste gelegd geworden. De viering van het heilig Avondmaal in de nachtelijke vergaderingen gaf aanleiding tot de vreeselijke lasteringen betreffende hunne zwelgerijen.

gestuigen," antwoordde Sertorius. »In mijn eigen compagnie had ik een soldaat — hij heette Lannus — die, zooals zijne kameraden zeiden, een christen was. Hij was de dapperste en beste man in het legioen. Ik heb aan hem de redding van mijn leven te danken. Toen eens in Libië, terwijl ik mijn paard uit een rivier liet drinken, een kolossale leeuw uit een bosch op mij lossprong, wierp Lannus zich tusschen mij en het gevaarlijke roofdier. Ofschoon in de klauwen van den leeuw, deed de dappere jongen geen kreet van smart hooren. Laat hij gelooven wat hij wil, dat is mijn zaak niet. Ik heb een afkeer van het bloedig handwerk, om evenals bloedhonden eerlijke lieden te vervolgen, omdat zij hunne eigene goden aanbidden. Maar het keizerlijk edict: »De christelijke godsdienst moet overal uitgeroeid worden", is om zoo te zeggen als met de punt van een dolk geschreven."

»En met volle recht," zei de Griek. »Zij zijn gevaarlijke oproermakers, vijanden van Cesar en Rome."

»Een romeinsch krijgsmansman heeft niet nodig door een hongerigen Griekeling! (een spotnaam om de vreemdelingen aan te duiden, welke zich in den dienst van aanzienlijke Romeinen zochten in te dringen en hun vertrouwen trachten te winnen) over zijne plichten jegens het vaderland onderwezen te worden," antwoordde de trotsche Romein op hoogmoedigen toon.

»Voorzeker niet, edele heer, gij hebt altijd gelijk," antwoordde de ontstelde Griek, oogen-schijnlijk wel onderdanig, maar een opmerkzamen beschouwer zou voorzeker niet de wraakzuchtige blik ontgaan zijn, dien hij op zijn eergierigen meester wierp.

Na dit zoo onverkwikkelijk eindigend gesprek reden beiden zwijgend verder. Tegen den middag werd het verkeer op den Appischen militairen weg (in het Latijn Via Appia) drukker. Deze »koningin der wegen", 313 voor Christus door den romeinschen censor Appius Claudius Cæus aangelegd, liep over een lengte van driehonderd mijlen rechttoe rechtaan, bergop, bergaf, van Rome zuidwaarts naar Capua en Brindisi (Brun-

dusium). Ofschoon reeds toentertijd zeshonderd jaren oud, was de voor het grootste deel uit nauwkeurig in elkander gevoegde lavasteenen gebouwde weg nog even sterk als hij van het begin geweest was, ja, ondanks de verwoestingen, welke in den loop der eeuwen Gothen en Vandalen, tijd, oorlog en overstromingen aangericht hebben, laat zich nog uit de aanzienlijke overblijfsels derzelve de voortreffelijke bouwkunst en de duurzaamheid der breede bazaltplaten kennen. De appische weg liep door de Campagna di Roma, in den bloeitijd van het romeinsche rijk als één groote, vruchtbare tuin met talrijke villa's en landgoederen, een paradijs gelijk, thans een woeste, onbewoonde, ongezonde streek. Ook de vele kostbare grafmonumenten van Rome's aanzienlijkste pretors, proconsuls en senators, welke vroeger de Campagna sierden, zijn nu bijna allen van lieverlede ruïnen geworden en liggen daar als zoovele angespoelde wrakken op de groote vlakte. Eén monument is echter niet door den tand des tijds vernield, dat is de reusachtige, door meer dan honderd bogen ondersteunde waterleiding, die, ofschoon reeds 146 jaren v. C. gebouwd, tot op den huidigen dag, dus reeds sedert ongeveer tweeduizend jaren, Rome met het zuiverste, kostbaarste water van het verwijderde Albaansche gebergte ruimschoots voorziet, dus met hetzelfde water, waaraan Horatius en Cicero zich verkwikt hebben.

Hoe dichters onze reizigers bij de poorten der stad kwamen, des te moeilijker werd het, zich een weg te banen door het dichte gedrang. Het was een bont gewemel zoowel van kostbare equipages van allerlei soort en van draagstoelen, waarin zich voornamen Romeinen naar hunne villa's buiten de stadsmuren lieten dragen om daar de koelte te genieten, als van landlieden, wier ezels beladen waren met vruchten en groenten, ja zelfs met sneeuw van den verwijderden Soracte, die evenals zulks nog heden ten dage in Italië plaats vindt, door stroommatten tegen de hitte beschermd wordt.

Eindelijk hadden de ruiters de stad bereikt en draafden door een moderne voorstad naar het op den 160 voet hoogen palatijnschen heuvel ge-